

Ett möte sker Just nu

PLATS ATT LANDA

– om ungas mötesplatser

PLATS ATT LANDA

– om ungas mötesplatser

Sveriges Kommuner och Landsting

SKL är en arbetsgivarorganisation för kommuner och landsting.

Vi driver våra medlemmars intressen och erbjuder dem stöd och service.

Vi väcker frågor, agerar kraftfullt och bildar opinion.

Vårt uppdrag är att ge kommuner och landsting bättre förutsättningar för lokalt och regionalt självstyre. Visionen är att utveckla välfärden.

Det är en fråga om demokrati.

Ungdomsstyrelsen

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor.

Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.

© Ungdomsstyrelsen och SKL 2009

För innehållet i denna skrift ansvarar Ungdomsstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting gemensamt.

I S B N 978-91-7164-453-4

projektledare Calle Nathanson (SKL) och Gerhard Holmgren

textredigering/språkgranskning Catherine Hurtigh

grafisk form Christián Serrano

tryck Ljungbergs Tryckeri AB

distribution Sveriges Kommuner och Landsting

tfn 020-31 32 30, *fax* 020-31 32 40

webbplats: www.skl.se

Förord

Viljan att mötas är stark och behovet av mötesplatser för unga är idag lika stort som det var för 50 år sedan. Internet och globaliseringen skapar nya förutsättningar för kommunikation och unga träffas inte bara på en fysisk utan även på en virtuell arena.

Dagens mångfaldssamhälle ställer krav på att utvecklingen av ungas mötesplatser tar hänsyn till kön, etnicitet och funktionalitet. Man kan också tala om en mångfald av aktörer som agerar kring ungas mötesplatser. Utöver det offentliga samhället finns ett engagerat civilsamhälle som erbjuder olika verksamheter och till viss del även kommersiellt drivna mötesplatser. Såväl stat som landsting och kommuner arbetar för att skapa ökad samverkan med civilsamhället och för att ta vara på de olika erfarenheter och kompetenser som de nya aktörerna för med sig. På så sätt växer nya lösningar fram.

Arbetet med att forma samtidens mötesplatser måste utgå från ungas behov och upplevelser, vilket inte är detsamma som att unga ensamma ska ta fullt ansvar för att utforma verksamheterna. Vuxenvärlden måste ta sitt ansvar för att unga ska känna den trygghet och säkerhet som är grunden för unga när de formar den egna identiteten.

Den öppna fritidsverksamheten är inte lagstadgad men är ändå ett ansvar för kommunerna. Mötesplatser som drivs av det offentliga bör ha ett tydligt uppdrag och målstyrning. Resultaten måste gå att följa upp. För att på ett bra sätt kunna möta både ungas behov och krav som ställs genom olika policy dokument behövs en ständig metod- och kompetensutveckling.

Hösten 2008 genomförde Sveriges Kommuner och Landsting och Ungdomsstyrelsen en konferens för att stärka utvecklingen och förnyelsen i arbetet med mötesplatser för unga. Genom erfarenhetsutbyte, debatt och presentation av nya forskningsrön skapades ett forum där förtroendevalda, tjänstemän och forskare kunde mötas och lära av varandra. *Plats att landa* presenterar innehållet från denna konferens. Vår förhoppning är att boken ska inspirera alla som arbetar med ungdomspolitik och i synnerhet de som driver mötesplatser för unga på lokal och regional nivå.

Calle Nathanson vid Sveriges Kommuner och Landsting och Gerhard Holmgren och Torgny Sandgren vid Ungdomsstyrelsen har arbetat med konferensen och denna bok.

Per Nilsson, generaldirektör
Ungdomsstyrelsen

Håkan Sörman, vd
Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

**7 KAPITEL 1
INLEDNING**

**11 KAPITEL 2
UTAN SAMVERKAN – INGEN VERKAN!**

Nya grepp i arbetet med ungdomars mötesplatser.

Artikelförfattare: Roland Cox, Birgita Klepke och Mats Utbult.

12 Mötesplatser på väg ut i arbetslivet

17 Mötesplatser kring ung kultur

23 Mötesplatser och ungdomsarbete runt ett stökigt storstadstorg

29 KAPITEL 3

"DAGENS POLITIKER TROR VÄRLDEN SER UT SOM NÄR DE VAR UNGA"

Att styra och ställa uppifrån och underifrån.

Artikelförfattare: Roland Cox, Birgita Klepke och Mats Utbult.

36 Dialogen måste vara "på riktigt"

38 "Det finns en massa vuxna som inte är beredda
att arbeta med delaktighet"

42 Många skiftande behov och bilder

51 KAPITEL 4

MEDIERNAS BILDER AV UNGAS MÖTESPLATSER

En analys av rapporteringen i svensk dagspress 1995–2008.

Artikelförfattare: Simon Lindgren och Ragnar Lundström.

52 Urval och frågeställningar

55 Mötesplatsernas utrymme i pressen

72 Reportage om aktiviteter och verksamheter

76 Slutsatser

81 PROGRAM

KONFERENS: UNGAS MÖTESPLATSER 23–24 OKTOBER 2008

87 REFERENSER OCH NOTER

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

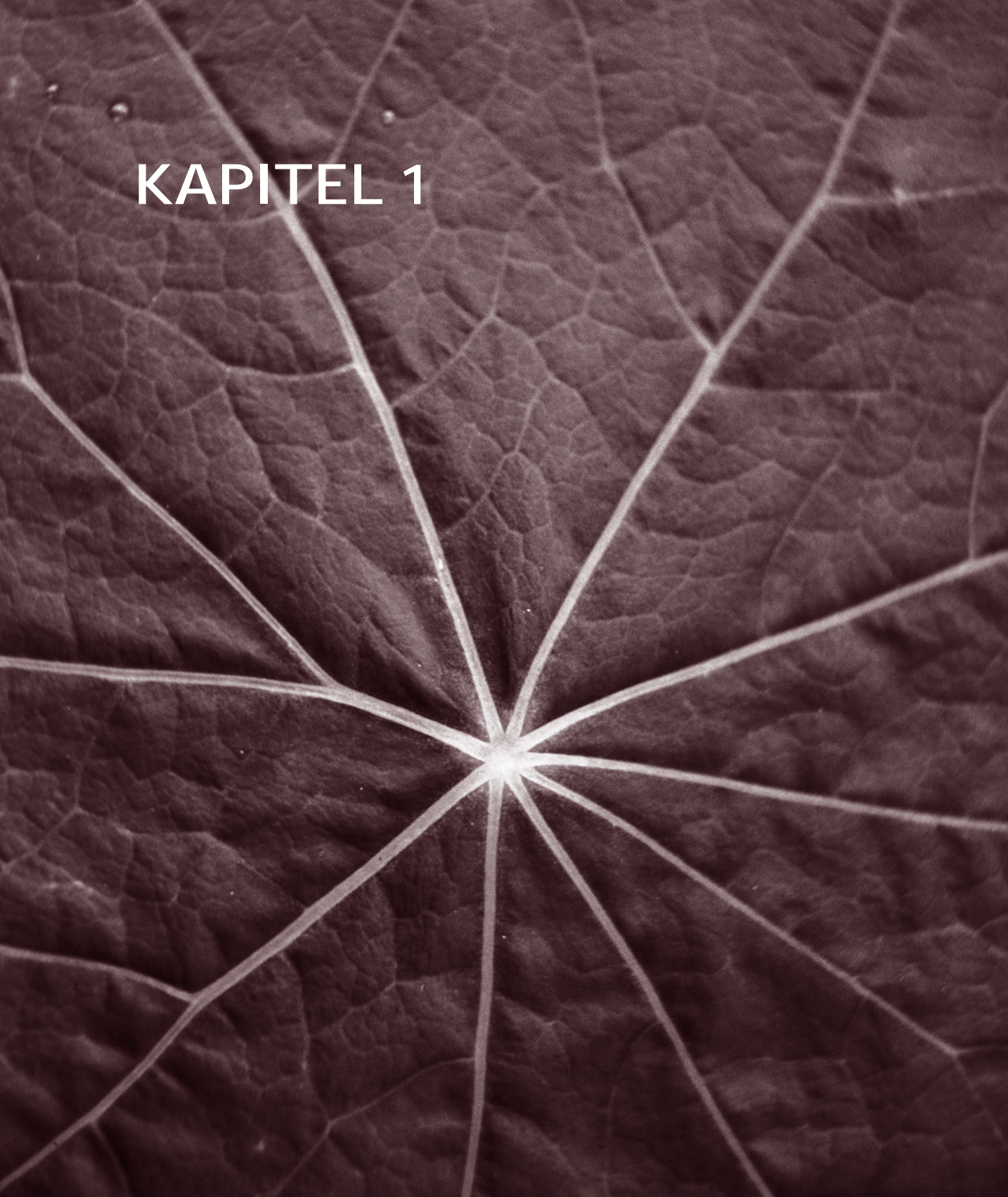
Ett møte sker just nu

Ett møte sker just nu

just nu

KAPITEL 1

Inledning

Ungdomspolitik och mötesplatser för unga

Den nationella ungdomspolitikens syftar till att skapa förutsättningar för ungas inflytande och välfärd. Politiken är sektorsövergripande och formulerad i fem huvudområden – lärande och utbildning, hälsa och utsatthet, inflytande och representation, arbete och försörjning samt kultur och fritid. Fritidsgårdar, ungdomens hus och andra mötesplatser för unga kan ha avgörande betydelse för ungas möjligheter och uppväxtvillkor. Vanligtvis kopplas verksamheten till kultur- och fritidssektorn men många av mötesplatserna har idag mål som kan relateras till samtliga ungdomspolitiska målområden.

Breddad roll för mötesplatser och nya aktörer

Ungas mötesplatser har fått en allt viktigare roll i arbetet med att stärka ungas inflytande och delaktighet i samhället. Ofta är mötesplatserna ett ställe där ungdomsråd och ungdomsparlament träffas. Flera ungdomens hus har under de senaste tio åren vuxit fram på initiativ från unga eller ett lokalt ungdomsråd. I själva verket är flera ungdomens hus idag plattform för ett lokalt kommunalt ungdomsråd eller annat forum för ungdomsinflytande. Verksamheterna möjliggör även kontakter mellan unga och folkrörelsernas olika aktörer. Här sker debatter, möten och manifestationer där unga på olika sätt försöker påverka och få inflytande över frågor som engagerar dem och som de ser som viktiga.

I kulturpolitiken är unga en prioriterad grupp. Men kulturens institutioner som konserthus, bibliotek och museer har i många fall haft svårt att nå unga i åldern 16–25 år. De har inte heller i så stor utsträckning etablerat verksamheter för att möta ungas eget skapande och kulturintresse. Fritidsgårdarna har alltid haft ett stort inslag av kulturverksamhet – den har dock inte lyfts fram eller varit så uttalad – men nu kan vi se allt fler exempel på hur kulturverksamhet och mötesplatsernas pedagogik kring denna lyfts fram. En viktig del i metodiken handlar om att främja det egna skapandet och att bygga på de ungas intresse och smak. Genom unik pedagogik och verksamhet lyckas de ofta nå unga som i vanliga fall inte deltar i offentligt finansierade kulturaktiviteter.

Det finns unga som har svårt att klara skolan och att etablera sig på arbetsmarknaden. I flera kommuner har därför mötesplatser för unga blivit en allt viktigare arena för arbetsmarknadspolitiska insatser. På mötesplatserna placeras särskilda verksamheter för att hjälpa unga som befinner sig utanför skola och arbetsmarknad eller för att på andra sätt arbeta med det kommunala uppföljningsansvaret för unga under 20 år.

Det finns fler aktörer än kommunerna som driver mötesplatser för unga, exempelvis ideella föreningar och studieförbund. Sveriges Kommuner och Landstings anläggningsenkät (SKL 2006) visar att upp till 30 procent av mötesplatserna har en annan huvudman än kommunen. Med fler aktörer ökar behov av samverkan, kvalitetsarbete och förståelse för olika aktörers situation och arbetsmetoder.

Fritidsgårdar och utsatta ungdomar

Bland besökarna på fritidsgårdarna finns en stor andel unga som inte känner sig delaktiga och har en stark misstro mot politiker och partipolitik. Olika studier har visat att fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga dock kan vara ett stöd för utsatta unga att etablera sig i samhället. Det pedagogiska arbetet kan bidra till en positiv utveckling. Forskaren Mats Trondman tar i boken *Kloka möten* (Trondman 2003) upp hur en mötesplats för unga kan fungera med en vardaglig delaktighetskultur som gör att unga i utanförskap involveras i verksamheten. I den lyfter han fram hur personalen kan fanga situationer och ögonblick i verksamheten som gör att unga känner sig delaktiga.

Fritidsgården Mixgården i Hammarkullen, Göteborg, har lyfts fram som ett gott exempel i sitt arbete med unga i ett utanförskapsområde. I rapporten *Fritidsgården – en plats för samhällsbyggande?* (Jordan & Andersson 2007) lyfter forskarna Thomas Jordan och Pia Andersson fram hur en fritidsgårdsverksamhet kan underlätta för unga med ogynnsamma sociala förutsättningar att finna konstruktiva vägar in i vuxenlivet och hur verksamheten kan få både samhällsbyggande som brottsförebyggande effekter.

Det talas idag om en förlängd ungdomstid. Man menar då att det för unga tar längre tid innan de är etablerade i samhället och kan försörja sig själva och vara självständiga. Många har svårt att få arbete och en stor andel läser vidare på högskola. Unga vuxna har utifrån den bakgrunden kommit att bli en allt mer betydelsefull grupp i ungdomspolitiken. Flera av de mötesplatser som etablerats för unga har dock en betydligt yngre grupp besökare (i huvudsak

unga i högstadietiden). Att utveckla ändamålsenliga mötesplatser för unga vuxna är en viktig utmaning. Det behövs fler och djupare analyser av de äldre ungdomarnas fritidssituation och behov.

Forskning och utveckling

Med utvecklad uppföljning, utvärdering och riktade forskningsprojekt kring mötesplatser för unga stärks förutsättningarna för ungdomsarbete men också handlingsberedskapen över tid för att bryta ungas utanförskap. Det finns behov av mer kunskap om ungas risksituation, systematiskt kvalitetsarbete kring mål och uppföljning, de yrkesverksammas kompetens och roller, mötesplatserna och socialpedagogiska metoder. I detta arbete behövs bärande institutioner med koppling till forskning och utveckling.

Många kommuner och regionala kommunförbund har de senaste årtiondena startat egna forsknings- och utvecklingsorganisationer för att både samla in och sprida erfarenheter från kommunala verksamheter. I detta arbete är det betydelsefullt att utvecklingsinsatser utgår från både de kommunala och föreningsdrivna verksamheternas perspektiv och ungas erfarenheter. Idag sker flera spännande insatser inom området, exempelvis så har flera organisationer, utbildningsanordnare, kommuner, regioner och högskolor etablerat samverkan och gemensamma forskningsprojekt. Denna form av samverkanslösningar och partnerskap har stor betydelse för ett kunskapsbaserat utvecklingsarbete kring mötesplatser för unga.

Samtiden och framtidens behov

Samhället har under de senaste decennierna utvecklats och förändrats. Sammantaget kan vi se en utveckling där såväl den nationella som lokalt formulerade ungdomspolitiken sätter fokus på unga och medborgarskapet, ungas möjlighet till inflytande och ungas etablering i samhället. Det innebär att ungdomsperspektivet kommit i fokus framför ett smalare sektorsperspektiv som till exempel fritid eller kultur. Den formulerade ungdomspolitiken integrerar såväl kultur- och fritidspolitiska perspektiv som socialpolitiska. De senaste 15 åren har fört med sig organisatoriska förändringar inom kommunerna där ungas mötesplatser hanteras av en variation av nämnder och förvaltningar. Vid en internationell utblick förstärks perspektivet av att unga sätts i första rummet där *youth work* ofta är en samlande benämning för olika verksamheter under ungas fria tid.

Att ungdomstiden har förlängts, globalisering, ökad kommersialisering, ökad kulturell mångfald och ökad tillgång till information och medier har på många sätt förändrat vardagen för unga. Vilken betydelse ska de offentligt stödda mötesplatserna för unga ha i denna samtid? Kan de stödja en integration till samhället och till vuxenlivet? Vilka frågor är viktiga för unga idag? Kring vilka frågor behöver de stöd och vägledning? Att tydligt kunna analysera och formulera dessa behov är en utmanande framtidsfråga.

Plats att landa återger vad som behandlades vid konferensen *Ungas mötesplatser* hösten 2008. Det är vår förhoppning att den bredd artiklarna återspeglar ska stimulera till analys och diskussion kring de ovan nämnda framtidsfrågorna.

De två första kapitlen är författade av Roland Cox, Birgita Klepke och Mats Utbult från frilanskooperativet Arbetslivsjournalisterna. Konferensen bearbetade frågor om ungas mötesplatser utifrån tre olika perspektiv: ungas delaktighet och behov, pedagogik och ledarskap vid mötesplatserna samt frågan om politikens ansvar för området. I artiklarna återspeglas dessa tre perspektiv. Det tredje kapitlet är en medieanalys kring hur ungas mötesplatser rapporteras i svensk dagspress av forskarna Simon Lindgren och Ragnar Lundström. Även denna presenterades vid konferensen.

KAPITEL 2

Utan samverkan – ingen verkan!

Nya grepp i arbetet med ungdomars mötesplatser

”En bra mötesplats är inte bara en väntplats. Det borde vara en växtplats, en inspirationsplats, en anknytningsplats, kanske till och med en lätt ’revolutionär’ entreprenöriell plats.”

”Vi är inte någon sådan fritidsgård där man kan göra vad man vill. Vi erbjuder ett innehåll. De som kommer är de som är intresserade av det vi erbjuder.”

”Det finns inte någon prestige i att all verksamhet ska ligga i huset. Det är lätt för oss att engagera oss i samverkan med andra. Andra aktörer ser vi inte som konkurrenter utan som komplement. Vi har ett stort kontaktnät och det underlättar för oss att lösa frågor snabbt.”

”Det är i samverkan som de nya mötesplatserna kommer att drivas.”

Det här är nyckelrepliker ur berättelser om nytänkande kring ungdomars mötesplatser. Det är mötesplatser med sinsemellan helt olika målsättningar, målgrupper, aktiviteter och huvudmannaskap men som alla drivs av människor som har förstått hur man får en mötesplats för ungdomar att fungera. Man har hittat fram till hur man kan erbjuda det som ungdomar vill ha och behöver på sin väg mot vuxenlivet. På alla dessa mötesplatser har de också en stor och empatisk lyhördhet för ungdomarnas önskemål och framför allt en prestigelös förmåga att samverka med en mängd olika aktörer för att nå sina mål. Författarna Roland Cox, Birgita Klepke och Mats Utbult från frilanskooperativet Arbetslivsjournalisterna beskriver här dessa olika mötesplatser, ger röst åt personalen som arbetar där och tittar närmare på det hårda och kreativa arbete som ligger bakom dessa lyckade satsningar.

Mötesplatser på väg ut i arbetslivet

Runt om i landet finns ett antal idé- och utvecklingscentra som sedan 1980- eller 90-talet har provat olika sätt att hjälpa ungdomar och unga vuxna till jobb eller utbildning. Ibland har dessa centra utvecklat helt nya yrken och tjänster. De har också fungerat som mötesplatser för unga människor som befinner sig i sökande faser i livet. Här reflekterar och berättar företrädare för Navigatorcentrum i Västerås, Drömmarnas Hus i Malmö och Urkraft i Skellefteå om erfarenheter av detta arbete.

En mötesplats där man kan diskutera vart man ska gå

På Navigatorcentrum i Västerås arbetar de med att väcka ungdomarnas egen vilja och hjälpa dem att hitta en riktning.

– En del ungdomar kommer till oss och vet inte vad de ska göra. Vi säger att det inte finns några färdiga lösningar för den som inte vill gå i skolan. Det finns inga jobb som ligger och väntar på den som hoppar av. Det beror på dig, vad du vill. Vi försöker ge dem det utrymme de behöver och visa att vi lyssnar på dem.

Det berättar Angelica Emmoth som arbetar på Navigatorcentrum sedan starten i augusti 2005. Bakgrunden till satsningen var att arbetsmarknadschefen i kommunen och chefen för Arbetsförmedlingen var intresserade av att göra något för ungdomar. Samtidigt hade riksdagen beslutat om ett förtydligande av det kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar mellan 16 och 20 år, framför allt de som inte gått vidare till gymnasiet. Enligt lagen ska en hemkommun löpande hålla sig informerad om vad ungdomarna gör, för att kunna erbjuda dem studier, praktik, jobb eller annan vettig verksamhet. Vid den här tiden fick kommu-

nerna möjlighet att starta försöket med Navigatorcentrum. Västerås nappade och försöket blev permanent 2007.

– Vi fick väldigt fria tyglar. Ingen visste riktigt hur den här målgruppen såg ut, ingen hade jobbat med dem tidigare, berättar Angelica Emmoth.

Tanken var att samla och samordna resurser och man drog igång med arbetsledare, socialsekreterare, arbetsmarknadskonsulent från kommunen och projektledaren Angelica Emmoth. Hennes uppgift var att tillföra kunskaper om att arbeta med ungdomar och deras entreprenörskap. Efter hand insåg gruppen på Navigatorcentrum att de ändå saknade en hel del erfarenhet av att möta ungdomarna och anställde därför en fritidsledare. Angelica Emmoth hoppade själv av gymnasiet. Hon kände sig vilsen och visste inte vart hon skulle vända sig.

– Gick jag till studie- och yrkesvägledaren blev jag rädd att gå i skolan. Arbetsförmedlingen tyckte att jag skulle söka jobb. Vart jag än gick var det så förknippat med krav. Det fanns ingen mötesplats där jag bara kunde diskutera, där jag kunde landa. Det handlar ju inte bara om vad jag vill göra utan också vem jag är och vad jag är bra på. Vi har byggt verksamheten mycket utifrån de behov som jag själv hade då. Det är en öppen mötesplats där man kan diskutera vart man är på väg.

Det var tolv år sedan Angelica Emmoth hoppade av gymnasiet. En stor skillnad mellan då och nu är att antalet valmöjligheter – och skyldigheter – har ökat kraftigt.

– Då hade vi fyra gymnasieskolor i Västerås, nu har vi nitton. Det här ställer väldigt höga krav på ungdomarna. När jag träffar dem är de totalt förvirrade.

En fördel med öppen, frivillig verksamhet är att ungdomarna kan söka sin egen motivation. De blir inte anvisade platser utan kan själva definiera varför de kommer till verksamheten – en nackdel är att det blir svårt att sätta press på dem.

– I öppen verksamhet går det inte att ställa krav på ungdomarna, för då kanske de inte kommer tillbaka. Vi får ibland höra att vi borde ställa mer krav, men vi kan bara försöka motivera. Det tror jag mer ser ut som en nackdel utifrån, än vad vi tycker som jobbar inne i verksamheten.

Angelica Emmoth tror att den här typen av verksamheter kommer att behövas allt mer, bland annat på grund av de allt fler valmöjligheterna.

– Det ställs allt högre krav på ungdomar. De behöver utrymme för att förverkliga sig själva och få stöttning i det. Med ökad valstress på ungdomarna så ökar också kraven på deras föräldrar. Även föräldrarna kommer till Navigatorcentrum för att få råd och stöd, berättar hon.

En del av ungdomarna som kommer har sociala problem, i olika grad. Efter en tid hos Navigatorcentrum, med information och reflektion, så kommer många av dem fram till att studier trots allt är den bästa vägen.

– De flesta av våra ungdomar går till slut tillbaka till skolan. Det häftiga är att de då har förändrats, och skolan förändras när de kommer tillbaka. Inspirationen går åt bägge håll, säger Angelica Emmoth.

De som misslyckats får ett andningshål på herrgården

– Vi jobbar inte med dem som har klarat gymnasiet, som säger att de självklart ska ut och ta ett arbete. Vi möter dem som har misslyckats fullständigt redan i grundskolan, som inte gör

någonting på fritiden, som jobbar lite svart här och där, är småkriminella, bor hemma hos kompisar. De har ingen fast grund utan står väldigt långt utanför sammanhangen. Därför är det viktigt att vi är den neutrala mötesplatsen, som inte är "kommunen". Till Drömmarnas Hus kommer man frivilligt.

Det säger Lone Lindström på Drömmarnas Hus, en ekonomisk förening fristående från kommunen. Huset finns i den omtalade Malmöförorten Rosengård.

– Vi håller till i en fantastiskt fin gammal herrgård, ett andningshål för många barn och unga. Det spelar ingen roll om man är sju år eller arton, här blir man sedd, lyssnad på, här får man respekt, här får man vara den man är, berättar hon.

Verksamheten startade 1990 och är helt uppbyggd kring tidsbegränsade projekt som efterträder varandra. En del kan pågå länge. Det finns kulturprojekt som har varit igång sedan början av 1990-talet. En bas för verksamheten är öppna kurser på kulturområdet för ungdomar upp till 16 år. Drömmarnas Hus har under alla år också arbetat med målgruppen "ungdomar i riskzonen". Liksom Navigatorcentrum i Västerås samarbetar Drömmarnas Hus med olika aktörer kring den här målgruppen: Arbetsförmedlingen, Fritidsförvaltningen, Försäkringskassan, företag och föreningar. Man försöker få myndigheter och andra att starta projekt i gemensamma partnerskap i syfte att hjälpa ungdomar in i samhället och ut i arbete. En inrättning som Drömmarnas Hus kan dra till sig ungdomar som inte känner sig hemma i myndighetsdrivna verksamheter.

På senare år har Drömmarnas Hus haft tio ungdomscoacher anställda. De fick en utbildning under sex månader för att sedan söka upp ungdomarna på olika platser i Malmö. Dess-

utom har man drivit en lokal, en fast mötesplats, centralt i staden. Coachernas uppgift var att upprätta relationer med ungdomarna och hjälpa dem att navigera rätt, till bland annat jobb och bostad. Samtidigt lyssnade coacherna på ungdomarna och återförde det som kom fram till partnerskapets språkrör. Ungdomarna kunde berätta om brister och problem i samhällets strukturer, sådant som de olika deltagarna i partnerskapet ibland kunde ta itu med. Det här samarbetet bestod av tretton partners, tio coacher och en central mötesplats, projektet i denna form tog slut 2007.

– Det var ett jättearbete. Självklart var det mycket som inte fungerade och mycket som vi fick ändra på under resans gång, säger Lone Lindström.

Att arbeta med så många partners var tungrovt.

– Men utan samverkan ingen verkan, säger hon.

Egen Malmö modell föds ur erfarenheterna

Nu satsar Drömmarnas Hus på en fortsättning med vissa förändringar, utifrån erfarenheterna man fått.

– Vi har hållit processen vid liv, plockat ut allt det goda ur de tre årens arbete och satt ihop det till en Malmö modell.

I januari hoppas de kunna dra igång ett följande projekt med stöd från Malmö stad, Allmänna arvsfonden och Svenska ESF-rådet.

– Vi går ifrån den centrala mötesplatsen och jobbar istället ute i två stadsdelar. Vi börjar i två, det är för tungt att ta alla på en gång. Vi börjar med Rosengård och Södra innerstaden, de delar som varit med längst. Vi kommer att ha coacher och mötesplatser där, berättar Lone Lindström.

Man går också ner till halva antalet partners för att det ska bli mer effektivt, och fogar in övriga partners i ett nätverk. Målgruppen justeras också från tidigare 16–24 år till 18–24 år. Lone Lindström tror att den här typen av mötesplatser behövs mer idag än förr, som stöd till barn och ungdomar, i synnerhet i invandrarmråden.

– I Rosengård finns massor av barn och ungdomar som tar vuxenansvar. De har föräldrar som inte är integrerade i samhället, som inte förstår språket. Barnen får agera föräldrar i kontakt med myndigheter, säger Lone Lindström. De här barnen och ungdomarna måste få vara *unga* också. De behöver ställen att samlas på, där de får vara med.

Lone Lindström framhåller att Drömmarnas Hus skiljer sig från äldre tiders ungdoms- och fritidsgårdar. Ungdomars behov har förändrats och därför har innehållet också blivit annorlunda, på Drömmarnas Hus bjuder man i förväg in till definierade sysselsättningar.

– När jag var ung gick man till fritidsgården för att spela biljard och spela spel. Vi är inte någon sådan fritidsgård där man kan göra vad man vill. Vi erbjuder ett innehåll. De som kommer är de som är intresserade av det vi erbjuder.

Verksamheten är dock öppen och det finns inte tvingande krav. Därför måste verksamheten kännas lätt att komma in i och de möjliga vägarna kännas lockande.

– När vi startade cityprojektet märkte vi att ungdomar kom till möten som de var kallade till, men sen kom de aldrig mer. Därför säger vi att vi skulle prova den informella mötesplatsen istället, dit man får komma som den man är.

– Det är viktigt att vara ute där ungdomar befinner sig. Det kan vara ett kafé eller en boxningsklubb. Man frågar ungdomarna själva, de vet vart man ska gå. En av våra framgångs-

faktorer var att vi började med att skapa en relation, prata om allt möjligt. Ungdomarna blev inte genast hotade med att mista bidragen om de inte gjorde det ena eller andra.

Ungdomarnas egna initiativ styr

Drömmarnas Hus har jobbat efter konceptet från idé till verklighet. Det innebär att man försöker snappa upp deltagarnas egna initiativ och sedan hjälpa till.

– Om de till exempel vill ordna en temakväll och bjuda in folk som talar om hur det är att jobba som byggnadsarbetare så kan vi hjälpa till med det. Det kan leda till en relation som sedan leder till att man får en handledare på Arbetsförmedlingen och i nästa steg går en utbildning.

– De har haft idéer om saker som våra handledare eller coacher inte kan. Ändå går det! Det är enormt häftigt när ungdomar tillsammans med vuxna gör saker som ingen av dem kunde. Barnen och ungdomarna växer enormt av det.

Lone Lindström tror att öppna mötesplatser hör samtiden och framtiden till. Bland annat behövs de för att koppla samman aktörer i samhället som normalt inte har så lätt att hitta samarbetspunkter.

– Allt kan inte göras av kommunala organ. Det finns massor av andra aktörer som är otroligt viktiga för att skapa mötesplatser som kan hjälpa ungdomar vidare.

Projektet i Rosengård och Malmö fortsätter att avlösa varandra.

– En av anledningarna till att organisationer som Urkraft och Drömmarnas Hus finns kvar och hela tiden ligger i framkant är att vi jobbar projektinriktat. Det finns ingen säkerhet. Det vi gör måste vi hela tiden föra framåt och hålla högsta kvalitet, annars finns det inte nästa år.

Det skapar drivkraft, säger Lone Lindström och hon berättar kort om en vision man arbetar med nu:

– År 2012 står vår nya och fantastiska mötesplats färdig i Rosengård. Det är inte bara vårt hus, utan där finns också näringslivet, föreningslivet, Malmö stad, en mängd olika aktörer. Det är i samverkan som de nya mötesplatserna kommer att drivas. Det är inte bara kommunens eller föreningslivets eller näringslivets ansvar. Vi ska engagera barnen, de vuxna, skolan, fritidsgårdar. Tillsammans kan vi göra hur mycket som helst.

Att väcka ungdomarnas egen kraft

– En bra mötesplats är inte bara en väntplats. Det borde vara en växtplats, en inspirationsplats, en anknätningsplats, kanske till och med en lätt "revolutionär" entreprenöriell plats.

Det säger Stig-Arne Bäckman, chef för Urkraft i Skellefteå sedan starten 1988, som tidigare bland annat varit föreståndare på en fritidsgård.

– Så jag är en fritidsgårdsprodukt, skämtar han och berättar att han från början är socialsekreterare:

– Det var det tråkigaste jobb jag haft någon gång. Det var roligt att möta ungdomarna, men det verkade finnas magnetism i kommunalhuset i Skellefteå – hade man en gång kommit in så kom man aldrig mera ut igen!

Han tyckte att hanteringen av ungdomars problem tenderade att bli allt mer av administration och allt mindre av verklig kontakt och verksamhet - likadant tyckte också några av hans kollegor:

– Vi bestämde oss för att hoppa av och startade Urkraft. Grundtanken var enkel: Alla vill vara med, alla har kraft. Det går att väcka vars och ens förmåga.

Han menar att detta med att ”väcka människors kraft” är underutvecklat i Sverige. Urkraft byggde tillsammans med ett tiotal arbetslösa ungdomar upp verksamhet kring restaurang, kafé och sporthall. Finansieringen kom från olika håll, bland annat försäkringsbolaget Skandia och lokala föreningar. Idag presenterar man sig på sin hemsida som *Urkraft Team & Ledarskap – ett kompetensutvecklingsföretag*. Man erbjuder utbildningar, kickoffar och event för företag som vill ha hjälp med att höja samarbetsförmåga och laganda.

– Vi försöker skapa skarpa lägen, precis som vår absoluta tvillingsjälsverksamhet Drömmarnas Hus. Det handlar om att skapa möjligheter för människor att vara med och bygga ett samhälle. Antingen är man passiv åskådare eller så är man samhällsbyggare. Det handlar om att bestämma sig.

– Alla vill vara med, men alla vet inte om det ännu, säger Stig-Arne Bäckman.

Lösligare familjebildningar föder behov av sammanhang

Stig-Arne Bäckman lyfter fram att unga – precis som vuxna – behöver bli respekterade, sedda och bekräftade. En dos kreativ ångest och utmaning är inte heller att förakta och Urkraft och liknande mötesplatser behövs i allt större utsträckning, menar han. Bland annat gör nya och lösligare familjebildningar att människor söker sig till andra mötesplatser för att få råd, stöd och känsla av sammanhang.

– Men det måste finnas något att samlas kring. Det är det som gör att vissa verksamheter lyckas. Man måste lockas dit och man måste få något med sig därifrån, annars blir det meningslöst. Det som skapar lust och energi hos ungdomar är samma saker som hos vuxna. De är ingen konstig ufo sort.

– Är man ungdom och arbetslös i Skellefteå så är det bra om man får komma till ett vinnande lag. Där ska det finnas någon som ser en, som bekräftar en och som ger en hopp. Man kanske kan se att andra där går vidare och får jobb. Man vill komma till ett framgångsställe, inte ett uppsamlingsheat för socialt kantstötta i väntan på förändring. Det ska vara verksamheter som lever, som inkluderar, som är äkta, som betyder något för ett område, för en stad, ett samhälle eller för företagen, säger han och fortsätter:

– Vi har försökt med att göra stora event, som *Skelleftefestivalen* med 90 000 besökare. Det är ingen lek, det är en skarp ångestnivå. Regnar det på fredagen så kostar det en miljon. Men lyckas det så skapar det växtkraft hos människor.

– Ungdomarna i Urkraft får revansch genom de projekt som de arbetar med.

Öppen verksamhet ger bättre resultat

Stig-Arne Bäckman tycker att det är svårt att bedriva en verksamhet när ungdomar kommenderas dit under hot att mista ekonomiskt bistånd. Urkraft är inte längre en helt öppen verksamhet, vilket han beklagar.

– När de är tvångskommenderade från Arbetsförmedlingen fordras det en hög grad av magi hos Urkraft för att vi ska kunna behålla dem hos oss. Det var enklare när det var öppen verksamhet.

Öppna verksamheter behövs i stor utsträckning, menar han. Alla människor tar inte den smala vägen rakt fram.

– En del människor håller sig inte på vägen, de kör i diket. Då återför man dem på vägen. Men vi borde istället ringa Vägverket. Om vägen är för smal så att många kör i diket, så bredda då vägjäveln!

Hans råd till dem som arbetar på fritidsgårdar är enkelt och tydligt.

–Lyssna, bekräfta, lyssna, bekräfta.

Han beskriver att en vanlig dag på Urkraft kan börja med att tända ljus, rufsa ungdomar i håret, sätta på teven.

– Det är avgörande, att visa att ”vi vill verkligen ha dig här, vi önskar dig här”. Var trovärdig. Inspirera. Fritidsledare kan bli begränsande, om de hela tiden försöker att göra ”rätt”. Man behöver bejaka de vilda idéerna. Och så ska man ta på sig större projekt än man tror sig klara. När vi gör en festival för 90 000 människor, inte sover man särskilt gott. Men kan man tänka sig ett mer gynnsamt pedagogiskt klimat?

Stig-Arne Bäckman understryker också att man varje dag måste kämpa med att hålla kvar en bild av *deltagarnas möjligheter*, inte fokusera på motstånd och problem.

– Om jag ber en ung man att gå ett ärende till posten och han bara ser trött ut, så är det lätt att tänka ”kommer han att utveckla vår region? Är han en tillväxtfaktor?” Men då brukar jag istället tänka så här ”han är förmodligen en entreprenör och samhällsbyggare, men han vet inte om det”. Det förändrar förhållningssättet.

Mötesplatser kring ung kultur

Kultur betyder mycket för unga, det visar såväl vetenskapliga undersökningar som samtal med unga människor. Hur organiserar man ungdomsverksamheter med kultur i centrum? Finns det någon skillnad mellan kultur och upplevelser, nöjen, och idrott – eller är skillnaderna inte så intressanta? Är kanske det viktigaste den kreativa kraft som finns i att unga får göra någonting själva, arrangera, skapa, vara delaktiga? Hur samverkar man med andra ak-

törer inom och utanför kommunen? Detta är frågor som diskuteras av företrädare för Erik Ruuth kulturhus i Höganäs, ungdomskultursatsningen Kulturatom i Angered i Göteborg, och Ungdomens hus i Jönköping. Tydliga framgångsfaktorer i de tre fallen är lyhördhet inför ungdomars önskemål, kompetent personal och unga förebilder.

I tio år har man haft ett framgångsrikt samarbete mellan Kulturskolans 725 elever och den öppna fritidsverksamhetens musikinriktning med 110 deltagare i Höganäs. Basen för samverkan är gemensamma behov av lokaler, först och främst för musikutövande ungdomar, berättar Peter Nilsson, fritidsledare på en fritidsgård med mycket musikverksamhet, och Lars Löfgren, musikledare vid Kulturskolan.

– Inom fritidsverksamheten hade vi 41 band som delade på en replokal. Det var slagsmål om minuterna där. Det var inte lätt att få tag på lokaler och vi hade tagit kontakt med Kulturskolan som också hade lokalproblem. Det snappade politikerna upp, berättar Peter Nilsson.

Lösningen på problemet blev en låg- och mellanstadieskola, Erik Ruuth-skolan, som ”blev över” i slutet av 1990-talet i samband med en stor omorganisation. Detta förde samman de två verksamheterna under samma tak – inte bara rent fysiskt.

– Egentligen skulle vi vilja ta bort begreppen kulturskola och fritidsgård. Vi har ett kulturhus och där ska vi ha en bra verksamhet för barn och ungdomar som svarar mot deras önskemål, säger Lars Löfgren. Men politikerna vill gärna dela upp verksamheten i kultur och fritid och se hur mycket man satsar på respektive område.

Det finns nu gott om replokaler för alla musikinriktningar och för dem som vill prova

på finns det några salar med instrument att låna. Här finns konsertsalar, en inspelningsstudio, ett fotolab, en liten biograf, en teatersal, bildsalar – och kaféet, husets hjärta där alla möts. Det pågår kurser i många olika ämnen, från fotografering till "Rockskolan", där äldre ungdomar i befintliga rockband lär ut vad de kan till yngre som vill starta.

Egna och gemensamma mål

Personalen har "yxat fram" några gemensamma mål för huset och särskilda mål för fritidsgården och kulturskolan, som i efterhand har godkänts av politikerna i kultur- och fritidsnämnden.

– Vi frågade först politikerna: Vad vill ni att vi ska göra? Det blev bara ett vagt svar om att vi ska ha verksamhet för barn och ungdomar, säger Lars Löfgren. Det var ju lite tunt. Det hade kanske varit bra om vi hade fått ett tydligare uppdrag. Men å andra sidan var det en fördel att vi fick forma uppdraget själva tillsammans med ungdomarna.

Till de gemensamma målen hör att erbjuda barn och ungdomar ett rikt och varierat utbud som ger en meningsfull och utvecklande fritid och att vara en öppen mötesplats som ger möjlighet till informella och vardagliga kontakter mellan barn, ungdomar och vuxna med olika kulturell bakgrund och livsstil.

– Ofta når vi vissa ungdomar genom Kulturskolan och andra genom fritidsgårdarna. Vi vill gärna få ihop detta och få ett bredare utbud så att vi kan erbjuda så mycket som möjligt, säger Lars Löfgren.

– Det är viktigt att var sak ska få fungera för sig själv. Men man kan inte låta bli varann och ibland får vi hjälpa till att öppna dörrar, berättar Peter Nilsson. Vi kompletterar varandra bra och kan reagera snabbt för att folk inte ska tappa sugen. Vi startar också gemensamma projekt

där ungdomar med olika intressen och kunskaper kan vara med. Ungefär vartannat år blir det större projekt då vi involverar så många som möjligt i huset, gärna folk utifrån också, och sätter upp en musikal eller teaterföreställning, allt från Elvisshow till En midsommarnattsdröm och Tusen och en natt.

Till målen hör också att kulturhuset ska samarbeta med andra verksamheter i och utanför huset. År 2007 hade man 100 konserter och andra evenemang. Ungdomarna spelar på allt från föreningsmöten till en jazzklubb i Helsingborg, och medverkar vid tre stora årliga evenemang i kommunen: nationaldagen, Strandfesten i augusti och Kulturnatten i september. Här samsas alltså styrda verksamheter, som instrumentkurser, med öppen verksamhet, där det är frivilligt att delta i aktiviteter.

– Det är en stor utmaning att ta emot energifyllda tonåringar som vill göra något här idag, inte imorgon för då är det för sent. Det största problemet är att få tiden att räcka till, säger Peter Nilsson.

Till fritidsgårdens egna mål hör att besökarna på fritidsgården ska kunna påverka och ha inflytande över verksamheten och dess innehåll. Till fritidsgården kommer alla slag av ungdomar. Peter Nilsson berättar att de försöker lyssna på "riskzonsungdomar" och möta dem, konkret exempelvis genom att skapa en hiphopstudio som några efterlyst. De försöker få in dem att hjälpa till vid arrangemang som tältbyggare, tekniker och "assister", eller jobba i kaféet – allt för de ska bli behövda och sedda och få en klapp på axeln.

– Det svåraste är när ungdomar inte vill göra någonting – och sen går ut och släss. Vi lägger ner en hel tid på sådana ungdomar just nu. Ibland frågar man sig hur mycket vi klarar av att göra, säger Lars Löfgren.

I målen för Kulturskolan säger man bland annat att man vill ge eleverna kunskaper i olika genrer, förmedla kulturarvet och samtidigt arbeta med ungdomskulturens uttrycksformer. Kulturskolan ska också lägga grunden för ett aktivt amatörmusicerande och sträva efter att förbereda elever som så önskar för högre musikstudier. Ensemble- och orkesterverksamheten är grundpelare i Kulturskolans verksamhet – genom sammusicerande skapar man gemenskap och engagemang, skriver man i sina mål. Det finns ett tiotal ensembler, från stråkorkestrar till en cellokvartett. Inom fritidsgården finns det cirka 30 pop- och rockband.

– Man säger ibland att de kommunala musikskolorna har bidragit till den svenska musikexporten och det är säkert sant. Men det är bara halva sanningen, den andra halvan är fritidsgårdarna. Man glömmer bort att många pop- och rockmusiker också har börjat sin bana på sin fritidsgård, säger Lars Löfgren.

Sedd och bekräftad på ungdomarnas kulturhus i Angered

”Om man inte har ungdomarna med sig, kommer det inte folk till evenemangen. Om ungdomarna inte gör arrangemangen själva, står vi där med tomma lokaler. Men i slutet verksamhet är det viktigt att man för in även andra alternativ än de som ligger närmast till för de unga.”

Citatet handlar om ett ungdomskulturhus i Angered centrum, Kulturatom, som sedan 2002 riktar sig till ungdomar upp till 20 år som vill arbeta med musik, teater, dans och media. Kulturatom skiljer sig från traditionell fritidsgårdsverksamhet genom att det inte är något ”hängställe”. Men i kaféet hänger man

före eller efter de organiserade aktiviteterna. Kaféet är det första som möter besökarna och där blir de sedda och bekräftade av personal som finns där sex kvällar i veckan.

Maria Modig är enhetschef för fritidsverksamheten inom Gunnared i Angered och förutom Kulturatom har hon hand om två fritidsgårdar. Kulturatom är en del av *Ungdomssatsningen i Göteborg*, som är samlingsnamnet för en rad projekt som kommunen startade efter Backabrandkatastrofen 1998. Sedan 2001 har kommunstyrelsen fördelat över 21 miljoner kronor till alternativa fritidssysselsättningar för ungdomar i åldern 16–20 år i fem stadsdelar. Kulturatom får pengar direkt från kommunfullmäktige till verksamheten vilket innebär att stadsdelsnämnderna inte kan spara in på denna verksamhet.

– Utgångspunkten när vi startade var att det skulle vara en alternativ ungdomsverksamhet och att ungdomarna skulle vara delaktiga i skapandet av den nya verksamheten – och det skulle gå snabbt, berättar Maria Modig. Det är inte lätt att kombinera allt det, för delaktighet tar tid.

För att göra ungdomarna delaktiga satte man ihop en referensgrupp med ungdomar, pratade med ungdomsarbetare och använde sig av en årlig fritidsvaneundersökning. De genomförde en särskild enkät om önskemål, som särskilda fokusgrupper bearbetade. Det önskemål som angavs i störst utsträckning var att få träffa andra unga – ungdomarna ville ha en mötesplats. Därefter kom musik, dans, teater, arrangemang, media-data-IT. Maria Modig menar att den gemensamma nämnaren för det som ungdomarna önskade sig handlar om att de behöver bli sedda och bekräftade, känna ett sammanhang – och få möjlighet att prata med andra vuxna än sina föräldrar.

Vad vill då vuxenvärlden åstadkomma med en verksamhet för ungdomarnas fria tid? Den frågan hade politikerna enligt Maria Modig svarat på ganska tydligt genom den vision som de hade formulerat för Ungdomssatsningen och som gick ut på att erbjuda mötesplatser för alla ungdomar, oberoende av kön, etnicitet, sexuell läggning och oavsett var de bodde i Göteborg. Det ska vara mötesplatser där de kan vara trygga och växa efter sina förutsättningar och behov, så att de kan bli goda vuxna och samhällsmedborgare, som har civilkurage, kan se allas lika värde, känner tillit till demokrati och samhälle och respekterar varandra. I Ungdomssatsningen skulle man tillsammans med den redan befintliga fritidsverksamheten utveckla meningsfulla och uppskattade fritidsaktiviteter som präglas av en hög grad av jämställdhet, att ungdomar har inflytande över beslutsprocessen och är delaktiga i den verksamhet som kommer till stånd. Man talade också om att det främjande synsättet ska genomsyra ungdomssatsningen. Grundtanken är alltså att utgå från ungdomarnas intressen och genom dessa utveckla dem till goda samhällsmedborgare.

– En viktig fråga blir vem det är som bedömer vad som är ”en meningsfull fritidsaktivitet”, säger Maria Modig. Är det jag som tjänsteman, ungdomsarbetaren, ungdomarna själva, politikerna eller föräldrarna? Och om aktiviteten ska vara meningsfull utifrån att utveckla goda samhällsmedborgare – kan man dansa breakdance då? Kan man måla graffiti? Kan man bara sitta och spela kort en hel kväll på Ungdomspalatset, en fritidsgård i Gårdsten – är det en meningsfull fritidsaktivitet som utvecklar goda samhällsmedborgare? Jag tycker faktiskt att det här är jättesvåra frågor att besvara! Man säger ju ibland att vara i ungdomstid innebär att man befinner sig i ett utanförskap. Att göra de unga till

goda samhällsmedborgare handlar i hög grad om att motivera dem att ta steget in i vuxenvärlden, till ”innanförskapet”. Det är vår främsta uppgift. Men det är klart att det finns en mot-sättning om man inte får måla graffiti fast alla vill det. Eller om det inte är ok om man bara spelar kort på Gårdstens fritidsgård - om man nu inte också har bra samtal när man spelar, förstås.

Kompetenta ungdomsarbetare och unga förebilder

En utgångspunkt för Kulturatomb var lyhörddhet för ungdomarnas önskemål och kapacitet:

– Det handlar om att ge så mycket ansvar till ungdomarna så att de klarar av det, samtidigt som vi motiverar och stimulerar dem. Det är viktigt att gå före och visa på alternativ och därför är det så helt avgörande med kompetenta ungdomsarbetare, som är nyfikna och har glöd och ett genuint intresse. Vi behöver en blandning av fritidsledare, musikpedagoger, teaterpedagoger, danspedagoger, specialkunniga som breakdancedare – tillsammans kan de samverka för en bra verksamhet.

Ett problem med fast personal är att det inte är så lätt att förändra verksamheten om man exempelvis efter fem år skulle få ett minskat behov av danspedagoger och skulle behöva fler som kan arbeta med ungdomar i en motorverksstad. Då får man samarbeta med andra organisationer. Trots allt är det en framgångsfaktor att man har så kunnig personal, enligt Maria Modig. Hon berättar också att de har arbetat på att få fram unga förebilder. Det finns exempel på unga killar med ”en brokig bakgrund” som genom streetdance kom in på nya spår och vars framgångar ”kan visa att det inte är kört för att man är uppvuxen i Gårdsten”:

– Det finns möjligheter bara man tror på sig själv och har ett intresse. Det finns flera sådana exempel och de är jätteviktiga att ha.

Maria Modig berättar om en ny typ av kulturarrangemang, som ungdomarna själva har startat i samarbete med personal: en serie dans-tävlingar på fredagar under en termin, med en stor slutfinal. I dag är det ett av Göteborgs senaste break- och streetdancearrangemang, drogfritt och mycket välbesökt.

– Folk drar folk. Det blir en positiv spiral så att det blir fler och fler som upptäcker Kulturatomb, säger Maria Modig.

”Det är som om de tar av sig en kostym”

I Angered finns det så stora problem med gängkriminalitet att man faktiskt inte kan släppa in alla, för då förstörs verksamheten. Maria Modig berättar om hur de 1999 öppnade en ny fritidsgård och som snart kom att behärras av ”kungens och drottningen av Angered”, ingen utanför deras krets vågade sig dit.

– När vi började med Kulturatomb tänkte jag att vi måste göra det annorlunda. Då började vi med de slutna verksamheterna med kurser och klasser, tillsammans med kaféet som en mötesplats mellan aktiviteterna. Idag kommer det ungdomar från fritidsgårdar i Angered, där det finns en helt annan attityd när det gäller att bemöta både personal och varandra. När de kommer till Kulturatomb är det som de tar av sig en kostym och är som alla andra där. En nyckelfråga är att personalen här identifierar ungdomarna utifrån att de tillhör en breakdancegrupp eller spelar teater – inte att de är från Gårdsten och hänger på en fritidsgård. De får en annan identitet på de här mötesplatserna. Det är klart att det förekommer problem även

på Kulturatomb men det finns bra förutsättningar för att lösa dem, i samarbete med skola, socialtjänst, polis, fritidsverksamheter och föreningen Lugna gatan.

– Man måste byta ut den gemensamma faktorn att man tillhört kriminella gäng till någonting annat – och då kan man fostra goda samhällsmedborgare, säger Maria Modig.

Tjejaktiviteter och mys motverkar inbyggda könsroller

– Det är lätt hänt att ett sånt här hus blir en stor verksamhetslokal för pojkar, en idrottshall och lite replokaler. Det är en omysig miljö, högt i tak och mycket är inriktat på vad killar gör. Hur skulle vi få in flickorna i huset? Vi skrev en projektansökan till Allmänna arvsfonden på temat att vi inte ville bygga in könsrollerna i väggarna – och fick medel för ett treårigt projekt där vi satsade extra mycket på tjejerna.

Det berättar Helena Höijer vid Fritid Jönköping, som tillsammans med KFUM, Svenska Kyrkan och studieförbundet Bilda bildar federationen Kraftverket som står bakom Ungdomens Hus. Huset invigdes 2004.

Det finns tolv replokaler för femtio band – men länge var det bara killar där. För att få tjejerna att ta större del av musikverksamheten startade de låtskrivarverkstäder och öppna repkvällar enbart med tjejer, ett musikkafé med tjejtrubadurer och en särskild rockskola för tjejer och en tjejkör. När de arrangerade konserter jobbade de aktivt för att få dit band där det också fanns tjejer.

När de utgick från vad flickorna ville ha blev det mer kultur, utöver musiken. År 2007 startade de en ”skapandeverkstad”, där alla intresserade kan arbeta med konst och hantverk, keramik, foto och film, screentryckning, pyssel –

och graffiti. Tjejerna fick inreda ett rum där de ”graffade” en vägg med hjälp av en kille som praktiserade i huset.

Definitionen av kultur är inte glasklar i vuxenvärlden. Samtidigt som graffiti är totalförbjudet i Göteborg, kan man i Jönköping ringa till kommunens växel och be att få tag på en graffitimålare och få numret till flera stycken. Det är lite olika hur kommunerna jobbar.

– Vi har en graffitilokal i Ungdomens hus så att ungdomarna kan måla även vintertid och ännu en lokal ska öppnas på Kulturhuset, som vi ska samarbeta med. Vi ska försöka ta ut dem från tunnlar och sätta upp betongfundament på synliga platser där det blir lagligt att måla graffiti. De är helt med på det. Vi har förstås också olovlig målning, men jag tror att vi har minskat det traditionella så kallade klottret, säger Mats Ohlander, anställd vid KFUM.

Ungdomarna deltar aktivt i att planera och genomföra

Ungdomens hus har lokaler för skateboard, väggklättring, idrott, dans, konserter, luftgevärsskytte, judo, gym, kafé och konferenser. Olika föreningar hyr in sig permanent eller per timme och det finns också en hel del öppen verksamhet i huset. Fritid Jönköping som hyr in sig i Ungdomens hus, har ingen egen verksamhet, men en anställd som arbetar på heltid i KFUM:s öppna verksamhet. Ungdomens hus finansieras huvudsakligen av pengar man söker, bara lite kommer i grundbidrag från kommunala förvaltningar. Bidrag från Allmänna arvsfonden har delfinansierat olika utvecklingsprojekt. KFUM går med förlust varje år och för att få in hyresintäkter har man hyrt ut en del av verksamhetslokalerna, bland annat till en friskola.

Federationen Kraftverket har satt upp som mål att i nära samverkan med ungdomar och andra aktörer erbjuda drogfri verksamhet i åldern 10–25 år. Verksamheten ska präglas av mångfald och bredd och motverka ekonomisk och social segregation. Varje verksamhet bygger på grundsynen att varje människa är en resurs med förmåga till ansvar, ställningstagande och idéer. Därför är det självklart att ungdomarna aktivt deltar i att planera och utföra verksamheten. Kraftverket har gått ut till ungdomarna på grannskolan till Ungdomens hus och presenterat verksamheten och frågat eleverna där vad de vill ha.

– Svaret blir ofta disko, disko, disko. Det är en stor del av verksamheten, berättar Helena Höjjer. Vi driver nu stadens största disko med 600 besökande, där ungdomarna är jätteinvolverade. Det finns många som vill jobba ideellt, stå i garderoben eller entrén. Det är ungdomarna som bestämmer teman för diskokvällarna.

Mats Ohlander beskriver verksamheten i Ungdomens hus som både öppen och styrd:

– Vi vill att ungdomarna kommer med förslag om vad som ska göras i verksamheten och hjälper dem sedan att skapa verksamheten på olika sätt. Men ibland kan vi tycka att det måste vara mer kulturella inslag i huset, annars blir det bara ett idrottshus. Då blir vi tvungna att planera och programsätta vissa saker. Man måste nog köra både och. Ibland blir ungdomar lite kulturrädda, om de inte får komma med förslagen själva. Och ibland vet de inte alltid att det är kultur som de sysslar med.

Svara på snabba bollar

Mats Ohlander berättar att de i början hade problem med alltför långa och tidskrävande beslutsgångar, när allt skulle upp till chefer i KFUM och Kraftverket. Men de flyttade ner beslutsrätten för att lättare kunna "svara på snabba bollar":

– Efter det började det också hända väldigt mycket. En styrka i Kraftverket är också att det inte finns någon prestige i att all verksamhet ska ligga i huset. Det är lätt för oss att samverka med andra, vi ser dem inte som konkurrenter utan som komplement. Vi har ett stort kontaktnät och det underlättar när man vill lösa frågor snabbt.

– Ungdomar kan acceptera om man förklarar att någonting de föreslår inte går att genomföra, men det avgörande är att man verkligen har lyssnat på dem och ger ett rakt svar, säger Helena Höijer. Då kan de oftast ta ett nej. Det gäller också att vara prestigelös och inte låsa sig vid att det är vi som ska klara allt, utan att man kan hänvisa vidare till någon annan.

Helena Höijer berättar att de anställda själva har formulerat sin verksamhetsidé – som cheferna sedan har godkänt. Till hennes uppdrag som fritidsledare hör att arbeta tillsammans med skolorna och fältassistenter inom socialtjänsten kring ungdomar i riskzon. Ungdomens hus har också en öppen verksamhet dit en del av dessa kommer.

– Har vi tur hittar de vad de vill ha. Vi kan hjälpa ungdomar att få praktik och samhällstjänst i huset, säger Mats Ohlander.

Mötesplatser och ungdomsarbete runt ett stökigt storstadstorg

Medborgarplatsen och Medborgarhuset på Södermalm är en scen för unga som i ett koncentrat ger en bild av 2000-talets fritids- och ungdomsverksamhet: På Debaser dansar pop-folket hela veckan. Punkt Medis ungdomsbibliotek har blivit en annorlunda mötesplats för unga vuxna. Studieförbundet Sensus har kreativa kurser för unga, bland annat musik- och teaterverksamhet för ungdomar med funktionshinder och olika tjejprojekt. Allt detta sker i Medborgarhuset, dit unga gått i snart 70 år för att simma i simhallen och spela teater på anrika kommunala Vår Teater. I Björns Trädgård, den lilla parken intill, finns en skateboardramp, en fritidsgård samt fältassistenter från stadsdelsnämnden som samarbetar med polisen och andra.

På torget och gatorna omkring Medborgarhuset finns också ett ymnigt krogliv och Medborgarplatsen har högre brottsfrekvens än de flesta andra platser i stan, i nivå med Stureplan i City. På helgerna har polisen nattetid en mobil polisstation utplacerad.

– Ungdomarna rör sig i ett högriskområde, det är ett jätteoroligt område - men man kan inte undvika att ungdomar befinner sig där, konstaterar Anna Olsson, en av fyra fältassistenter på Södermalm.

Fältassistenterna samverkar med de åtta fritidsgårdar som finns i stadsdelen, för att "stämna i bäcken" och förebygga att det går illa för unga. Hon påpekar att det samtidigt finns 30–40 socialarbetare som utreder ungdomar som det gått längre utför med.

– Det är svårt att mäta nyttan med förebyggande arbete, konstaterar hon.

Anna Olsson arbetar med de ungdomar som inte är delaktiga i någon av de organiserade verksamheterna utan som kommer till Medborgarplatsen för att träffa andra ungdomar, eller som hänger i parker eller på fritidsgårdar. På dagtid arbetar hon ute på Södermalms skolor med att knyta kontakter med ungdomar, men också med skolornas kamratstödjure och lärare.

– Jag är ute bland ungdomarna för att snacka och kolla vad som hänt och styra upp när det blir bråk. Vi fältassistenter arbetar också på spellokaler, vid större ungdomsevenemang och i samband med fotbollsmatcher, där det är stökigt just nu. Genom att jag är på skolorna på Södermalm på dagarna så känner jag väldigt många ungdomar. När jag går runt exempelvis på fotbollsmatcherna så ser de mig och vet att jag kan kontakta deras lärare. Vi tror att det gör att det blir lite lugnare stämning.

– Ett syfte med mitt jobb är att ungdomar ska känna igen mig och veta att jag är en vuxen som de kan komma till om de behöver prata om problem med någon, för egen del eller för någon kompis. Målet är att hitta ungdomar i riskzonen, som kan falla över på fel sida. Jag har mycket kontakter med föräldrarna, och en del med socialtjänsten. Vi har också nätverket med skola och polis där vi hela tiden diskuterar vad som händer.

– Jag tycker att det är bra att det finns mötesplatser där ungdomar förväntas göra något, som på Punkt Medis eller Sensus. Samtidigt tycker jag att det är sunt att unga bara står ute och hänger, för det är en del av detta att bli fria från vuxna och föräldrar. Men det behöver också finnas vuxna där de hänger, både nattvandrare och fältassistenter.

Ordnar konserter med förlust för att lära ungdomarna

Emelie Bååth, bokare och klubbarrangör vid Debaser, berättar att företaget startade för att det saknades en bra konsertscen i Stockholm.

– Vi som jobbar i företaget är själva intresserade av musiken och av att vara i miljön. Förutom konserterna har vi klubbar som återkommer en gång i månaden eller oftare, och en del konferenser och events, allt från modevisningar till bröllopsfester.

Hon konstaterar att Debaser påverkas av att de ligger vid just Medborgarplatsen med dess problem och Debasers vakter har ett nära samarbete med polisen.

– Vår huvudsakliga målgrupp är över 20 år. Vi har försäljning av alkohol på våra arrangemang och vi upplever att de yngre inte klarar av det. På kvällstid på helgerna kan vi inte ha alkoholfria arrangemang, för det skulle inte gå ihop ekonomiskt då.

Det ingår i villkoren för att hyra lokalerna av kommunen att Debaser ska rikta sig till en bred målgrupp. Ibland ordnar företaget konserter för ungdomar under 20 år på vardagskvällar och på dagtid, utan alkoholförsäljning. Dessa konserter går med förlust, men för Debaser har de fördelen att de lär de yngre hur det är att gå på konserter, konstaterar Emelie Bååth. Elever på kulturgymnasier som Rytmus och Kulturama har också haft föreställningar på Debasers scener.

Mötesplats för tonåringar på biblioteket
Redan på 1940- och 50-talen fanns en mötesplats för den tidens ofta vilda söderungdomar på Vår Teaters scen i Medborgarhuset, där pionjärerna Elsa Olenius och Maj Samzelius bedrev teaterverksamhet i anslutning till biblioteket.

Länge var biblioteket i sig i stort sett bara en plats för att låna böcker, även om Vår Teater har fortsatt att locka generationer av barn och ungdomar. På 2000-talet har biblioteket gjort en unik satsning för att locka till sig tonåringar, och då inte bara för att låna böcker. På sätt och vis kan man säga att man anknyter och återknyter till de 65-åriga Vår Teater-traditionerna, fast med nya grepp och höjd ribba. Resultatet blev Punkt Medis, som startade våren 2005 och som har öppet varje dag, kvällsöppet till klockan 21 måndag till torsdag och till 22 på fredagar.

– Vi har omvandlat ett klassiskt bibliotek med en traditionell inriktning till en mötesplats för unga och har arbetat mycket med att få in dem så att de känner sig delaktiga, berättar Peter Eklund, en av sju ungdomsbibliotekarierna. När biblioteket byggdes 1939 var det uppdelat i en del för vuxna en trappa upp och en del för barn och ungdom i gatuplanet. Men precis som idrottsrörelsen har vi på biblioteket länge haft problem med att vi tappade tonåringarna. Därför ville vi skapa ett särskilt ungdomsbibliotek.

De började med en marknadsundersökningsperiod som varade i ett och halvt år. För att få in synpunkter bildade de en brukargrupp med elva ungdomar som träffades en gång i månaden. De genomförde också en undersökning med 39 djupintervjuer. Den samlade önskebild som växte fram var en mötesplats där unga kunde träffa andra unga, där det fanns böcker, filmer och andra medier om unga – och så ville man att det skulle hända saker där. Med de ungas egna önskemål som grund beslutade de att satsa på ett ungdomsbibliotek, där de ungas delaktighet skulle vara en viktig del även i fortsättningen. Idag bidrar ungdomar med inköpsförslag, vilket inte är så ovanligt, men biblioteket hyr också in unga ledare till kurser i rollspel och fantasy och andra ämnen som unga tycker

är intressanta. Under ett ettårigt projekt finansierat av Ungdomsstyrelsen anlätade Punkt Medis gymnasieungdomar från sex olika skolor för att hålla i den utåtriktade programverksamheten och fungera som "ambassadörer". För ungdomarna är det ett avlönat arbete som tar i genomsnitt en kväll i veckan.

Britt-Marie Ingdén-Ringselle, en annan av ungdomsbibliotekarierna, konstaterar att det alltid finns en risk för att man fastnar i rutiner, men med ambassadörerna fick man in nya idéer. Efter projekttiden har Punkt Medis fortsatt att knyta dem till sig genom att anlita dem som ledare för läse- och spelcirklar och ge dem ansvar för en "öppen scen"-verksamhet kopplad till tidningen Ponton. Man har också provat att ha spelningar med musikband, där musikerna och publiken är i åldern 13–19 år.

– Vi på biblioteken ska inte var smakdomare som räcker över böcker till ungdomarna: "Det här ska du läsa, för att bli en bättre människa". Ungdomarna har en enorm egen inre skapandekraft och vi tillhandahåller verktygen så att de kan bygga, för sig själva och andra ungdomar, säger hon.

– Vi arbetar också med "En snabbt slant", stipendier som ungdomar kan få för att genomföra ett projekt inom kultur och fritid. Det har resulterat i modevisningar och utställningar. Deltagarna i en sycirkel, där de sydde ett stort lajvtält och lajvkläder, fyllde nästan bibliotekets golvyta när de träffades. Nyligen har "En snabb slant" utvidgats till att gälla även motion och idrott.

Punkt Medis deltar också i ett nätverk som kallas "Södersamverkan", där de olika mötesplatserna samarbetar med bland andra socialtjänsten och polisen. "Södersamverkan" ordnar "Söderandans dag", då bland annat Punkt Medis ungdomar som fått "En snabb slant" bru-

kar uppträda. Britt-Marie Ingdén-Ringselle tycker att man borde få Medborgarhuset att fungera mer som ett enda kulturhus, där man inte konkurrerar om ungdomarnas intresse utan istället samarbetar och förstärker varandra. Ett samarbete kring ett gemensamt jubileumsfirande 2009 hoppas hon kan bli starten för en djupare samverkan, kanske med en gemensam reception som underlättar för besökare att både hitta rätt och upptäcka alla delar av huset.

Tid och utrymme för unga att reflektera och samtala

– Vi vill ge tid och utrymme för unga till reflektion och samtal kring livsfrågor. Vi samarbetar med våra medlemsorganisationer och andra föreningar, men vi vänder oss också till allmänheten, säger Kajsa Wiktorin vid studieförbundet Sensus, där man har fokus på mångfald, livsfrågor och globala frågor.

Sensus har såväl regionkontor som kurs- och cirkellokalerna i Medborgarhuset. Där finns bland annat en keramikverkstad, en danslokal, repetitionslokaler för musikgrupper och en mobil studio som spelar in musik utanför huset. Sensus ger stöd för unga musikgrupper i vardande och med stöd från Allmänna arvsfonden bedriver man ungdomsprojekt som bygger på vad unga deltagare själva brinner för. Delaktighet är ett honnörsord.

Hannan Rhellam arbetar vid Sensus som verksamhetsutvecklare med att stötta föreningar och samarbetar med Fryshuset om sociala ungdomsprojekt som United sisters, där Sensus bland annat bidrar med lokaler. Hon tar som exempel föreningen ”Miljonkulturell ungdom”.

– Unga urbana muslimer ville göra en festivaldag i samband med Ramadan högtiden och vi har hjälpt till med marknadsföring och fungerat som bollplank. Vi arbetar med artistutbildning både för ungdomar och vuxna.

Sensus samarbetar en hel del med den moské som också ligger vid Medborgarplatsen, bland annat med två projekt om de sex stora religionerna. Det finns också ett samarbete med muslimernas eget studieförbund Ibn Rushd.

I ett av flera tjejprojekt finns en mötesplats för unga kvinnor på nätet, www.marilyn.nu, med ett ”diskutek”, webbradio, och platser där man kan lägga ut sina dikter, bilder och musik. Sensus hyr och lånar ut kameror. Deltagare har haft utställningar ute på Medborgarhusets trappa på temat ta plats i det offentliga rummet och kvinnors rätt att våga åka hem sent utan att vara rädda – i en utställning symboliserades detta av femtio olika stolar, i en annan av hundra lampor. Sensus har också haft utställningar på Punkt Medis och arrangemang på Debaser, där unga deltagare i kurserna i olika former har visat upp resultaten av sina ansträngningar.

– Vi kan inte ta det sociala ansvaret för de problem som vi vet finns runt Medborgarplatsen, säger Kajsa Wiktorin. Men vi borde kunna samarbeta mycket mer än vi gör, både inom huset och med andra.

A close-up, macro photograph of a plant stem, likely a palm frond, showing a central vertical stem from which numerous thin, radiating branches emerge. The branches are densely packed and fan out in all directions. The lighting is soft and diffused, highlighting the texture of the plant material. The background is a plain, light-colored surface.

KAPITEL 3

"Dagens politiker tror världen ser ut som när de var unga"

Att styra och ställa uppifrån och underifrån

"Istället för att organisera för de unga, borde vuxenvärlden stå bredvid och tacka ja till det som unga tar initiativ till. En viktig roll för politikerna och kommunerna är att uppmuntra organisationsväsendet. Det är när människor sluter sig samman och gör någonting tillsammans som de knyter relationer och skapar förtroende för varann."

"Politiker tror att verkligheten för dagens ungdomar är ungefär som när de själva var unga."

"Detta måste sägas: Kvaliteten i det mesta som erbjuds ungdomar i riskzonen är undermåligt. Det är ett fruktansvärt misslyckande. Tågen håller på att gå ifrån oss. Ungdomar far illa och super som svin på stan och fältassistenter arbetar med att skicka hem dem i taxi."

Detta är några av de röster som kommer till tals i det andra kapitlet om arbetet med ungdomars mötesplatser av Roland Cox, Birgita Klepke och Mats Utbult från frilanskooperativet Arbetslivsjournalisterna. Vilka uppfattningar och kunskaper finns hos de beslutsfattare som är involverade i arbetet med ungdomar och deras fria tid? Vad finns det för kommunikation mellan ungdomarna och de som bestämmer om verksamheterna och tillsätter budgetar? Vad vet de om ungdomarnas verklighet? Utifrån vilka grunder skapas de mötesplatser som både ska vara "nyttiga" för samhället och lockande och tilldragande för ungdomar? En rad aktörer och forskare diskuterar här dessa viktiga frågor och berättar om metoder som varit framgångsrika.

Vilka uppfattningar har beslutsfattarna när det gäller den fria tidens arena och arbetet med ungdomars riskbeteenden? Det var en fråga som ställdes när Ungdomsstyrelsen hösten 2008 samlade några forskare för att diskutera vilka kunskapsbehov som finns, inför regeringsrapporten *Insatser för unga i riskmiljöer* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:8) som utgjorde slutrapport på Förebyggande och Främjande satsningen. Politikerna i kommunerna har faktiskt ett större eget handlingsutrymme inom fritidssektorn, jämfört med exempelvis skolan och socialtjänsten, där de också arbetar med ungdomar och deras riskbeteenden. Till skillnad från fritidsområdet är ju skolan och socialtjänsten lagreglerade och där finns en nationell politik och statliga myndigheter som övervakar utvecklingen.

Inom fritidsområdet kan det alltså vara både friare och svårare att vara politiker. Och för dem som arbetar i offentligt stöttade fritidsverksamheter blir det avgörande hur politikerna tänker. Frågan är då hur politikerna utnyttjar sitt handlingsutrymme, när det gäller sådant som målgrupper, mål med verksamheterna, och vägval när det gäller metoder och organisationsformer? Hur gör de för att skaffa sig underlag för beslut? Vad gör de politiska partierna internt för att förse sina förtroendevalda med kunskaper om förebyggande och främjande arbete på den fria tiden?

En viktig fråga här är att själva grundbegreppen är långtifrån självklara. Nyckelorden "förebyggande och främjande" riskerar att bli ett tomt modeuttryck, som det är lätt att beslutsfattare använder utan att riktigt veta vad det står för. Därför finns det ett kunskapsbehov när det gäller vad som skiljer förebygga från främja, och olika metoder inom förebyggande respektive främjande arbete.

Beroende på vilket perspektiv man har, kan en verksamhet läggas upp på olika sätt och även få olika resultat. Det kan också bli svårare att samverka mellan perspektiven, om man är otydlig när det gäller skillnaderna.

Det yttersta målet för det främjande och förebyggande arbetet skulle man kunna formulera som *ungdomars utveckling och lärande*, som vuxenvärlden vill främja - och förebygga det som hindrar detta. Beslutsfattare behöver veta mer om vad det är i ungdomars fritid idag som påverkar deras utveckling och lärande, positivt och negativt, för att de ska se vad det är som leder till framgång - och utifrån detta förbättra arbetsmetoder och formulera tydligare uppdrag.

Genom att ta fram mätpunkter, indikatorer, har många beslutsfattare inom detta område stora förhoppningar och förväntningar om att lättare kunna mäta effekter. Några viktiga första steg för att underlätta utvärderingar har forskare och praktiker tagit genom projektet i Ungdomsstyrelsens genomförda Förebyggande och Främjande satsning. Men det mesta återstår. Svårigheterna att mäta effekter är stora. Men även om det är svårt, är det avgörande att *sätta upp mätbara mål och mäta resultaten*, om man på allvar ska få igång ett kvalitetsarbete.

"Kommunerna alltmer samordnare och möjliggörare"

I det tidigare kapitlet *Utan samverkan ingen verksamhet* fanns flera exempel, bland annat från Höganäs och Jönköping, där de som arbetade i verksamheten själva fick formulera sitt uppdrag. Det hade fungerat bra, men som Calle Nathansson från Sveriges Kommuner och Landsting, påpekade på konferensen *Ungas mötesplatser* är detta ändå inte det bästa tänkbara: "... satsar politikerna pengar på verksamheter borde de också själva forma målen för dessa".

Håkan Sörman, Sveriges Kommuner och Landsting, framhöll i sin inledning till konferensen att det finns flera olika uppdrag att arbeta med:

– För politikerna i kommunerna finns det ett fritidspolitiskt uppdrag att komplettera föreningslivet och ha egna mötesplatser. Men de har också ett socialpolitiskt uppdrag, för att hantera det som går fel. Och det går att kombinera det fritidspolitiska med ett kulturpolitiskt uppdrag. Bland ungdomar är intresset för kultur, musik, teater och film mycket större idag jämfört med för tio år sedan och det är inte i avtagande. Det finns därmed också ett pedagogiskt uppdrag, för det finns ett lärande på det kulturella området.

Ibland kan det till och med bli en dos arbetsmarknadspolitik – med arbete i ungdomshuskaféer och annat som drivs som arbetsmarknadsprojekt.

Håkan Sörman framhöll att det är en stor tillgång i kommunernas arbete med ungdomars mötesplatser att många är engagerade:

– Kommunerna blir alltmer samordnare och möjliggörare, snarare än att vara de som själva driver verksamheterna. Och detta med samverkan handlar för kommunernas del inte om besparingar i första hand, utan om att få tag i människor med engagemang och med andra idéer och sätt att arbeta. Det gäller att få fram eldsjälarna och det är inte alltid som det är smartast att försöka få in dem i det kommunala hägnet, för de behöver en större frihet. Fryshuset är ett exempel på det.

”Tågen håller på att gå ifrån oss”

Fryshusets grundare och vd, Anders Carlberg, argumenterade envist, energiskt och dramatiskt på konferensen för att politikerna på olika nivåer måste börja med att skaffa sig en bättre

bild av hur det faktiskt ser ut, för att de ska kunna sätta upp politiska mål för arbetet med ungdomar och deras mötesplatser. De måste veta mer om hur behoven ser ut i förhållande till vad som finns:

– Detta måste sägas: Kvaliteten i det mesta som erbjuds ungdomar i riskzonen är undermåligt. Det är ett fruktansvärt misslyckande. Tågen håller på att gå ifrån oss. Ungdomar far illa och super som svin på stan och fältassistenter arbetar med att skicka hem dem i taxi. Det är inte fältassistenternas fel, de har inte resurser för mer.

– Det finns inget parti som har en riktig bild av hur det ser ut – till exempel att det finns 400 000 barn till missbrukare. En undersökning som vi har gjort inom Fryshuset visar att tio procent av alla ungdomar riskerar att aldrig komma in på arbetsmarknaden och i samhället, till en kostnad av 150 miljarder per år. Om vi kan bygga Botniabanan, som ska betalas på trettio år, vore det väl fan om vi inte kunde satsa på att de här ungdomarna överlever och kan bidra till samhället istället för att bli bidragsberoende.

Det är alltför vanligt, menade han, att politiker tror att verkligheten för dagens ungdomar är ungefär som när de själva var unga. Så trodde han först själv i mitten av 1980-talet, när han började engagera sig i ungdomsverksamheten inom KFUM, vilket sedan ledde vidare till Fryshuset.

– Men det visade ju sig att jag inte fattade någonting. Jag fick ställa om varenda mutter i huvudet. Och idag hör jag politiker som tror att vi får världens bästa skolelever bara vi blir av med kepsar och mobiltelefoner i klassrummen!

Runt om i landet finns det saker som fungerar, men det gäller att plocka ihop allt till en

enhet och få detta spritt överallt, förklarade Anders Carlberg, som önskade att något parti vågade stå upp och säga att i det här valet skulle ungdomsfrågorna bli de viktigaste. Men han befarade att de inte betraktas som valvinnarfrågor.

På Fryshuset har de börjat samla in exempel på lyckade satsningar, såväl förebyggande och främjande fritidsverksamheter som mer behandlande insatser och dessa lyckade exempel presenteras på en nätplats. I den tidigare refererade rapporten till regeringen efterlyste Ungdomsstyrelsen också en satsning på att utveckla, samla och sprida mer kunskaper om dagens ungdomar och dagens risker, och om mötesplatserna och metoderna i fritidsarbetet.

Vidga synfältet och kunskaperna om unga med riskbeteende

För att få en bättre bild av målgruppen, behövs mer forskning om ”unga i riskzon”. Men en fråga som Ungdomsstyrelsen ställer är om det vore bättre att tala om ”ungdomar med riskbeteende”, eftersom det vidgar synfältet. Riskbeteenden finns överallt. Ord som riskzon, och ännu mer riskmiljö, kan leda tanken fel, till en viss typ av bostadsområden. Vad som vuxenvärlden uppfattar som ett riskbeteende förändras oavbrutet och olika aktörer kan samtidigt ha olika uppfattningar – exempelvis om ungas teve- och datoranvändning. Hur detta ser ut idag behövs det mer kunskaper om.

Ett vägval i synen på ungdomar och risker, kan formuleras så här:

- Är det möjligt och önskvärt att rikta sig till utvalda grupper?
- Ska man rikta sig till alla, men med en beredskap att ägna särskild uppmärksamhet och energi åt ungdomar som har mer behov än andra?

Ytterligare en fråga som diskuteras är om man, när man talar om stöd, tänker sig *individer* eller *grupper*. Även här behöver man ett bättre underlag om dagens ungdomar och dagens risker.

Ungdomsstyrelsen efterlyste också mer kunskaper om mötesplatserna och metoderna. Det framgick i föregående kapitel *Utän samverkan ingen verkan* att det skiljer sig mycket hur själva mötesplatsen ser ut idag – föreningen, fritidsgården, ungdomens hus – jämfört med för 25 år sedan. Men det finns för lite samlad och systematiserad kunskap om hur det förebyggande och främjande fritidsarbetet faktiskt ser ut, vad som fungerar, och vilka framgångsfaktorer som finns idag.

”Alla är friska och kan ta ett ansvar”

Vi ska nu lyssna på några kommunpolitiker som reflekterar över hur det är att styra fritidsverksamheter. Det handlar mycket om hur man ser på ungdomarna och på samverkan med andra parter.

– När vi planerar öppna fritidsverksamheter måste vi ha ett främjandeperspektiv som går ut på att alla är friska och kan ta ett ansvar, säger Lars Berglund (m), ordförande i fritidsnämnden i Nacka och fortsätter: Gör man det kan alla bli behövda och bekräftade och få stöd och coachning, om man behöver det. Man spelar ju inte basket för att man har sociala problem utan för att det är kul, och då måste vi utgå från det i vår planering.

Han menar att det är viktigt att kommunen tar det övergripande ansvaret för den öppna fritidsverksamheten, med krav på verksamheternas innehåll, mål och kvalitet – men inte nödvändigtvis ansvarar för själva driften av exempelvis ungdomsgården eller biblioteket. Kommunen ska inte ge sig in i detaljerna.

Sven-Erik Lindestam (s), ordförande i barn- och utbildningsnämnden i Söderhamn, instämmer:

– Här råder inga stora politiska meningsskiljaktigheter numer. Vår stora ungdomsgård i Söderhamn sköts av en förening idag.

I många kommuner finns problem med att hitta verksamheter som lockar unga redan efter 13-14-årsåldern, då många slutar idrotta. Det finns verksamheter som lockar deltagare över åldersgränser, men Sven-Erik Lindestam menar att det också finns behov av mötesplatser där unga får verka och aktivera sig själva, ”ha ett eget liv, fria från vuxensamhället”.

Han tycker det är viktigt att kommunerna fördelar tider jämnt mellan flickor och pojkar när det gäller tillgång till attraktiv utrustning när de sätter upp sina mål för den fritidsverksamhet de driver och stödjer. Annars blir det lätt så att det är pojkarna som fyller alla datorplatser i ungdomsgårdens IT-kafé – eller pingisborden och bowlingbanorna.

– Som ett led i att stärka tjejerna har vi en utbildning i kickboxning som både förbättrar deras självförtroende och gör att de vågar vara ute sena kvällar.

Efterlyser större samarbete med de privata företagen

Sven-Erik Lindestam tycker att samverkan med föreningar fungerar hyfsat, men påpekar att det är de välutbildade och välartade medelklassföräldrarna som är föreningsaktiva, man får

inte kontakt den vägen med de marginaliserade ungdomarna och deras föräldrar. Han efterlyser mer samverkan med företagen:

– Det borde ju finnas en stor vinst för företagen att se till att alla unga blir produktiva. Det finns också ett intresse, men det kunde vara större.

Lars Berglund betonar, inte minst på grund av den finanskris som utbröt hösten 2008, att det gäller att ha ett långsiktigt perspektiv i samarbetet med företag. Sponsring kan snabbt dras in och det kan ställa till med bekymmer för de sponsrade verksamheterna.

– I stadsdelen Fisksätra samarbetar vi med Stena fastigheter som i samarbete med idrottsföreningarna ställer upp med aktivitetslokaler och personal till mötesplatser för unga. Där finns det en långsiktighet.

Sven-Erik Lindestam ser problem med regelverk och rutiner för kommunal ekonomi. De stora satsningar som behövs för att hindra att tio procent hamnar utanför skulle kräva att man kunde föra ihop medel från olika sektorer, som utbildning, socialtjänst och fritid, och räkna dem som investeringar som på sikt minskar kostnaderna. Idag ser han tecken på en större förstäelse för ett sådant synsätt på lokal nivå.

”Ungdomar vill skapa själva bara de får en grund att stå på”

– De som utformar det politiska uppdraget måste utgå från den stora förändringen av ungdomskulturen, som går ut på att ungdomar från att mest vara konsumenter alltmer också blir utövare, producenter, säger Madeleine Sjöstedt (fp), kultur- och idrottsborgarråd i Stockholm. Man talar om en övergång från en utbudskultur till en deltagarkultur, men båda existerar parallellt. Den stora förändringen som

har skett är att ungdomars mötesplatser alltmer finns på nätet, där de unga är författare, konstnärer och fotografer och lägger ut det som de skapar, samtidigt som de umgås med varandra.

– Nätet är en stor tillgång, inte minst för alla de som förr hade svårt att hitta någon hemhörlighet och kände sig utanför, säger hon. Det finns stora risker med nätet – men även enorma möjligheter och en ökad frihet.

Madeleine Sjöstedt menar att den här mer aktiva hållningen hos många unga får betydelse för hur politikerna kan och bör formulera uppdrag för den öppna ungdomsverksamheten. Hon påminde om att ungdomsgårdarna en gång startades för hålla ungdomar borta från gator och torg, där de kunde tänkas ställa till med hyss. Men idag värjer sig ungdomar mot att "bli aktiverade", menade hon. De är allergiska mot formuleringar om att vuxenvärlden ska skapa något för dem. De vill skapa själva, om de bara får en grund att stå på.

– Istället för att organisera för de unga, borde vuxenvärlden stå bredvid och tacka ja till det som unga tar initiativ till. En viktig roll för politikerna och kommunerna är att uppmuntra organisationsväsendet, säger hon. Det är när människor sluter sig samman och gör någonting tillsammans som de knyter relationer och skapar förtroende för varann.

I det sammanhanget blir det viktigt att även tänka på de välanpassade, de som inte behöver komma hemifrån och som inte tycks behöva något stöd från samhället, underströk hon, för det är de starka ungdomarna som bär upp föreningarna som kan bli ett stöd även för de ungdomar som inte har det så bra.

"Det har aldrig varit så lätt att påverka oss politiker som nu"

I Stockholm har stadens öppna ungdomsverksamheter minskat jämfört med för 25 år sedan, men den största minskningen skedde under den stora krisen i början av 1990-talet, påpekar Madeleine Sjöstedt. Under de senaste tio åren har antalet gårdar och stödet per individ ökat igen. Något som hon är stolt över är att staden har skapat ett nätverk för ungdomars träffpunkter, oavsett organisatorisk hemvist, och som alltså inkluderar även studieförbund och andra ideella organisationer. Det handlar också om mötesplatser där ungdomar inte bara får tak över huvudet utan också organiserade aktiviteter inom alla typer av verksamheter. I nätverket utbyter de erfarenheter och slussar deltagare vidare, så att alla kan hitta någonting som passar dem. Den stora och växande mångfalden av mötesplatser är något som politikerna måste beakta när de formulerar uppdragen för ungdomsverksamheterna, framhöll Madeleine Sjöstedt. Här finns mycket kvar att göra.

– Ett exempel var när jag fick en barn- och ungdomsplan för kulturen i Stockholm och den nästan enbart hade kommunens egen verksamhet som utgångspunkt, säger hon. Men det är ju helt passé eftersom unga tar del av ett kulturutbud och själva deltar i så många olika sammanhang utanför de kommunala verksamheterna.

– Det är oerhört viktigt att skapa en dialog med ungdomarna. Och det har aldrig varit så lätt att påverka oss politiker, som idag har egna bloggar på nätet där medborgarna direkt kan kommentera det som skrivs. Vi är bara i början på att utnyttja nätets möjligheter, säger Madeleine Sjöstedt.

Ungdomars inflytande i fokus för ungdomspolitik

Anders Carlberg pläderar för att man i ungdomsverksamheter ”ger de slipslösa en chans – de som ingen tror på – men som har den kraft som behövs för att förändra världen”. I det tidigare kapitlet *Utan samverkan ingen verkan* berättade företrädarna för mötesplatserna med såväl kultur- som arbetslivsriktning om hur ungdomarna är med och både bestämmer och genomför olika satsningar. I Drömmarnas hus lyssnar man och för vidare det som ungdomar berättar om som till exempel brister och problem i samhällets strukturer, sådant som de olika deltagarna i partnerskapet ibland kan ta itu med. På Urkraft talar de om att ”bejaka de vilda idéerna” och ”att skapa möjligheter för människor att vara med och bygga ett samhälle”. Sven-Erik Lindestam i Söderhamn förklarar att ungdomars inflytande står i fokus för ungdomspolitik. Delaktigheten sker först och främst genom ett Ungdomsråd. Men han efterlyser också fler unga i politiken, för att ungdomar ska kunna påverka kommunen även på det sättet.

– Det går upp och ned i Ungdomsrådet, när några eldsjälar blir äldre och flyttar får vi ofta börja om. Genom ett Ungdomslyft gjorde vi en större satsning och med hjälp av ett antal stora så kallade framtidsverkstäder samlade vi in vad ungdomarna ville ha. De som inte bor inne i staden lyfte fram att de måste få bussturer så att de kunde ta sig in och ut till de aktiviteter som finns inne i Söderhamn – och det har kommunen lyssnat på och genomfört.

Han berättar att kommunen satte av en miljon för satsningar som de unga själva skulle få bestämma över. Det som ungdomarna fastnade för – på förslag från en tjej – var en paintbollhall,

något som inte hade kommit till stånd om medelålders politiker skulle ha beslutat om pengarna.

– Det fanns vuxna som frågade om detta verkligen var något som kommunen skulle satsa pengar på. Men vi hade ju sagt att ungdomarna själva skulle få bestämma, säger Sven-Erik Lindestam. De fick också själva satsa tid på att vara med och inreda hallen med en hinderbana.

– Om man som politiker säger att man vill lyssna på ungdomar, måste man också vara beredd att göra något av det som kommer fram, säger Lars Berglund i Nacka. Jag tror att det kommer att finnas mötesplatser som ungdomsgårdar och bibliotek även i framtiden, men de kommer att se annorlunda ut därför att ungdomar vill ha dem på ett annat sätt. Vi måste vara öppna för deras önskningsar så att alla kan hitta någonting, så att vi når alla.

I Nacka genomför de regelbundet fritidsvaneundersökningar i enkätform men nöjer sig inte med det utan satsar också på djupintervjuer i fokusgrupper för att få fram mer kunskap om vad ungdomarna faktiskt vill, berättar Lars Berglund. Han har själv varit ungdomsledare inom hockey och fotboll i tolv år och även nattvandrat och har den vägen sett och hört en del om ungdomars liv och önskningsar.

– Vi har satsat på biblioteken och byggt om dem så att de blir mer öppna center för information, media och kunskap, de blir samlingspunkter och mötesplatser för både unga och gamla, och vi får ett bra utfall för integrationsarbetet.

Han menar att de varit duktiga på att nå unga i åldern mellan 15 och 18 år, med idrott och ungdomsgårdar och annat, men att det sen blir ett glapp i åldern mellan 18 och 25 år, innan de unga på allvar hunnit etablera sig som vuxna.

Ett exempel på hur oväntade önskemål kan komma upp i den äldre gruppen var när det visade sig att det i en stadsdel fanns en efterfrågan på möjligheter att använda fritidslokaler mellan 22.00 och 01.00. Det var många "äldre unga" som arbetade på kvällarna och ville göra något när de blev lediga.

Dialogen måste vara "på riktigt"

Kjell-Åke Eriksson, SKL, arbetar med det tre-åriga projektet om Ungdomsdialog.

– Det gäller att få in dialogen med ungdomar i den löpande styrningen och dialogen måste vara "på riktigt", säger han. Politikerna har som uppdrag att prioritera och fatta bra beslut och man ser ungdomarnas synpunkter, värderingar och behov som en viktig del i underlaget för att fatta beslut och styra. Man får helt enkelt bättre beslut om ungdomarnas synpunkter kommer med på ett tidigt stadium och blir en del i beslutsunderlaget. Istället för att starta interna arbetsgrupper kan man genomföra ett samråd med ungdomarna.

Ungdomsdialogen är ett av flera delprojekt inom det större projektet Medborgardialog som SKL:s kongress beslutade om 2007. Inriktningen är att dialogen med ungdomar ska integreras i själva beslutsprocessen och inte vara något särskilt. Det ska bli en vana i vardagen. I projektet arbetar man med att sprida kunskaper och erfarenheter från goda exempel, både inom landet och från andra länder som Kanada, England, Australien och Tyskland.

Det går att komma in med en dialog i olika skeden, och dialogen får då olika karaktär, menar Kjell-Åke Eriksson, som betonar att det är viktigt att vara klar över vilken form av delaktighet det handlar om: information, konsultation, dialog, inflytande eller deltagande.

En nyckelfråga för att det ska vara meningsfullt att delta är att återföringen blir systematisk och tydlig, att man kan visa hur man tar tillvara vad de unga sagt. Detta är avgörande för tillit och förtroende. Misslyckas man blir slutsatsen bland dem som deltagit att det inte lönar sig att engagera sig, "politikerna gör ändå som de tyckt och tänkt från början".

I ett nätverk kring projektet om ungdomsdialogen, som startade i september 2008, deltar 60 kommuner. I projektet har de börjat samla in svenska utvecklingsidéer, där de utgår från det som finns i form av ungdomsråd, ungdomsting och ungdomsparlament och börjat utveckla detta till en integrerad del i den kontinuerliga styrningen av kommunen. Det här är några andra exempel på utvecklingsidéer:

- Politikerutfrågningar
- Ungdomsdiallog om översiktsplaner
- Medborgarbudget med ungdomar som får vara med och prioritera en del av investeringsbudgeten
- Utbildning eller spel om kommunens budget för gymnasieelever där förslagen går vidare till politikerna
- Medborgarförslag för ungdomar
- Ny teknik för ungdomsdiallog: sms, mötesplatser på nätet (som Luleås www.majbritt.nu, Kungsbackas www.barbrobetalar.se)

Framgångsfaktorer och perspektivkrockar

Ungdomsstyrelsen har genom åren haft flera uppdrag att följa och utvärdera ungdomars delaktighet i samhället och det senaste började i slutet av 2007. Berit Israelsson berättar att de nu studerar framgångsfaktorer: Vad är det som fungerar särskilt väl och vad är problematiskt för de olika aktörerna – ungdomar, tjänstemän och politiker.

– Det finns perspektiv som krockar. Exempelvis har de förtroendevalda en tradition att lyssna som inte stämmer med vad de unga förväntar sig. De unga vill ha en reaktion direkt. Men politikerna är ofta dåliga på att förklara att deras roll i det läget inte är att säga emot eller stå till svars.

Samtidigt menar hon att det är viktigt att politikerna tar på sig att förklara samband. Det finns också en risk för att man överdriver svårigheterna med att nå fram till ungdomar, så att man slår knut på sig själv för att knäcka någon slags kod.

”Ungdomsstrategiskt arbete” inte helt utan gnissel

Bettan Edberg, kulturkonsulent i Örnsköldsvik, berättar om kommunens satsning på ett ungdomsstrategiskt arbete som pågår sedan några år.

– Det här arbetet är förvaltningsövergripande och när man startar är det många förvaltningar som inte fattar att de också har med unga att göra, så efter två år har vi ännu inte fått med alla förvaltningar, vilket är ganska besvärande.

Hon berättar att en del kastar fram att man ska bilda ett ungdomsråd, men utan att vara klar över vad kommunen ska fråga ett ungdomsråd om. Och så finns det en del politiker som säger att man inte kan fråga ungdomarna om vad de vill, för då blir det anarki. Hennes slutsats är att alla berörda behöver utbilda sig kring

frågor om ungdomsdialog – och samtidigt komma ihåg att unga också är medborgare, inte en annan ras.

Seth Selleck är ungdomssamordnare i Simrishamn och har arbetat mycket med ungdomars inflytande.

– Jag tror vi behöver många olika former för ungdomsinflytande. Vi har sedan ett par år ett ungdomskontaktråd, som väljs ute på skolorna och som fyra gånger om året träffar politiker och förvaltningschefer.

För politikerna betyder dialogen med ungdomar mycket och en viktig lärdom är att det blir bäst när man träffas i små grupper, tre till sex personer. Då får man ett fungerande samtal. På Ungdomens hus utvecklar de också formerna för inflytande.

I kommunen genomför de en gång om året en ungdomsomröstning där man först ber om förslag på hur man vill använda 20 000 kronor och sen röstar skoleleverna om dessa förslag, som ofta handlar om olika evenemang.

– På det här sättet fångar vi upp andra idéer än vad som annars skulle ha kommit fram, berättar Seth Selleck. Det gäller till exempel en Epatractorfestival eller en Pizza night. Nästa steg blir att vi går ut och frågar vem som vill vara med och organisera exempelvis en Epatractorfestival. Då fångar vi upp andra ungdomar än de som deltar i de strukturella formerna för ungdomsinflytande, som Ungdomskontaktrådet.

Bettan Edberg påpekar att delaktighetsprocessen är en sak i det hela – en annan att man har ett medborgarperspektiv, inklusive ett ungdomsperspektiv, i hela beslutsgången.

– Bägge sakerna är viktiga. Epatractorfestivalen är viktig i sig för ungdomarnas delaktighet. Men sen gäller det att exempelvis plan- och miljönämnden har ett ungdomsperspektiv och tänker på att det behövs en bra plats för ungdomar att ställa upp sina Epatractorer på. Det gäller att

alla nämnder och tjänstemän har med barnkonventionen och ungdomspolitiken i sina vanliga beslutärenden. Inom kultur- och fritidsförvaltningen har vi utformat en enkel checklista och för en dialog med handläggarna om hur den ska användas.

Ungdomarna vet inte alltid vem som avgör vad i kommunen och hon anser att man bör utbilda och ställa krav på kommunens handläggare så att de i sitt arbete kan ta ett ansvar för att informera om det när de kommer i kontakt med ungdomar. I sina mål och visioner tycker hon att kommunen är bra på att tala om nyttan med ungdomars delaktighet, men i vardagen ser det ofta annorlunda ut.

Seth Selleck lyfter fram betydelsen av att man verkligen prioriterar att det finns tid avsatt för de möten som behövs, varje månad eller varje år, för ett fungerande ungdomsinflytande.

– Hos oss på Ungdomens hus har vi varje vecka ett möte som är öppet för alla, där personal och ungdomar diskuterar hur vi ska utveckla metoder och verksamheten. Vi har också ett projekt med demokratiutveckling, där vi går ut i varje klass och talar om hur det fungerar med demokratin i kommunen.

– Ytterst är det här en fråga om tid, säger Seth Selleck. Satsar man tid och ser till att de här mötena äger rum, så blir alla positiva och förstår att det är viktigt och att det hjälper till i beslutsprocessen. Men det måste vara systematiskt: när, hur ofta, vem?

”Det finns en massa vuxna som inte är beredda att arbeta med delaktighet”

– Jag blir alldeles kallsvettig av tanken på att det finns en massa vuxna där ute som inte har en aning om vad de vill ha mer av hos unga människor, och att de inte är beredda att arbeta med delaktighet.

Det säger Jim Broström som är projektledare för Ungdomsprojektet i Kommunförbundet Norrbotten och har arbetat med ungdomsfrågor i ett par decennier, främst i Piteå kommun. På 1980-talet började han med vanligt fritidsgårdsjobb och engagerade sig i handikappades fritid. Han har även jobbat inom gymnasieskolan i tio år. En av Jim Broströms grundtankar är att man måste förändra synen på ungdomar så att man ser dem som aktiva subjekt istället för som konsumenter av kommunala åtgärder.

Tillsammans med kolleger i fritidsförvaltningen i Piteå utvecklade han ett system för finansiering som man kallar Påse pengar-projektet, Påpp, där ungdomar kan söka bidrag för att förverkliga idéer på hemorten, i förhandling med kommunens tjänstemän. Pengarna är alltså inte från början budgeterade och öronmärkta för vissa ändamål utan är ”lösa pengar”. Tidigare hade kommunen enbart gjort riktade insatser med tydlig budget, till exempel utrett, budgeterat och byggt en bana för BMX-cykling.

– En grundtanke bakom Påpp är att vi vuxna kan gå bakom eller bredvid, men aldrig före. Vi bygger inte bara en skateboardramp, utan vi frågar vidare och vi kräver ganska mycket ansvar av de unga. Genom Påpp fick vi mångfald genom att jobba med ungdomarnas egna initiativ. Pengarna skulle ses som ett gödsel. Vi skulle inte ge för mycket, utan processa med ungdomarna utifrån deras egna idéer, säger Jim Broström.

Jim Broström gjorde för ett par år sedan en intervjustudie bland ett 40-tal vuxna som arbetade med ungdomar i några kommuner i Norrbotten. Det kunde handla om vaktmästare eller biblioteksanställda, men den övervägande delen jobbade på fritidsgårdar eller i öppen fritidsverksamhet. Några frågor handlade om främjande kontra förebyggande. Han hade lätt att få svar på hur man arbetade förebyggande, bland annat mot droger, man gjorde ganska mycket med för att "få stopp på eländet". Men på frågan om vad de gjorde för att främja svajade de ganska ordentligt. Detta gjorde honom brydd och han jämförde med idrotten där ledarna vill att fotbollsspelarna ska springa fortare och göra fler mål – motsvarande gällde inte i fritidssfären:

– Vi vill att de inte ska knarka, inte använda droger, inte bli kriminella, inte ha psykisk ohälsa. Vi vet däremot inte vad vi vill ha mer av. Sug på den karamellen.

Han såg motsvarande tendenser när han talade med rektorer i skolorna. De sade sig vilja att ungdomarna engagerar sig i elevråd och i skolans miljö, men var mer motvilliga till att verkligen ge ungdomarna inflytande. Delaktighetens idé är inte tillräckligt rotad hos de vuxna, menar Jim Broström.

Jim Broström har erfarenheter från små kommuner där ungdomar ibland samlas på ett spontant sätt i lokaler som inte är tänkta som en fritidsgård eller en samlingsplats. Han berättar om byn Hortlax utanför Piteå som har en sport- och simhall med solarium. Det är ett ställe dit byns och närområdets alla människor kommer, både pensionärer och småbarnsföräldrar. Han upptäckte att det fanns ett gäng ungdomar där och började fundera över hur det kom sig att de var där – och varför det fanns ett biljardbord och en tv där.

– Jag såg att ungdomarna inte var aktiva i sporthallen eller simhallen. Och kom fram till att de är här och hänger för att alla andra är här.

I sporthallen fanns det vuxen personal som kunde hantera den här gruppen.

– Utan några fritidsgårdspengar, utan några anställda fritidsledare. De här människorna var ändå väldigt bra på att jobba med ungdomar.

När Piteå började med Papp samlades idéer och resurser i Hortlax kring sport- och simhallen.

– När vi frågade ungdomarna hur de tyckte att vi skulle lösa lokalfrågan så föreslog de att de kunde gå över till sporthallen och prata med dem som jobbade där. Det här var enormt spännande. Man hade ett ställe som lockade lika mycket ungdomar som den kommunala fritidsgården – och det var ungdomar som inte var aktiva, "föreningslösa ungdom".

Liknande erfarenheter gjorde man i Pajala, där kommunen av ekonomiska skäl bestämde att fritidsgården, simhallen och sporthallen skulle dela på personal och lokaler.

– På det här sättet har man mer än fördubblat antalet besökare i Pajala. Man har ingen ålderskillnad. Där finns små barn och ungdomar. Man har mer än fördubblat antalet ungdomar och tredubblat intäkterna. Det betyder 100 000 kronor extra. I en liten kommun är det jättemycket pengar, som man kan göra fantastiska saker med.

”Ungdomar är vandrande chanser till utveckling”

Jim Broström menar att ungdomar själva inte kräver att det ska öppnas en fritidsgård, de resonerar utifrån vad de vill göra och var de vill göra det.

– De vill vara på ställen där det känns rätt, där de känner sig likvärdiga. De väljer ofta miljöer som drivs av privata entreprenörer. En av de mer innovativa idéerna var när ungdomarna ville hålla till i en bilhall. ”Får vi ha disko här?”

– Jag säger inte att man borde lägga ner fritidsgårdarna. Däremot är jag otroligt kritisk till att se dem som den enda lösningen. Jag har inget problem med fritidsgårdar som sådana. Det jag har problem med är att ungdomar inte är välkomna på andra ställen.

Ungdomar gillar att vara där andra människor är, menar han. Och det kan råka bli ett bibliotek, ett köpcentrum eller en sporthall. På en ort ställde Stadshotellet upp och ordnade utrymmen för 16-åringarna. Vuxenvärlden kan dock vara skeptisk eller rent av fientlig.

– Ett citat från en kommun löd: ”Vi måste skaffa ett Ungdomens Hus, så att inte ungdomarna är ute och dräller i våra kommunala verksamheter.” Sug på den! Eller som i en stor Norrbottenskommun där ungdomar höll till i deras stora, nybyggda bibliotek. De vuxna undrade vad de gjorde där. ”De lånar ju inte böcker i alla fall!”

Jim Broström har också hört ungdomar som säger att de tycker att det måste finnas fritidsgårdar, men som själva inte vill gå dit. Och vuxna som hyllar fritidsgården men som inte har en aning om vilken verksamhet som bedrivs där och inte heller hör av sig dit med viktiga förslag eller frågor.

Slutsatsen som han drar är att skolor och andra gemensamt ägda lokaler måste bli mer välkommande och tillgängliga – och nyckeln till

detta är människosynen och utbildningen hos de anställda. Vaktmästaren kan vara en stoppkloss som bara värnar om sina lokaler och som hänvisar till någon annan instans om ungdomar ber om tillträde – eller vara en god vuxen som hjälper ungdomarna tillrätta. Det finns metoder för att utveckla bemötandet, som ”Motiverande samtalsteknik” och ”Aktivt lyssnande”. När de som finns långt ut i organisationen är tränade och är med på en gemensam bild uppstår inte bromsklossproblemet.

När Jim Broström arbetade i Piteå försökte han träffa rektorer, lärare och annan personal ute i verksamheten för att beskriva mervärdena med att släppa in aktiva ungdomar.

– Vi ville jämna ut marken lite grann innan ungdomarna själva ringde runt. Det var inte helt krattat, men såpass att de sedan kunde ta sig över pucklarna. Vår erfarenhet från Piteå är att det händer bra saker när vi öppnar för möten där unga människor är likvärdiga med oss andra.

– Det lönar sig i längden att stärka ungdomars egna initiativ, exempelvis med Papp, för om man tränar ungdomar att ta ansvar får man fler in i föreningslivet, och fler som utnyttjar lokalerna, säger Jim Broström.

– När väl de vuxna har knäckt tanken att ungdomarna inte är vandrande problem, utan vandrande chanser till utveckling, finns det enorma möjligheter.

”Hellre eget anbud än uppäten och avpollletterad”

– Vi har barn och ungdomar med oss, det är det mest positiva. Vi försöker följa vad de vill ha.

Den som säger detta är inte någon kommunal fritidsledare, utan företagaren Bengt Braesch-Andersen – i den än så länge begränsade fritidsgårdsbranschen. Han understryker att han vill ta fasta på ungdomarnas viljor, låta dem styra och värdera verksamheten.

Vällingby Fritid AB startades 1994 och har idag ett 30-tal anställda som driver fem bemanade parklekar, sex fritidsgårdar (varav en för funktionshindrade) och tre friluftsbad. På gårdarna finns bland annat mellanstadieklubbar, replokaler för rockband, inspelningsstudio, innebandy, biljardbord och datorer.

Det finns inte så många fritidsgårdar i landet som drivs i bolagsform och Vällingby Fritid AB har haft problem att få synas i telefonkatalogen – företagssidorna har ingen rubrik för fritidsgårdar.

När Stockholms kommun ville lägga ut verksamhet på anbud delades området i tre delar, varav en gick till kommunal intraprenad, en tredjedel gick till en privat aktör. Bengt Braesch-Andersen och kollegan Joakim Hammarstedt nappade på att lägga anbud på Vällingby delen.

– Hellre än att sitta och vänta på att bli uppäten eller bli avpolletterade så lade vi ett eget anbud.

Det första anbudet var relativt lätt att få till, egentligen kunde man utgå ifrån de senaste kommunala budgetarna. Men det var i anbudstidens ungdom, säger han, köparens krav har ökat med varje anbudsgivning. Ju mer bolaget har jobbat, desto längre har kravlistan blivit och anbudshandlingarna har blivit allt mer detaljerade beskrivningar av verksamheten, av personaltäthet, miljötänkande, fackliga kontakter, jämställdhetsplaner och annat. Kvaliteten i verksamheten följer stadsdelsförvaltningen upp med hjälp av enkäter bland besökare och samarbetspartners. Företaget får lägga anbud på två års verksamhet, sedan kan avtalet förlängas ett par gånger med ett år i taget. I anbuden måste företaget räkna på öppettider och kostnader, och samtidigt ge ett konkurrenskraftigt pris för att inte bli utslagna av en medtävlare.

Han tycker att själva anbudsformulerandet har blivit betungande.

– Man ska helst vara akademiker för att kunna sitta och skriva det här.

Krav på exakta öppettider för olika verksamheter gav en stelhet i systemet:

– Med tiden lärde vi oss att i anbudet skriva en liten paragraf om att tillfälliga förändringar i verksamheten kan göras utifrån brukarnas behov. Vi kan stänga en kväll, satsa stort på en helg istället. Annars blir vi väldigt lästa.

– Det har blivit mer och mer verksamhet för mindre och mindre pengar, procentuellt sett.

De övriga två aktörerna försvann efter några år. Bengts bild av saken är att den privata aktören ville suga ut maximal vinst ur verksamheten och att den därför slutade fungera. Idag drivs hela verksamheten av Vällingby Fritid AB. De båda kollegerna som tidigare arbetat med ungdomarna fick ge sig ut och söka banklån för att kunna ta över verksamheten.

– Vi valde aktiebolagsformen för att slippa gå i personlig konkurs om det skulle hända något oförutsett.

Företaget försöker enligt Bengt följa löneavtalen, så mycket mer blir det inte. Aktieutdelningen har varit minimal.

Det har förekommit konflikter med kunden under årens lopp, som när kommunen lade om betalningen från förskott till efterskott. Då fick personalen gå utan lön en månad under växlingen. De tog hjälp av en jurist för att klara förhandlingarna med beställaren.

Bengt Braesch-Andersen berättar att han jobbar eftermiddagar och ibland kvällar på fritidsgården, att han får ta fram sopborsten och skurborsten efter behov.

– Men vi ska också kunna sitta och skriva anbud, kunna beskriva hur bra verksamheten ska bli. Vi måste kunna allt idag. Men vi är trots allt

verksamhetsmänniskor och vi vill själva verka på fritidsgårdarna, vill att tonåringarna ska känna till oss. Vi tar emot barnen som kommer hem från skolan och inte får ta någon mat hemma i kylskåpet. Av en cateringfirma får vi överbliven mat gratis. Vi har barnen som rymmer hemifrån och inte har någonstans att gå. Vi har barnen som skolkar mycket, som vi försöker få tillbaka till skolan, barn som vi försöker hjälpa med skolarbetet så att de åtminstone klarar det nödortoftiga. Vi har också barnen som har höga betyg i allt.

Trots de stundtals tuffa utmaningarna väljer Bengt Braesch-Andersen ändå hellre bolagsformen än att återgå till att vara anställd.

– Vi kan behålla pengarna år från år, vi kan bygga upp ett överskott och satsa på något större. Kommunen ska stå för underhållet men vi kan välja att rusta upp vissa verksamheter själva, och vi kan göra egna arrangemang.

Många skiftande behov och bilder

Vad är en bra fritidsledare och ungdomsarbetare? Hur ser kunskapskraven ut? Svaret är inte lika självklart som under de traditionella, kommunala fritidsgårdarnas storhetstid för 30-40 år sen. "Vi måste kunna allt idag", säger den privata fritidsgårdens anbudsskrivande fritidsledare och direktör. Många som har hand om ungas fritid har helt andra yrken, som Jim Broström pekade på: från simhallsvaktmästare till bibliotekarier. I föregående kapitel berättelser om kulturmötesplatser och arbetslivsmötesplatser framgick också att det är många olika saker som de ska kunna klara. Ett nyckelord är samspel. Mycket handlar om att kunna svara på ungdomars önskemål, snabbt nog innan de har tappat geisten. Det gäller att kunna se möjligheterna även hos dem som verkar

uppgivna och utan energi. Det krävs samspel med andra yrkesutövare med annan hemhörighet.

Susanne Liljeholm Hansson vid FoU i Väst, en forskningsorganisation vid ett regionalt kommunförbund i Göteborgsområdet, säger:

– Att möta mångfacetterade behov kräver mångfacetterad kompetens. Fritidsledarens profession är att kunna bemöta många olika unga i samma miljö.

Hon har tillsammans med forskaren Torbjörn Forkby utvärderat Ungdomsstyrelsens projekt inom förebyggande och främjande i regionen och skrivit rapporten *Främjande pedagogik*, som diskuterar fritidsledarrollen och ungdomars läroprocesser i sådana verksamheter. De konstaterar där att de ungdomar som kommer till fritidsgården har många och skiftande behov och bilder. Vissa unga är verksamhetens "fan-klubb". Andra vill "vara osynliga". De flesta fritidsledare kan jobba med den första gruppen. Men hur närmar man sig en ung tjej som fräser "stick och brinn! "? Vilken sorts relationsarbete krävs för att nå henne? Det är några av forskarnas frågor.

Politiska mål och den egna tonårstiden är med och styr

Samtidigt som de unga är olika, präglas även fritidsledarna av skiftande erfarenheter och personliga behov.

– Vi styrs av utbildningar och av politiska mål, men också av våra livserfarenheter och vår egen tonårstid, menar Susanne Liljeholm Hansson och tillägger att våra grundantaganden har stor betydelse när vi formar vår yrkesroll.

– Vilka ska jag jobba med? Vad behöver unga på fritiden? Vilken kompetens behöver jag?

Det är inte konstigt att både yrkesroll och profession spretar.

Torbjörn Forkby gör en historisk resumé från Aristoteles idé om att fritiden skulle användas för att odla själen och bilda sig, via 1800-talets romantiska idé om att ungdomar skulle leva ut och pröva nya saker. Därefter kom en tid präglad av plikt och ordning då det handlade om att inte slösa bort sin fritid. Den senaste epoken kallar han "chocken från Örebro" och syftar på den forskning som kommit fram till att fritidsgården i vissa fall kan ha en negativ effekt. Som kommentar till denna slutsats menar han att olika fritidsgårdar fyller olika behov:

– Vissa har alltför små resurser för att kunna erbjuda en trygg och utvecklande fritidsmiljö. Men det finns inget som talar för att en fritidsgård med goda strukturer skulle förstärka ungas problembeteende, särskilt inte om strukturerna kompletteras med reflekterande personal med goda insikter i hur lärande går till.

Fyra grundperspektiv hos fritidsledarna

Enligt Torbjörn Forkby och Susanne Liljeholm Hansson kan fritidsledares olika perspektiv delas in i fyra grundperspektiv:

- **Det skyddande perspektivet** bygger på antagandet att unga har svårt att värja sig mot faror, de är sköra och deras tillvaro är en farofylld transportsträcka mot vuxenlivet. Fritidsledarens uppgift är att skydda från faror och erbjuda trygghet.

- **Det socialiserande perspektivet** utgår från att problemen i första hand beror på individen och familjen. Avvikande busungar ska passas in för att kunna bidra positivt. Fritidsledarens uppgift är att sätta gränser och peka på konsekvenser. I rollen ingår inte att passa upp eller föreslå aktiviteter. Fritidsledaren är en god ledare med stark pondus och "lever som hon lär".

- **Det möjliggörande perspektivet** bygger på att ungas problem beror på deras livsvillkor. I ett samhälle med mångkulturella förändringar och många livsval har du bara dig själv att skylla. Detta sätter i sin tur press på de unga och kan göra dem utbrända och destruktiva. Fritidsledaren erbjuder vila och återhämtning. Hon lyssnar in de ungas egna idéer, utvecklar förmågor, uppmuntrar och bekräftar. Fritidsledaren är lyhörd, lyfter initiativ, bekräftar och har "is i magen".

- **Det rättviseorienterade perspektivet** har en samhällsanalys som förklaringsmodell. Fokus ligger på de missgynnade: invandrare, tjejer och fattiga. Fritidsledaren axlar samhällets ansvar och vågar ta ställning. Hennes egenskaper präglas av kunskap, stort mod och hög moral.

Man skulle kunna tillfoga ett femte perspektiv, ett lönsamhetsperspektiv, för forskning visar att det lönar sig med ett förebyggande arbete. Enligt rapporten *Utanförskapets prislapp (2008)* kan en insats betala sig 20 till 30 gånger om.

– Det betyder att verksamheten lönar sig, om vi bara lyckas rädda några få procent, konstaterar Torbjörn Forkby.

Svensk utbildning är alldeles för hemmablind

Hans-Erik Olson och Hans Ekbrand är två andra forskare som ägnar sin tid åt att studera fritidssektorn och fritidsledarnas villkor på uppdrag av Fritidsledarskolorna och Ungdomsstyrelsen. Båda konstaterar att en brytpunkt är skillnaden mellan *ungdomsledare* och *fritidsledare*. En annan är skillnaden mellan utbildningar vid *universitet* och utbildningar vid *yrkeshögskolor*.

Hans-Erik Olson är fil. dr. i statskunskap och en nestor i sammanhanget, med närmare 40 års erfarenhet av fritidssektorn. För att ringa in förutsättningarna för en mer professionell fritidssektor, har han kartlagt fritidsledarens roll i Danmark, England, Finland och Tyskland och jämfört ländernas olika fritidsledarutbildningar. Han berättar att i början av 1970-talet breddades fritidsledaryrket i Sverige till att

omfatta allas fritid. Tidigare hade det bara omfattat arbete med unga. Några år senare – i mitten av 1970-talet – flyttades i stort sett all högre utbildning till högskolor och universitet. Undantaget var fritidsledarutbildningen som blev kvar på folkhögskolorna.

– Folkhögskolorna ville ha det så och de hade säkert goda skäl. Men i efterhand ser vi att fritidsledaryrket samtidigt tappade något av sin

Danmark

Danmarks första enhetliga pedagogutbildning startade 1992 och lades åtta år senare under Center for Videregående Uddannelse (CVU). År 2008 är utbildningen 3,5 år och nyligen flyttad från CVU till åtta yrkeshögskolor (professionshögskolor).

Den danska utbildningen har tre inriktningar: sundhet (kropp o själ), uttryck (drama och musik) och verkstad (natur och teknik). Studenterna kan också välja att fokusera på: barn och unga, människor med funktionsnedsättning eller människor med sociala problem. Hösten 2008 finns pedagogutbildningen vid två högskolor: Handelshögskolan i Köpenhamn (upplevelseekonomi) och Högskolan i Nykøbing (turism och sport)

England

Den engelska utbildningen är inriktad på att få människor fysiskt aktiva – från 1970-talets fritidsledarskap (Recreation Management) till dagens idrottsledarskap (Sport Management). Skiljelinjerna gäller i första hand grannskapsarbete (Community work) kontra ungdomsarbete (Youth work) – och utbildning (Education) kontra informellt lärande utanför skolan (Inclusion).

År 1975 bildades forskarorganisationen Fritidsstudieförbundet (Leisure Studies Associations) vars kurser snabbt blev mycket populära. Trots detta kollapsade organisationen i början av 2000-talet och utbildningen är nu knuten till Sport Studies och Sport Management. År 2010 byggs den två-åriga utbildningen på med ett tredje år.

Finland

I Finland är utbildningen uppdelad i en kulturproducentutbildning och en utbildning i idrott- och hälsofrämjande. Det finns också två parallella utbildningssystem: ett på finska och ett på svenska.

På 1970-talet började flera folkhögskolor att utbilda ungdoms- och fritidsinstruktör. En utbildning som på 1990-talet fördes över till yrkeshögskolor. År 2003 startade folkhögskolor i bland annat Åbo, Helsingfors och S:t Michel utbildning i medborgaraktivitet och ungdomsarbete med yrkesbenämningen samhällspedagog.

År 1963 startade en ungdomssekreterarutbildning vid Tammerfors universitet. År 1985 kom en lag som sa att alla som arbetade som ungdomsledare skulle ha gått utbildningen vid Tammerfors universitet. År 2008 rekryteras yrkesverksamma ungdomsledare till en masterutbildning i ungdomsarbete vid samma universitet.

Tyskland

I Tyskland startade de första utbildningarna i fritidspedagogik på 1920-talet. Syftet var i första hand att utbilda människor som skulle arbeta med arbetarklassbarn. Efter krigsslutet 1945 uppstod ungdomsgårdar vars främsta uppgift var att avnazifiera före detta medlemmar i Hitlerjugend. På 1970-talet fick fritidspedagogiken ett uppsving och ämnena socialpedagogik och socialarbete gick att studera vid såväl universitet som fackhögskolor.

Ungdomsarbetet i Tyskland har ett allmänt, politiskt, socialt, hälsoinriktat, kulturellt, miljöinriktat eller tekniskt innehåll. Det omfattar också idrott, lek och social samvaro och internationellt ungdomsarbete, ungdomsrådgivning och ungdomsföreningar.

På 1990-talet flyttades fritidspedagogiken från universiteten till några fackhögskolor. Detta fick till följd att utbildningen knöts närmare idrott och turism.

professionalitet. Medan en duktig yrkesman vet vad han eller hon ska göra, vet den som är professionell varför, säger Hans-Erik Olson.

En av hans slutsatser av studien om utbildningens utveckling och status i Danmark, England, Finland och Tyskland är att den svenska utbildningen saknar internationellt perspektiv och är alltför hemmablind. Han förklarar att de har kommit längst i England och Tyskland med det professionella "varför perspektivet", alltså det teoretiska inslaget.

– Om vi vill öka professionalismen är det där vi har mest att hämta. Tyvärr är det mesta skrivet på tyska vilket försvårar utbytet.

Han konstaterar också att ämnets genomslag i den akademiska världen hittills har varit obefintligt.

– Det finns inte en enda doktorsavhandling och inga professorer i ungdomsarbete vare sig i Danmark, Finland eller England. I Tyskland fanns ett tiotal professorer i Freizeitspedagogik på 1970- och 1980-talet, men såvitt jag vet fick ingen av dem något genombrott i den tyska fritidspolitiken.

Hans-Erik Olsons konstaterar också att de fyra studerade länderna på senare tid har snävat in fritidsbegreppet - från *fritid* till *sport*. Varför har han ännu inget svar på, men vill gärna ta reda på det.

"Hitta nya nycklar till en ökad professionalisering"

Sociologen Hans Ekbrand har i en studie som syftade till att "hitta nya nycklar till en ökad professionalisering" arbetat med att systematiskt kartlägga fritidens roller, aktörer, organisationer och system för erkännande. Han hade ingen tidigare erfarenhet av området och kartläggningen visade att fritidens fält var mer komplext än han hade trott – och det komplexa

menar han ger goda förutsättningar för en professionalisering av såväl fritidssektorn som fritidsledarens yrkesroll.

Hans Ekbrand har intervjuat företrädare för sex kommuner och för universitet och högskolor i Lund/Malmö och Skellefteå/Luleå samt sakkunniga på Sveriges Kommuner och Länsting, SKL. Intervjuerna visar att kommunerna helst satsar på anläggningar, fritidsgårdar och föreningsstöd. Fritidscheferna framhåller gärna anläggningar för spontanidrott, ungas egna kulturarrangemang och boxning. Vad är en bra fritidsverksamhet? Några kommuner svarar att det är när ungdomar initierar och tar ansvar för en aktivitet. Andra svarar att det är när föräldrar hjälper till och när verksamheter som startar med stöd av kommunen drivs vidare av egen kraft. Några svarar att en verksamhet är bra om killar och tjejer och ungdomar med olika etnisk bakgrund deltar samtidigt och om före detta stökiga killar deltar – och dessutom sköter sitt skolarbete.

Så här uttalar sig några av de intervjuade:

"Fritiden är en del i livet, men också en framgångsfaktor. Fritiden är betydelsefull för en ung människas identitet och bekräftelse. Fritiden kan vara en arena för ett blivande yrkesval, och folkhälsa. För unga som finns i sammanhang med riskfaktorer kan fritiden vara en frisk- och skyddsfaktor."

"Föreningsbidraget bidrar till att ungdomar ska få vara med och lära sig inflytande och påverka och organisera. Det är en del av en demokratisk fostran. Egenaktivitet gör det möjligt att få pröva, hålla på och hitta sitt intresse. Fritidsgårdarna finns för att ungdomar som inte är med i

föreningar också ska ha en plats att vara på. Vår verksamhet ska ge ungdomar en möjlighet att växa upp i en drogfri miljö.”

”Vår kommun är en starkt borgerlig kommun med moderat styre. Den politiska nivån har slagit fast att det ska finnas bra verksamhet och bra lokaler för ungdomar. Våldigt mycket utgår utifrån ett förebyggande perspektiv.”

Fritidsledarens uppdrag delas ofta in i förebyggande och främjande av långsiktiga skyddsfaktorer. Samtidigt präglas verksamheten också ofta av ett rättighetstänkande, det vill säga som något alla har rätt till. Hans Ekbrand frågar:

– Är unga objekt för långsiktiga friskfaktorer – eller är de subjekt för rättigheter? Kan vissa fritidsverksamheter vara värda att utöva för sin egen skull, även om de saknar långsiktiga konsekvenser?

Han konstaterar att en del av de professorer, lärare och verksamhetschefer som han har intervjuat anser att alltför många fritidsledare präglas av ett ”hjälperspektiv” – eller det som Torbjörn Forkby kallar det skyddande perspektivet.

Enligt Hans Ekbrand är längre utbildning en tänkbar strategi för ökad professionalisering. En annan är att knyta an till den forskning som pågår vid universitet och högskolor.

En fritidsledarutbildning blir idag ”erkänd” genom att studerande väljer den och arbetsgivare prioriterar sökande därifrån. Andra bevis på erkännande är när Ungdomsstyrelsen och andra utbildningsanordnare väljer en viss skola för olika specialutbildningar. Hittills har det varit kommunerna som drivit på utbildningen, medan intresset från universiteten har varit ganska svalt, enligt Hans Ekbrand. Han menar

att man för att stärka fritidsledarens profession också måste ge erkännanden, som kan ske i form av symboliska och ekonomiska belöningar: priser, positiva omnämmande internt och externt, verksamhetsbidrag, projektanslag, donationer och sponsring. Andra belöningar är att visa upp verksamheten vid studiebesök, nominera personal till externa ledarskapspriser och högre lön.

Den som vill få en bra verksamhet måste följa upp kvaliteten. De som Hans Ekbrand intervjuar talar om både problem och möjligheter i samband med uppföljning och utvärdering. Några exempel:

”Det är svårt. Vi har brukarenkäter på fritidsgårdarna och dialogträffar med föreningarna. Men generellt följer vi upp och utvärderar för dåligt.”

”Vi har en summa pengar som vi omsätter utifrån de politiska målen. Man försöker ju att koppla ekonomin, men vi har ingen bra metod för att ta reda på om vi får ut det vi vill.”

”Vi jobbar med statistik och utvärderar fritidsgårdarna varje år – och då främst med kvalitetsenkäter till regelbundna besökare: Får de planera? Får de inflytande över verksamheten? När det gäller föreningarna mäts antal aktiviteter per medlem.”

Resultat måste ju mätas i förhållande till vad man har som mål. Men Hans Ekbrands studie visar att Sveriges Kommuner och Landsting pekar på bristen på fritidspolitiska målsättningar och får medhåll av kvalitetsutvecklare och forskare, som även efterlyser uttalade ambitioner i det förebyggande arbetet.

Kvalitetsarbete är kvalificerat sunt förnuft

Kvalitetsarbete handlar i grund och botten om kvalificerat sunt förnuft och någonting som folk kan göra själva, inte bara överlåta till experter på någon utvecklingsavdelning. Det är ett huvudbudskap från Jan von Heland, som har över 20 års erfarenhet av att styra och leda verksamhet. Han var i början av 1990-talet biträdande stadsdirektör i Stockholm och arbetade då bland annat med stadens styr- och kvalitets-system. Som konsult har han medverkat med ett kapitel i Ungdomsstyrelsens skrift *Systematiskt kvalitetsarbete i öppen ungdomsverksamhet* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:10). Han förklarar att den enkla grunden i kvalitetsarbete är att bestämma vad man ska göra och hur, genomföra det, följa upp – och förbättra hur man gör det. Mycket av detta kan människor själva göra direkt i verksamheterna, något man upptäckte och genomförde i den japanska bilindustrin och som ligger bakom dess stora framgång.

– Det är mer komplicerat i kommuner för där finns det många mål och det är politikerna som bestämmer målen. Politikerna är amatörer på verksamheter och kan inte gå in i detaljer. Målen måste därför bestämmas i dialog mellan människorna i verksamheterna och politikerna.

Det är klart att de som arbetar i verksamheterna ska läsa in sig på de politiska målen. Men ofta är det ganska självklara saker. Det svåra är att översätta de allmänna målen till varje verksamhet, menade han. Verksamhetens folk måste vara beredda att ta egna initiativ, som de gjorde i Höganäs och Jönköping – men de måste också anpassa sina mål till såväl politikerna som brukarna, så det blir ”en förfärlig massa anpassningar”. Hans budskap till de verksamma är:

– Det är ert eget ansvar och ingens annans. Ni ska inte vänta på svar. Men ni kan lära av varandra och av forskningen.

Fler mål är inte bättre utan sämre. Han minns hur de inom äldreomsorgen kom fram till att de hade 106 mål – och inget mål var särskilt prioriterat över de andra. Detta fungerar inte särskilt bra om man ska följa upp resultat och kvalitet. Det gäller att bestämma sig för vilka mål som är viktiga.

– Låt oss säga att man sätter upp målet bättre bemötande. Då måste man bestämma vad det innebär. Handlar det om att det är trevligare att möta personalen, eller att det känns tryggare för att anhöriga vet att det är professionell personal, eller är det särskilda ungdomsgrupper som ska stärkas? Det måste de som arbetar i en verksamhet bestämma sig för, det kan ingen annan göra.

– När man bygger styrsystem för en hel kommun måste man fånga upp de lokala målen, verksamhetens mål, och inte bara ha sådana mål som gäller för alla verksamheter.

Det man följer upp måste också ha att göra med det man tänker göra:

– Jobbar vi med att skapa trygghet, ska vi ju inte ställa frågor om trivsel.

Man kan inte heller ha en enda enkät en gång om året, för tryggheten kan skilja sig från dag till dag, till och med mellan olika arbetspass som har olika personalgrupper. Det gäller att ha enkla vardagliga mätningar som de som arbetar själva tar fram. En undersökning som görs en gång om året är oftast helt praktiskt oanvändbar för verksamheten, även om den är statistiskt säkerställd.

För kommunens styrning behövs vissa årliga uppföljningar i samband med det årliga uppdraget och budgeten. Men för verksamhetens dagliga arbete och utveckling behöver männis-

korna i verksamheten en ständigt pågående verksamhetsuppföljning, där man strukturerar det dagliga informationsflödet.

– Det behövs inga vetenskapliga belägg och det måste inte ens alltid vara mätbart - men det måste vara märkbart och användbart. Och man måste kunna förklara varför man drar den slutsats som man drar, säger Jan von Heland.

”Personalens uppfattning är den bästa källan”

Det gäller att tänka sig för när man mäter kvalitet, så att man sprider mätningarna på olika saker som man kan se, hävdar Jan von Heland. Kvalitet kan bli synlig på många sätt, exempelvis i de resurser som finns i form av de anställdas kompetens, utrustningen eller lokalerna. Kvaliteten kan man också se i själva arbetet (processen), i metoderna och i sättet att arbeta i verksamheten och med utvecklingsfrågor.

Kvaliteten kan man fånga genom att fråga hur brukarna upplever och bedömer den - eller så kan den vara objektivt mätbar. Men det är få verksamheter som har objektivt mätbara kvalitetsmått. Det innebär inte att man inte vet vad som är bra och dåligt, bara att det är svårt att mäta, enligt Jan von Heland som varnade för att inte låta ambitionen att mäta gå för långt. Man kan falla för frestelsen att mäta enkla saker, som egentligen inte säger någonting. Om det är rätt frågor man ställer ger även subjektiva bedömningar en bild av kvaliteten.

– Man ska inte heller vara rädd för att fråga efter personalens uppfattning. Det är en utomordentlig källa för material till en diskussion, faktiskt den bästa. Låt också andra bedöma kvaliteten. Även om det är subjektivt kan man sätta upp vissa kriterier och all återkoppling av information är bra.

– Gör inte arbetet med att följa upp resultat och kvalitet till ett pappersarbete som tar bort lusten, manade Jan von Heland. Tvärtom, se det som ett kompetensarbete, ett sätt att skapa motivation och öka engagemanget. Då får man kvalitet. Det finns ingenting förutom motivation och kompetens som skapar kvalitet. Det är bara det man har att laborera med.

KAPITEL 4

Mediernas bilder av ungas mötesplatser

En analys av rapporteringen i svensk dagspress 1995–2008

De flesta av oss med intresse för ungdomskultur och fritidspolitik har säkert flertalet gånger reflekterat över hur mötesplatser för unga skildras i medierna. Kanske har det funnits en känsla av att journalisters och tidningars egen agenda överskuggat nyhetsrapporteringen, att den varit ensidig och problemfokuserad eller kanske värst av allt – inte ens synlig?

Men hur ser diskussionen, talandet om ungas mötesplatser eller diskursen egentligen ut? Hur stor är den faktiska rapporteringen och vad väljer man att fokusera på? Simon Lindgren och Ragnar Lundström, sociologer vid Umeå universitet, har analyserat femtontusen artiklar i svensk dagspress från 1995 till 2008 och trots det mycket digra materialet visar de i denna artikel upp en mycket tydlig bild av hur mötesplatser för unga presenteras i medierna.

Lindgren och Lundström inte bara redovisar resultaten av studien utan drar även viktiga slutsatser ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Talet eller debatten återspeglar och bidrar till att forma ungdomsmiljöernas realitet och mediediskursen har i slutänden stora demokratiska effekter!

I denna studie analyseras hur fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga har skildrats i svensk dagspress från 1995 och framåt. För att studera samtalet eller samhällsdebatten om ett givet fenomen är mediematerial en mycket väl lämpad källa till information. I dag har medierna en central roll för människors orientering i olika samhällsfrågor (Beck 1992, Giddens 2001), vidare har de stor betydelse för gemene mans möjligheter att dels bilda sig egna uppfattningar i olika frågor, dels ta del av expertbedömningar och få kunskap om skilda politiska ståndpunkter (Sjölander 2004). Journalistiken och medielogiken påverkar det politiska arbetet (Berglez & Amná 1999) och det är svårt att föreställa sig genomgripande samhällsförändringar utan (mass-)kommunikation. Därför är massmedierna som arena och aktör viktiga att undersöka (Asp 1986). Mediekursen har social betydelse (Fairclough 1995) och i slutänden demokratiska effekter.

Studien anlägger ett socialkonstruktionistiskt perspektiv på medierna (se t.ex. Burr 2003). Det innebär att massmedierna tillhandahåller en symbolmiljö där den sociala världen konstrueras enligt vissa mönster, diskurser. Vi utgår från ett så kallat diskursanalytiskt perspektiv, vilket innebär ett antagande om att det sätt som man talar och tänker omkring ungas mötesplatser inte bara är språk eller neutral kommunikation. Snarare är samhällsdebatten om fritidsgårdar och liknande platser en betydande del i den konkreta verkligheten. Talet eller debatten återspeglar och bidrar till att forma ungdomsmiljöernas realitet. En mer utvecklad diskussion av ett sådant synsätt tillämpat på ungdomsfrågor återfinns i avhandlingen *Modernitets markörer* (Lindgren 2002).

Diskurser är centrala för hur människor gör tolkningar och handlar i relation till olika företeelser. Inom diskursanalysen växlar man mellan att analysera enskilda texter och att identifiera överordnade strukturerande mönster som påverkar de enskilda texternas utformning (Fairclough 2001, s. 124).

Urval och frågeställningar

Studiens syfte är att öka kännedomen om hur fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga skildras i svensk dagspress. Tidsmässigt, och även i viss mån för valet av specifika tidningar, sätts gränsen för materialet av olika tidningars tillgänglighet i fulltextdatabaserna *Presstext* och *Mediearkivet*. Startdatum för studien är den 1 januari 1995, trots att tre av de utvalda tidningarna inte är tillgängliga förrän senare. De tidningar som ingår i studien är:

- **Aftonbladet**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 1995-01-01)
- **Dagens Nyheter**
(tillgänglig i Presstext från och med 1995-01-01)
- **Expressen**
(tillgänglig i Presstext från och med 1995-01-01)
- **Göteborgs-Posten**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 1995-01-01)
- **Nerikes Allehanda**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 1997-01-03)

- **Svenska Dagbladet**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 1995-01-01)
- **Sydsvenskan**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 2000-01-01)
- **Västerbottens-Kuriren**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 1995-01-01)
- **Östersunds-Posten**
(tillgänglig i Mediearkivet från och med 1998-01-10)

Urvalet är spritt över morgon- och kvällstidningar, samt fördelat över hela landet mellan storstads- och landsortspress. Slutdatum för de kvantitativa analyserna är 2007-12-31, medan de kvalitativa analyserna baseras på material som samlats in fram till 2008-09-01. De frågeställningar som fått styra studiens upplägg gäller för det första i vilken omfattning fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga har behandlats i dagspressen och hur detta har förändrats över tid. För det andra har studien försökt besvara frågor om i vilka sammanhang fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga aktualiserats i dagspressen.

Analysen ledde i relation till den ovanstående frågan om aktualisering fram till insikten att det främst är inom tre typer av nyhetstexter som diskursanalytiskt intressant material relaterat till fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga förekommer. Dessa är för det första politisk debatt och bevakning, för det andra kulturjournalistiska artiklar och för det tredje verksamhetsreportage.

Analysen av materialet har huvudsakligen utgått från följande frågeställningar:

- Aktörer**
Vilka är det som kommer till tals i frågan?
- Målgrupp**
Vilka beskrivs som mötesplatsernas målgrupp?
- Uppdrag**
Vilka problem eller utmaningar förväntas mötesplatserna lösa eller möta?
- Verksamhet**
Finns det några särskilda aktiviteter och verksamheter som lyfts fram?
- Attityd**
Framställs mötesplatserna positivt eller negativt?

Frågorna a, b och c har aktualiserats främst i analysen av politisk debatt och bevakning, frågorna b, c och d i anslutning till kulturjournalistiska texter. Analysen av verksamhetsreportage fokuserar på a, c och d. Frågan e – om huruvida mötesplatserna framställs på ett positivt eller negativt sätt – hanteras genomgående.

Material och metod

Med tanke på urvalet av tidningar – nio stycken under en tolvårsperiod – är det ett relativt stort empiriskt materialet som studien baseras på. Databasinsamlingen, kodningen, bearbetningen och analysen av detta har därför varit ett omfattande arbete. Som illustreras i tabell 1 handlar det om närmare femtontusen artiklar. De samlades in från de ovan nämnda databaserna med hjälp av en söksträng baserad på följande söktermer: fritidsgård, mötesplats för unga, ungdomens hus, träffpunkt för ungdomar, ungdomsgård, öppen fritidsverksamhet och öppen ungdomsverksamhet.¹ Tydligare definitioner av

Tabell 1. Antal artiklar i olika tidningar som identifierats, 1995–2007

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Aftonbladet	58	56	39	86	103	77	119	67	35	38	30	43	96	
Expressen	76	62	56	61	104	60	62	37	42	31	31	21	30	
Svenska Dagbladet	121	76	71	55	56	52	45	37	33	42	41	47	76	
Dagens Nyheter	96	72	81	78	94	95	96	95	66	99	92	60	86	
Göteborgs-Posten	317	323	266	298	338	372	297	290	214	217	195	235	238	
Sydsvenskan						335	319	308	308	275	288	300	295	
Nerikes Allehanda			123	225	295	346	409	380	365	439	304	392	257	
Västerbottens-Kuriren	84	81	84	70	9	129	70	32	37	51	61	48	52	
Östersunds-Posten				40	127	48	84	72	76	108	81	71	93	
Totalt	752	670	720	913	1126	1514	1501	1318	1176	1300	1123	1217	1223	14 553

Källa: Ungdomsstyrelsen och SKL, Plats att landa 2009.

de här begreppen finns i en text som publicerats av Ungdomsstyrelsen tidigare (Ungdomsstyrelsen 2008, s. 10).

Materialet har analyserats genom en kombination av olika metoder. Den första är en så kallad innehållsanalys av det totala textinnehållet. Den innehållsanalytiska metoden är väl lämpad – inte minst med det datorunderstöd som den har haft i denna studie – för systematiska genomgångar av stora textmängder (Berelson 1952, Bergström & Boréus 2005, Holsti 1969, Krippendorff 1980). Den går ut på att, via någon specifik fråga (i detta fall frågan om hur fritidsgårdar och mötesplatser för unga konstrueras), registrera *”the cultural temperature of society”*, eller som statsvetarna Bergström och Boréus formulerar det: *”att följa den sociala väderleken”*. Innehållsanalysen kan alltså användas för att mäta det kulturella klimatet i en given fråga – det vill säga för att kartlägga diskursen om mötesplatser för unga i allmänna termer. Innehållsanalysen har gjorts med hjälp av textanalysprogrammet *Bibexcel*. Med hjälp av nätverksanalys av samförekomster av begrepp har programvaran *Pajek* använts för att skapa

schematiska översiktsbilder över mediediskursen om fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga.

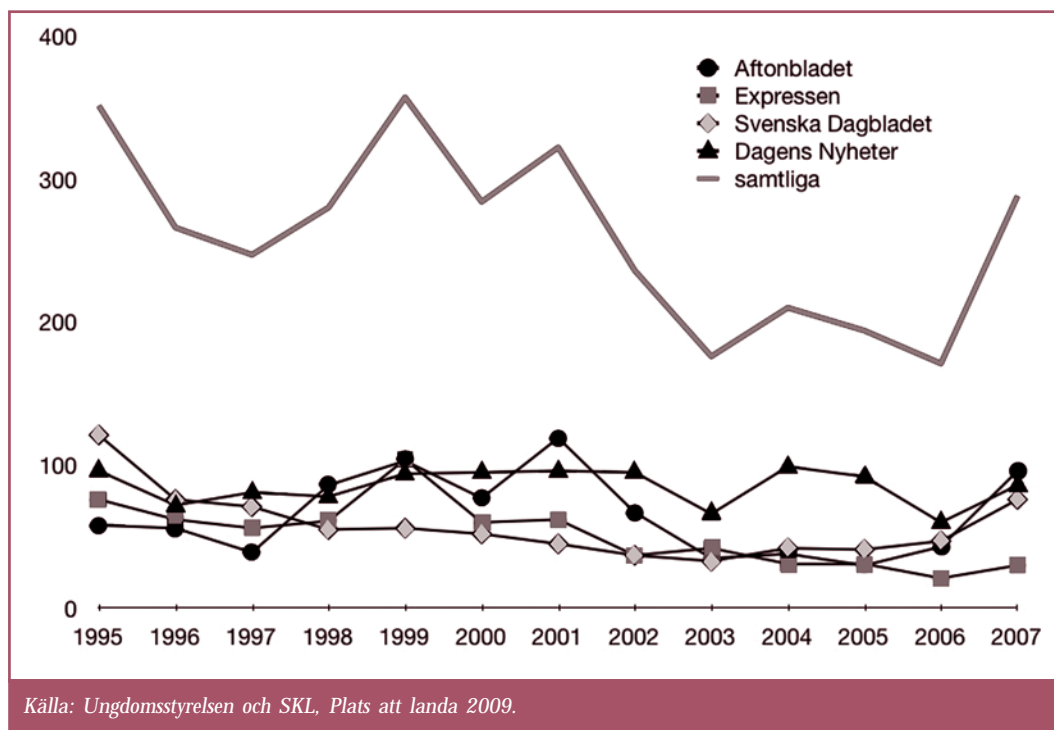
Den översiktsbild som blev resultatet av innehållsanalysen har gett kunskap om mönster, typiseringar och förhållningssätt som med fördel kunnat analyseras vidare kvalitativt. Här arbetade vi med analysprogrammet *NVivo*. För att få en bild av hur fritidsgårdar och liknande mötesplatser framställdes, vilka betydelser och konnotationer som förknippas med dem, kodades utvalda delar av materialet med utgångspunkt i den induktivt orienterade *”constant comparative technique”* (Wimmer & Dominick 2003, s. 86). Vi gick igenom de kvalitativa delarna av empirin stycke för stycke, samtidigt som vi knöt bärande och/eller återkommande teman till så kallade fria noder i *NVivo*. De är en form av preliminära koder, utan teoretiskt definierade relationer till varandra, som skapas löpande under kodningsarbetets gång. Som ett nästa steg fördes de samman i så kallade trädnader som representerar grupper av koder ordnade i en struktur bestående av huvud- och underkategorier. Det här innebar en rörelse från

de provisoriska kategorierna, i vilken fria noder ständigt jämförs med trädnodernas etablerade "grenar", som resulterar i att den begreppsliga strukturen gradvis omförhandlas och förfinas. Den här processen handlar med andra ord inte bara om att städa upp i empirin, utan är en analys i sig själv – allteftersom de fria noderna kategoriseras utvecklas forskarens förståelse för materialet samtidigt som tongivande mönster i data tonar fram.

Mötesplatsernas utrymme i pressen

Den första frågeställningen handlar om i vilken omfattning fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga har behandlats i dagspressen och hur mönster har förändrats över tid, skiftningarna kommer att diskuteras i relation till olika typer av tidningar. Vi kommer också att illustrera hur antalet artiklar om mötesplatser för unga som publiceras vid en given tidpunkt kan värderas i relation till intensiteten som andra fenomen uppmärksammas av pressen.

I och med att det här avsnittet ensidigt fokuserar på hur mycket som skrivits om mötesplatserna, snarare än på vad presstexterna faktiskt handlar om, är det den tidigare nämnda

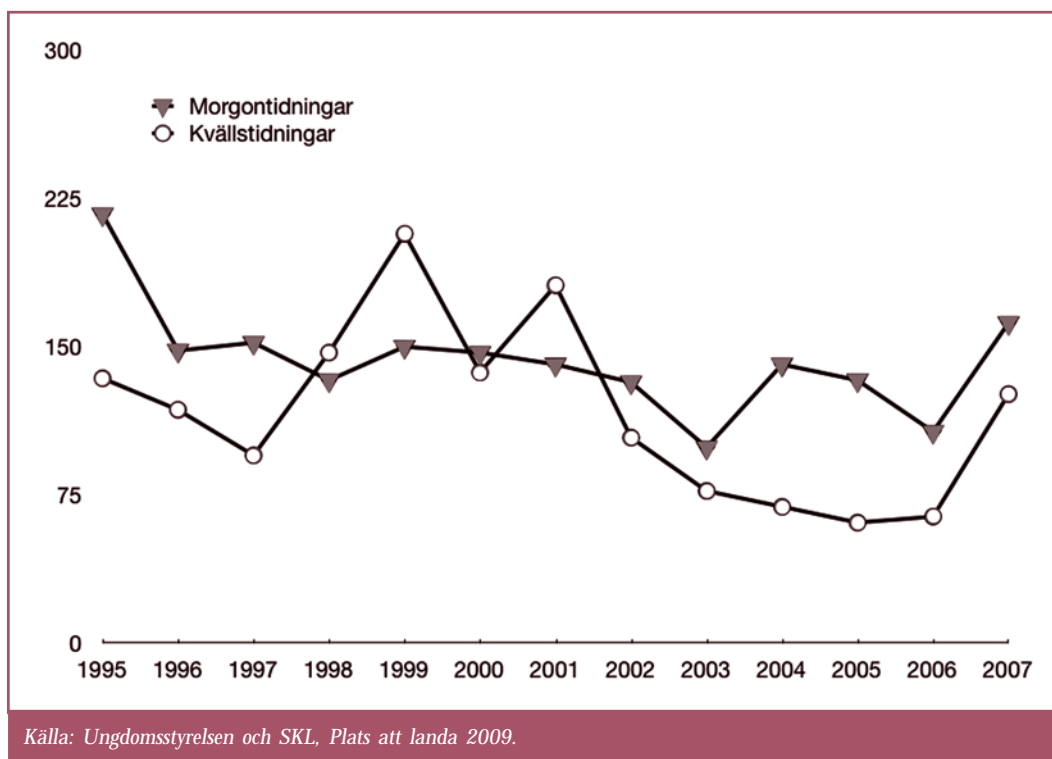
Figur 1. Artikelfrekvenser i rikstäckande press.

innehållsanalytiska metoden som varit central här. Innehållsanalys är per definition en kvantitativ metod. Den går ut på att identifiera och räkna specifika inslag i texter, och att utifrån detta även säga något om textens innehåll. Det är viktigt att betona att det inte bara handlar om frekvenser. En innehållsanalys uppmärksammar inte nödvändigtvis bara hur ofta något förekommer utan kan också i viss mån kartlägga den vidare inramningen. Det kan till exempel göras genom registrering av positiva och/eller negativa värdeomdömen, något som vi diskuterar mer i avsnittet om verksamhetsreportage. Gränserna mellan själva innehållsanalysen och de kvalitativa metoder som den kombineras med i studien är därför sällan helt

skarpa. Det i huvudsak kvantitativa angreppssättet är därför inte på något sätt ett argument för att förkasta innehållsanalys som metod för att studera mening och betydelser. Däremot understryker det vikten av att sätta resultatet av sina beräkningar i relation till andra metoder och teorier som vidare problematiserar den sociala och kulturella betydelsen av det som räknats. Genom att fokusera på enskilda element identifierar man å ena sidan de tongivande elementen i en text, men å andra sidan bortser man från den fulla komplexiteten i sättet på vilket betydelser uppstår.

Låt oss först titta på hur ofta artiklar om fritidsgrändar och andra mötesplatser för unga förekommer i rikstäckande press, det vill säga i *Af-*

Figur 2. Artikel frekvenser fördelade på morgon- och kvällspress.

tonbladet, *Expressen*, *Svenska Dagbladet* och *Dagens Nyheter*. Figur 1 illustrerar detta.

Presenterade på detta övergripande sätt är frekvenserna relativt svårtolkade, men vi kan ändå notera en viss regelbundenhet. Det mönster som framträder innebär att antalet publicerade artiklar om mötesplatser för unga kan sägas ligga förhållandevis konstant från 1995 till 2007, trots vissa tendenser till spretighet i figuren. Vi kan också konstatera att tidningarnas tendens att uppmärksamma temat i viss mån är likformig, det vill säga att ökad uppmärksamhet i en tidning tycks hänga samman med en liknande, fast något svagare, tendens i en eller flera andra. Figur 2 illustrerar utvecklingen under samma tidsperiod, men uppdelad på kvällstidningar respektive morgontidningar.

En uppdelning av det här slaget är intressant att studera eftersom morgontidningar traditionellt sett anses representera en mer seriös, balanserad och saklig nyhetsrapportering, medan kvällstidningar ofta anses ge uttryck för en mer sensationspräglad journalistik. Även om man ibland talar om en tabloidisering av pressen (se t.ex. Malovic & Vilovic 2004) tycks denna åtskillnad leva kvar, delvis som en faktisk skillnad i journalistiska strategier och delvis i läsarnas medvetande.

Mötesplatsernas utrymme i medierna är konstant över tid

Kvällstidningarna förefaller vara något mer varierade i sin bevakning av frågor om mötesplatser för unga (figur 2) medan morgontidningarna är mer stabila. Vid den kvalitativa genomgången av materialet visade sig den något förhöjda nivån av rapportering under 1995 hänga samman med rapporteringen om ett par våldsbrott som ägt rum i, eller i anslutning till, fritids-

gårdar. Ett av dessa var kopplat till samhällsfrågan "skinnskallar mot invandrare" som var aktuell i medierna vid den tidpunkten. Kvällstidningarnas något mer omfattande rapportering under 1999 tycks delvis hänga samman med en relativt slumpmässig fluktuation, där frågor relaterade till fritidsgårdar helt enkelt tycks aktualiseras oftare än andra år. Ett försök till förklaring är att det inträffade ett antal våldsdåd i fritidsgårdsmiljöer även detta år, bland annat i Skogås och Tumba. Dessutom skedde en relativt uppmärksammas minibussolycka som involverade barn och en ledare från Rambodals fritidsgård i Norrköping, i februari detta år. Under 2001 är det *Aftonbladets* artikelserie "Veckans förort" – där man genomgående ger information om den aktuella förorten har fritidsgård eller inte – som står för huvuddelen av ökningen.

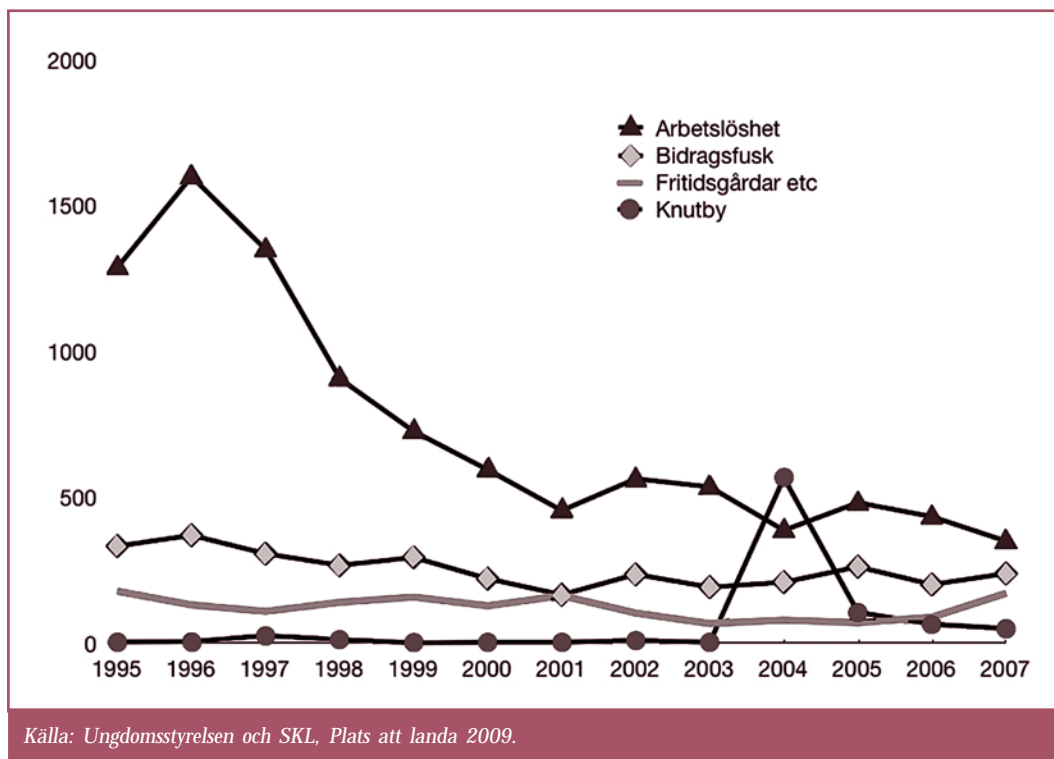
Det är alltså uteslutande faktorer av mer eller mindre slumpmässig karaktär som döljer sig bakom vad som i en renodlat kvantitativ analys av materialet framstår som ökning eller minskningar av uppmärksamhet riktad mot fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga. Det utslag som inslagen av den ovan exemplifierade karaktären har illustrerar också hur små skiftningar det faktiskt rör sig om. Den uppmärksamhet som pressen ägnar åt ungas mötesplatser tycks med andra ord sammantagen vara konstant. Det intrycket består också när man inkluderar övriga tidningar i analysen.

En närmare granskning av de mer regionsorienterade tidningarna, samt landsorts- eller lokaltidningarna, visar att det utrymme som ägnas åt fritidsgårds- och mötesplatsrelaterade frågor i dessa tidningar också är relativt oföränderligt över tid.

Vilket utrymme får mötesplatserna i pressen?

När vi nu har kunnat konstatera att utrymmet som fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga får i pressen är förhållandevis konstant över tid, och relativt oberoende av huruvida det rör sig om morgontidningar eller kvällstidningar – eller om rikstäckande, region- eller lokalpress – så är det på sin plats med en illustration av hur stort utrymmet egentligen är. Med hjälp av två av tidningarna i materialet, *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet*, och med utgångspunkt i tre andra nyhetsämnen har vi skapat en jämförande illustration i figur 3. Den svarta heldragna linjen illustrerar förekomsten av artiklar om fritidsgårdar och liknande mötesplat-

ser för unga under den studerade tidsperioden. Linjen märkt med trianglar illustrerar arbetslöshetsfrågans utrymme i pressen under samma period. Vidare anger den linje som märkts med fyrkanter frekvensen för rapportering om bidragsfusk, och den linje som är markerad med cirklar illustrerar mediernas uppmärksamhet i relation till orten Knutby. Poängen med denna figur är att sätta in nivån på rapporteringen om fritidsgårdar och mötesplatser för unga i ett vidare sammanhang. För att göra detta har vi valt tre referensämnen som många nyhetskonsumenter kan tänkas ha en spontan känsla för ungefär hur ofta, och hur omfattningsrikt, de behandlas i medierna.

Figur 3. Ämnesjämförelse (SvD, Ab).

Vad figur 3 visar är i klartext att fritidsgårdar och liknande förekommer i medierna oftare än vad rapportering, i största allmänhet, om orten Knutby gör. Däremot har mediasamtalet om fritidsgårdar och liknande aldrig legat ens i närheten av den nivå som nåddes av Knutby under 2004 – året för det uppmärksammade mordet och mordförsöket. Fritidsgårdar och mötesplatser för unga har aldrig uppnått en sådan uppmärksamhet i det offentliga samtalet. Det är kanske inte speciellt överraskande, men ger ändå en tydlig indikation på hur topparna i fritidsgårdsrapporteringen ska tolkas, det vill säga inte som särskilt dramatiska.

På samma sätt är det utrymme som ägnas åt välfärdspolitisk debatt i relation till uppmärksammade teman som arbetslöshet eller bidragsfusk genomgående större, eller mycket större, än det som ägnas åt vårt studieobjekt. Det är viktigt att notera att vi inte lägger någon värdering i detta, eller att vi anser att proportionerna nödvändigtvis borde se annorlunda ut. Men denna analys ger en vink om i vilket vidare sammanhang fritidsgårdsfrågans genomslag kan skattas. Efter denna genomgång av den kvantitativa förekomsten av rapportering i relation till mötesplatser för unga går vi vidare mot analyser som tydligare klargör vad rapporteringen faktiskt innehåller i de följande avsnitten.

Var och hur beskrivs mötesplatserna?

En central fråga handlar om i vilka sammanhang fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga aktualiseras som ämne. Det är av intresse att studera i vilken mån mötesplatserna upptar plats i det offentliga samtalet i form av exempelvis en politisk fråga, ett objekt för kultur- eller nöjesrapportering eller som inslag i lokal- respektive riksnyheter. De databaser som vi har arbetat med innehåller förvisso en form av genrekategorisering. Men eftersom den varierar från databas till databas, och från tidning till tidning, så kräver den analys vi behöver göra här ett material som är möjligt att koda och bearbeta kvalitativt. Därför har vi gjort ett mindre urval, som i någon mån är representativt för materialet som helhet. I stället för att gå igenom närmare 15 000 texter manuellt, vilket vore orimligt, har vi läst och kodat omkring 350 artiklar fördelade över hela tidsperioden och över huvuddelen av tidningarna. Insamlingen av materialet skedde genom en sökning, med samma söksträng som tidigare och för följande perioder och tidningar:

980301-980531	VK+ÖP+SvD+Ab	46 artiklar
990601-991031	DN+Ex+GP+SyS	69 artiklar
020701-021231	VK+ÖP+SvD+Ab	97 artiklar
070101-070331	DN+Ex+GP+SyS	140 artiklar
Totalt		352 artiklar

Källa: Ungdomsstyrelsen och SKL, *Plats att landa 2009*.

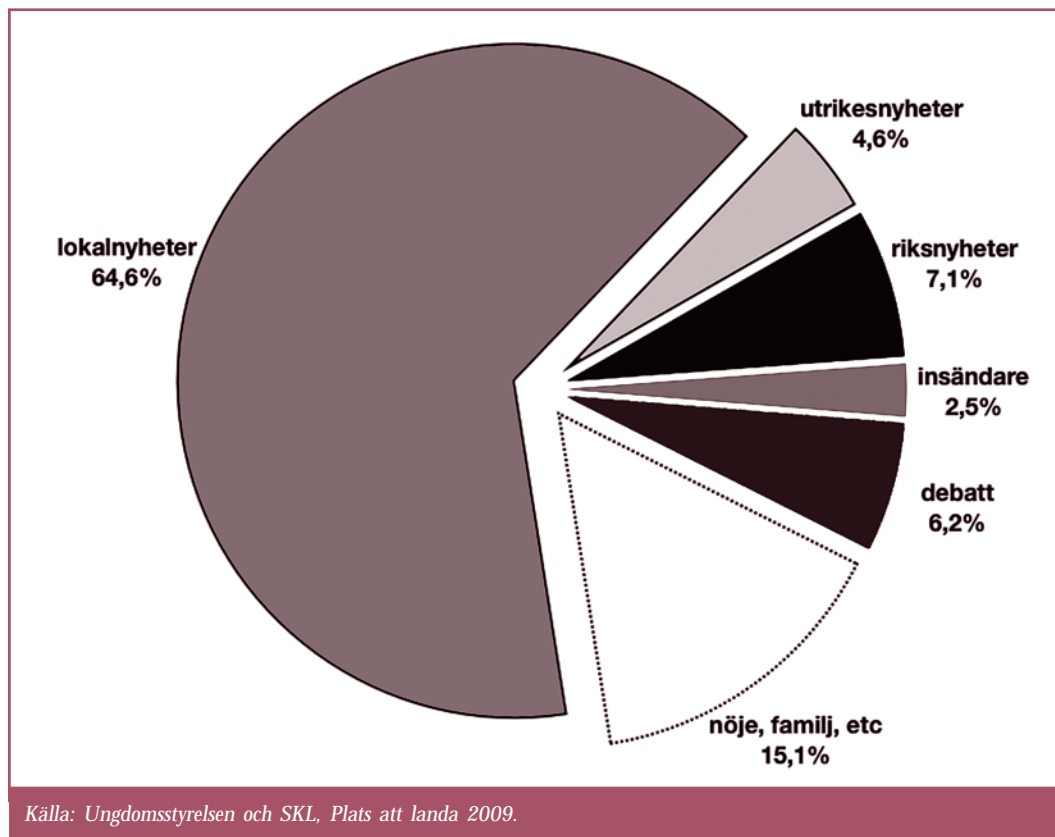

Den här uppsättningen med artiklar har sedan kodats med avseende på vilken nyhetsgenre de tillhör. Vår kodning följer inte helt och hållet den uttryckliga eller explicita genretillhörigheten, även om överensstämmelsen av naturliga skäl är förhållandevis hög. Figur 4 visar hur rapportering eller annan användning av begrepp som anspelar på fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga fördelar sig procentuellt över olika genrer.

Den genre där flest omnämningar finns är alltså lokala nyheter, det vill säga den form av rapportering som huvudsakligen aktualiserar det lokala rummet. Här finner vi rapportering av den typ som exemplifieras på följande sidor:

Pojkar akut sjuka av GHB. [...] Tre ungdomar i 14–15-årsåldern från Mörrum misstänks ha berusat sig på den nya och livsfarliga drogen GHB. Alla tre pojkarna fördes till sjukhus sedan personal på den fritidsgård där de vistades under kvällen slagit larm, skriver Sydöstran (Dagens Nyheter, 1999-10-19).

Medan 64,6 procent av artiklarna om fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga utspelar sig i olika lokala miljöer runt om landet, är det alltså bara 7,1 procent av artiklarna som är av riksnyhetskaraktär.

Figur 4. Aktualisering av mötesplatser för unga, per genre. Procent.

Barnen i fokus i s-manifestet. [...] För stora dagisgrupper, stängda fritidsgårdar, förfallna fotbollsplaner, bostadslösa ungdomar och en ungdomskultur med våld, knark, sprit och dygnet-runtöppna krogar, är det framtiden? Socialdemokraterna sätter barnens och ungdomarnas villkor i centrum i sitt valmanifest som presenteras i dag (Aftonbladet, 2002-08-19).

Ovanstående utdrag handlar om nationen som helhet. Något uppseendeväckande är att dessa endast marginellt är fler än de som kan sägas vara av utrikeskaraktär och som alltså behandlar saker som utspelas i andra länder (4,6 procent). Den stora delen av dessa artiklar är hämtade ur *Sydsvenskan* och handlar om Danmark. Enligt ett sätt att se på saken skulle alltså en stor del av vad som vi kategoriserat som utrikesnyheter lika väl kunna hänföras till lokalnyhetskategorin.

Fjorton gripna vid husockupation. [...] Fjorton ungdomar greps sedan de på måndagseftermiddagen trängt sig in i en kommunal fastighet i Köpenhamn. Det var ett led i protesterna mot rivningen av Ungdomens hus (Dagens Nyheter, 2007-03-13).

Som en första slutsats kan man alltså slå fast att frågan om fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga, så som den framträder i svensk press från 1995 och framåt, i alla betydande avseenden är konstruerad som en lokal fråga. Närmare två tredjedelar av rapporteringen har en sådan prägel. Samtidigt är ämnets närvaro i nyheter på riksnivå försvinnande liten.

Vidare kan vi konstatera att texterna bara i 6,2 procent av fallen kan hänföras till kategorin debatt. Då har vi också – vid sidan av debatt-

artiklar – tagit hänsyn till ledare, krönikor och andra artiklar som ger uttryck för tydliga politiska utspel och som ställer krav på förändringar eller andra åtgärder inom det politiska fältet som omger mötesplats-/fritidsgårdsfrågan. Även om innehållet är mycket diversifierat skulle kategorin insändare (2,5 procent) också kunna knytas till den mer politiska sidan av medie-samtalet om frågan.

Graffiti är inte klotter. [...] Klotter och kriminalitet ska bekämpas. Men graffiti är god ungdomskultur och bör ges särskild plats i samhället. Ungdomar måste få forma sina egna liv, skriver Lena Hallengren i sin första debattartikel som ungdomsminister (Svenska Dagbladet, 2002-12-13).

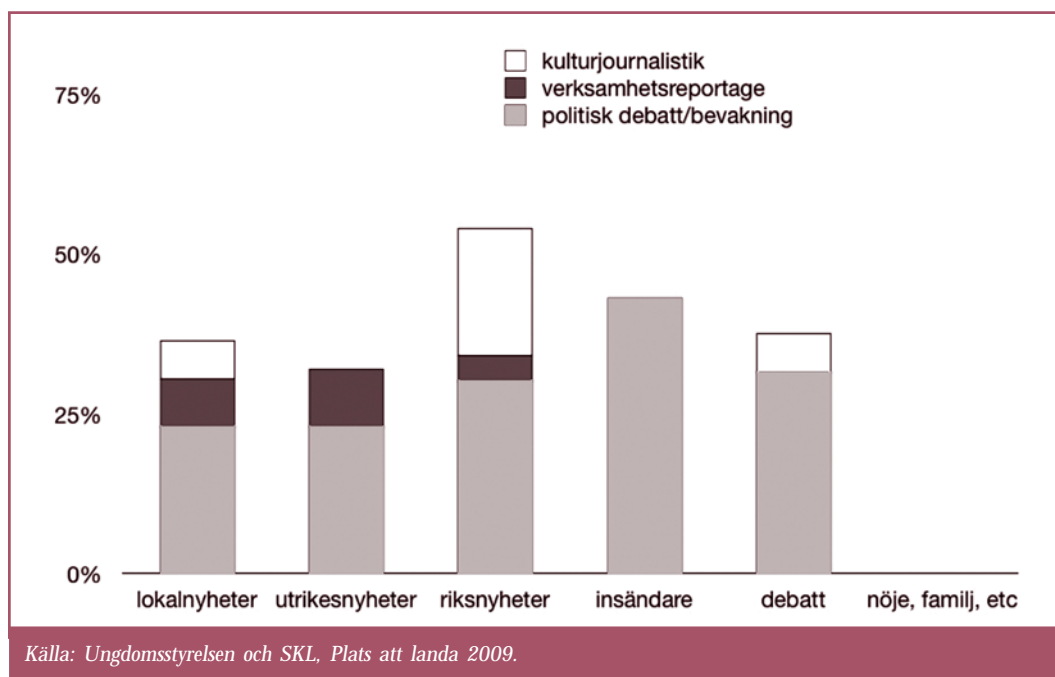
De här mönstren kan tolkas som att diskursen om fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga är, om inte avpolitiserad så i alla fall nedprioriterad som nationell politisk angelägenhet. Platserna, så som de konstrueras symboliskt i pressens texter, aktualiseras oftast inom ramen för ordinär nyhetsrapportering av främst lokal karaktär. De är följaktligen inte, på denna symboliska nivå, något som man i första hand knyter politiska aspirationer eller agendor till. Däremot kan förstås en del av den lokala rapporteringen också sägas vara av politisk karaktär i någon mån, men mer om det senare.

Mötesplatserna ett nedprioriterat ämne

Kort sagt finns det en tendens att framställa platserna som relativt neutrala fysiska rum, snarare än som de ungdoms- eller socialpolitiska rum som de onekligen också kan betraktas som. Ytterligare ett uttryck för den här tendensen finns inom kategorin nöje/familj (15,1 procent). Den är dels uppbyggd av sådant tidningsinnehåll där fritidsgårdar och liknande nämns i en form av rapportering som närmast kan beskrivas som evenemangstips, dels handlar det om sammanhang där orden i den tillämpade söksträngen återfinns inom ramen för dödsrunor, intervjuer med jubilarer, vardagshjältar och liknande.

Grovt skulle man alltså kunna säga att omkring 15 procent (dvs. riksenheter, insändare

och debatt i figur 4) av diskursen om mötesplatser för unga är av uppenbart politisk karaktär. Mer rättframt kan man säga att intrycket är att mötesplatserna oftare ingår som en del i miljöbeskrivningar i presstexter som egentligen har andra huvudteman, än som ett huvudtema. Men att på detta sätt hävda att debatt, insändare och riksenheter är av politisk karaktär, medan texterna om mötesplatser för unga inom andra nyhetsgenrer skulle vara mer neutralt rapporterade är förstås inte oproblematiskt. Vi har därför gått vidare med den kvalitativa analysen längs en annan dimension där vi på nytt kodat materialet som hänförs till de olika genrererna i figur 4. Den här gången var målet att karakterisera olika nyckelteman i mediebilderna av fritidsgårdar och andra mötesplatser som

Figur 5. Genomgående nyckelteman i mediebilderna av fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga.

skär tvärs igenom den ovan introducerade genrestrukturen. Resultatet av den här analysen åskådliggörs i figur 5.

I en betydande del av de artiklar som tagits fram med hjälp av den tillämpade söksträngen i databaserna förekommer alltså fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga bara som del i miljöbeskrivningar. I sådana fall handlar alltså artiklarna inte huvudsakligen om mötesplatserna utan om andra ämnen och fritidsgårdar nämns i relation till dessa.

Hos Alf är det rena hönsgården

– ”Hur hönor är? Ja du, de är rätt dumma. Dem kan man inte lära något.” [...] Alf bor i Tjuvkiel och vi har åkt dit för att prata höns. [...] Nu börjar de yngre komma i gång och värpa också, de som är sex månader, förklarar Alf och pekar på en liten ’ungdomsgård’ vid sidan av hönshuset (Göteborgs-Posten, 2007-11-13).

Det är förstås i artiklar av ett annat slag som vi finner sådant innehåll som är analytiskt intressant för denna studies vidkommande. Detta är med andra ord artiklar där fritidsgårdar, andra mötesplatser samt fenomen eller frågor relaterade till dessa är huvudämnet. Sådana texter finns inom alla de ovan diskuterade genrer utom nöje/familj (jämför med figur 5). Det analytiskt intressanta innehållet fördelar sig dessutom på tre olika teman, varav minst ett återfinns inom ramen för varje genre. Dessa tre teman har vi kallat för kulturjournalistik, verksamhetsreportage och politisk debatt/bevakning. Som framgår av figur 5 utgör det sistnämnda temat huvuddelen av det material som vi kommer att studera närmare. Detta tema,

som alltså är orienterat mot politik och debatt, har exemplifierats med textutdrag när debattgenren introducerades tidigare i detta avsnitt. Det näst största temat, vilket återfinns inom tre av de fem genrer, har vi kallat för kulturjournalistik. Här ingår mötesplatsernas förekomst i texter som behandlar kulturella uttryck och fenomen mer seriöst eller i alla fall utförligt och ingående. Det handlar med andra ord huvudsakligen om artiklar från de studerade tidningarnas kultursidor eller kulturbilagor.

Vännerna minns Afzelius i ny film. Nu kommer dokumentären om Björn Afzelius. Vännernas minnen blandas med intervjuer från tiden med Hoola Bandoola Band och autentiska filmsekvenser från popdebuten på Lorensborgs fritidsgård (Expressen, 1999-08-05).

Det tredje och sista temat består av artiklar med reportage om verksamheter och aktiviteter som äger rum på fritidsgårdar och liknande platser.

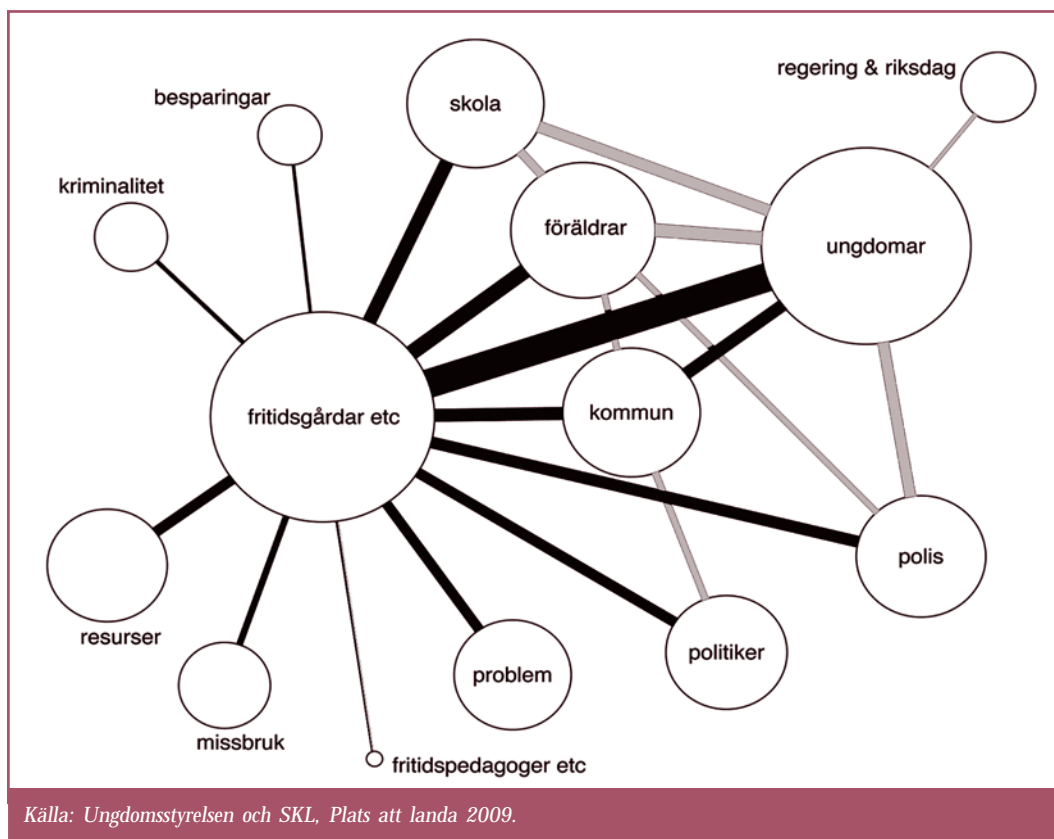
Jesper Wikström, John Wigg, Simon Bryne och Johan Sterner deltar i ett LAN (local area network) i Gamla Tingshuset i helgen. Cirka 40 ungdomar har tagit med sig dator, mat och andra förnödenheter för att spela data-spel mot varandra. Helgens LAN arrangeras av fyra killar, bland andra Jesper Wikström och Johan Sterner, som ett projektarbete. De går sista året på teknikprogrammet Wargentinsskolan (Östersunds-Posten 2008-03-29).

Mötesplatser som tema i politisk debatt och bevakning

I det här avsnittet presenterar vi analysen av temat som vi benämnt politisk debatt/bevakning. Artiklar som rör temat finns alltså (jämför med figur 5) inom en rad olika genrer: lokallnyheter, utrikesnyheter, riksnyheter, insändare och debatt. Artiklarna har en tydlig koppling till ett vidare sammanhang och deras innehåll är klart relaterat till sociala och ungdomspolitiska frågor av olika slag. Som angivits tidigare är det i huvudsak frågor om aktörer, uppdrag och målgrupp som blir aktuella att ställa i denna del av analysen.

Särskild textanalys kan blottlägga mediediskursen

Innan vi går vidare är det på sin plats med en kort redogörelse för en typ av textanalysmetod som tillämpats i detta och de efterföljande avsnitten. Grundtankarna bakom metoden återfinns hos teoretikerna Laclau och Mouffe (1985) som menar att kopplingar mellan betydelsefulla inslag i en given diskurs kan blottläggas genom att man analyserar och visar på hur relationer mellan olika begrepp ser ut samt hur olika teman grupperas och relaterar till andra formationer. Vi har använt en kombination av bibliometrisk analys (se t.ex. Murray 2003) och

Källa: Ungdomsstyrelsen och SKL, Plats att landa 2009.

Figur 6. Begreppskarta över den politiska delen av mediediskursen om mötesplatser för unga (fokus på aktörer och uppdrag).

nätverksanalys (se t.ex. Nooy, Mrvar & Batagelj 2005) för att göra en kvantitativ analys av samförekomster av olika begrepp, i och mellan artiklar, som kan presenteras grafiskt på ett sätt som påminner om hur Laclau och Mouffe tänker sig diskurser.

Det är viktigt att betona att de begrepp som anges i figurerna (se t.ex. figur 6) inte fångas genom enkla ordsökningar. Cirkeln för exempelvis kriminalitet representerar således inte rena förekomster av just det ordet, utan i stället en serie söktermer som kombinerats för att på bästa sätt fånga in kriminalitet som ämne i presstexterna. I de figurer som baserats på nätverksanalys² ska cirkelnas storlek tolkas som indikator på ett ämnes relativa vikt i diskursen, det vill säga hur ofta det behandlas. Vidare visar tjockleken på de linjer som förbinder cirkelnas på hur ofta ämnen förekommer tillsammans, det vill säga hur starka relationerna mellan ämnena är. Slutligen ger sättet på vilket cirkelnas är grupperade ytterligare information om förhållandet mellan ämnena i termer av närhet och distans.³ Det bör också understrykas att vi i detta och det närmast påföljande avsnittet genomgående talar med utgångspunkt i hela studiens datamaterial, och inte bara utifrån det urval av artiklar som låg till grund för den tematisering som presenterades i föregående avsnitt. Analysen av de kulturjournalistiska texterna baseras endast på de kulturjournalistiska delarna av materialet.

Tydliga bilder framträder

Figur 6 illustrerar hur begrepp knutna till forskningsfrågorna om aktörer och uppdrag framträder i materialet. Med utgångspunkt i denna figur drar vi fyra slutsatser:

1.

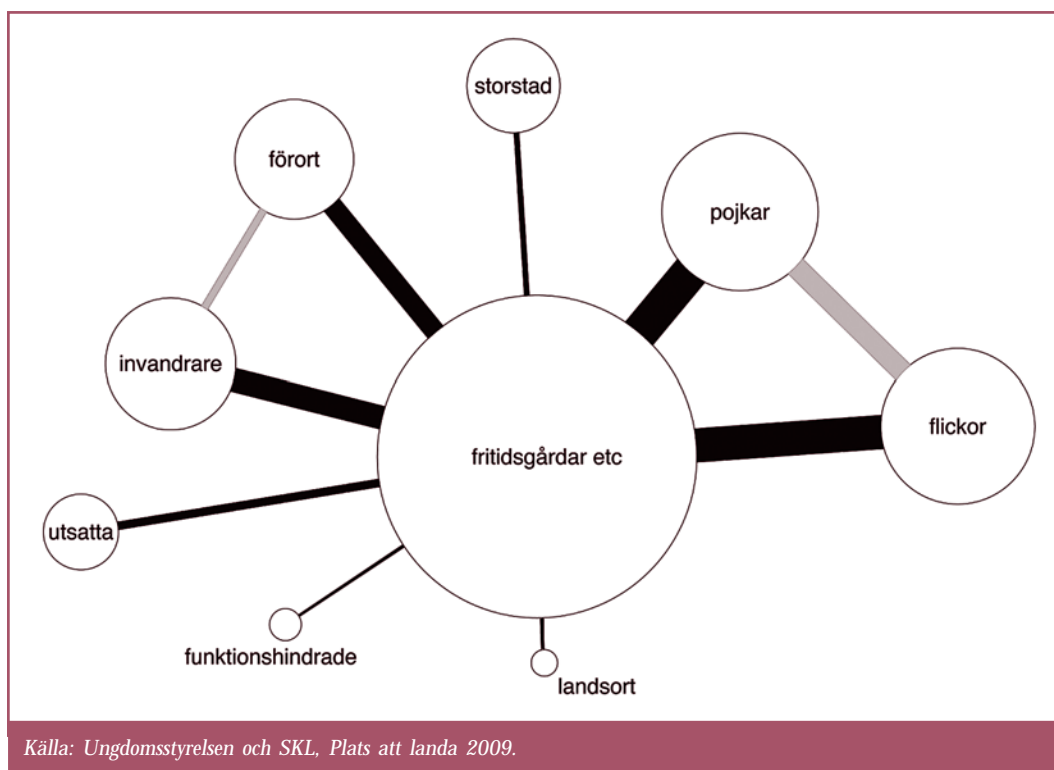
De praktiker som faktiskt arbetar med ungdomar på fritidsgårdar och inom liknande verksamheter – i figuren benämnda fritidspedagoger – upptar en förhållandevis liten plats i diskursen om mötesplatser för unga. De är svagt knutna till frågan i största allmänhet (linjens tjocklek) och deras position i mediesamtalet är relativt perifer. Det framstår som en rimlig tolkning av detta att konkreta verksamheter som sådana inte har någon central plats i diskursen. Detta bekräftas ju också av mönstren som reviderats i figur 5.

2.

Vårt intryck är alltså att fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga inte i första hand framträder i medierna som platser för konkreta verksamheter. Snarare – och detta är särskilt tydligt inom den politiska delen av rapporteringen – framträder mötesplatserna som exempel eller argument i olika delar av den politiska debatten. Inte sällan framhålls de som patentlösningar på en rad olika svårigheter eller dilemman inom ungdoms- eller socialpolitik (jämför med kategorierna kriminalitet, missbruk och problem i figur 6). Ett särskilt intressant mönster här är att diskussionen om sådana problem faktiskt är tydligare kopplad till mediesamtalet om fritidsgårdar än till temat ungdomar mer allmänt. Av självklara skäl finns, som framgår av figur 6, en stark diskursiv relation mellan diskussionen om unga och den om fritidsgårdar. Det är slående att frågor om ex-

empelvis kriminalitet och missbruk har en närmare relation, på mediasamtalets symboliska plan, till gårdarna än till dess brukare. Denna starka koppling föränleds dels av att mötesplatserna för unga tenderar att aktualiseras som en del i diskussionen av lösningar när vissa ungdomsproblem diskuteras, dels av att de nedläggningar och nedskärningar som drabbat många mötesplatser ofta framhålls när orsaker till samma problem omtalas.

Vad får vissa tonåringar att hota och slåss?
Killarna sitter lite nedhasat i stälstolarna på parkeringsplatsen utanför Willys. Moppehjälmarna ligger på asfalten vid deras fötter. De ser ut ungefär som alla andra 15-åringar i Rödeby med luvtröjor, jeans och slitna skor. [...] – Om man är bra i skolan så blir man mobbad för det. Det är den hårda stilen som gäller. Men så är det väl överallt? [...] Rödeby har ingen fritidsgård. Det finns inte så mycket att göra förutom att åka moppe. Även i Stockholms innerstad kan det vara svårt att hitta på något att göra om kvällarna. Rykten om privata fester sprids snabbt och många drar dit (Svenska Dagbladet, 2007-10-14).

Figur 7. Begreppskarta över den politiska delen av mediediskursen om mötesplatser för unga (fokus på målgrupper).

3.

Det är slående att ingen aktör (skola, föräldrar, kommun, politiker eller polis) kommer till tals i pressen mer än någon av de övriga i frågor om fritidsgårdar och liknande mötesplatser. Deras relativa utrymme, och deras positioner och relationer, i diskursen är av mycket likartat slag.

4.

Relationen mellan aktören regering och riksdag och temat unga förstärker intrycket att fritidsgårdsfrågan i huvudsak är konstruerad som en lokal (politisk) fråga.

Fyra olika mönster av intresse

Medan figur 6 i första hand synliggör mönster som är relevanta i relation till frågorna om aktörer och uppdrag, visar figur 7 hur relationerna mellan olika potentiella målgrupper ser ut i mediediskursen om mötesplatser för unga. Analysen av nyckelbegrepp i diskursen omkring mötesplatsernas målgrupper uppvisar fyra mönster av intresse:

1.

Uttrycksätt och resonemang som kopplar samman fritidsgårdar och liknande mötesplatser med landsortsmiljöer förekommer mer sällan än de som sätter dem i samband med storstadsmiljöer eller ännu tydligare, förortsmiljöer. Mönstret är något förvånande i relation till insikten om att frågan om mötesplatser för unga generellt har en tydligt lokal prägel. Det hela är dock mindre förvånande i relation till den nyligen påvisade kopplingen i pressen mellan ämnet fritidsgårdar och frågor rörande kriminalitet, missbruk och andra sociala problem. En förklaring skulle med andra ord kunna vara att diskursens problemprägel är starkare än dess lokalprägel.

2.

I rapportering som på ett eller annat sätt indikerar vilka som är, eller borde vara, målgruppen för fritidsgårdar är grupperna pojkar och flickor i princip lika stora (pojkar nämns i 3 490 artiklar och flickor i 3 350). Rent statistiskt är detta förstås ett förväntat resultat, men givet vetskapen om att pojkars kultur tenderar att tilldelas större utrymme i det offentliga samtalet än flickors är resultatet ändå något frapperande. Intrycket bekräftas också av den kvalitativa genomgången av delar av materialet, där "tjejaktiviteter" utgör en tydligt urskiljbar tematik i texterna.

Tjejernas tur att inta scenen. [...] I Stenungsund med omnejd vimlar det av killband. Men i morgon är det tjejernas tur att inta musik- och dansscenen. Då får alla tjejer som funderar på att starta ett band eller börja breakdansa en prova-på-dag på Hasselbackens fritidsgård.

– Tanken är att få en bättre fördelning mellan killar och tjejer som utövar dans och musik. Tjejerna ska i lugn och ro få prova på instrumenten eller att dansa. De får samtidigt chans att träffa andra tjejer som är inne på samma sak, säger kultursamordnare Annika Forsberg på Stenungsunds kommun (Göteborgs-Posten, 2007-11-17).

3.

I relation till den historiska debatten om fritidsgårdar ska uppfattas som ett medel för att införliva marginaliserade och socialt utsatta ungdomar i samhället, eller som platser som ska gynna positiv individuell utveckling oavsett deltagarnas bakgrund (Ungdomsstyrelsen 2008, s.8), är resultatet intressant. Det visar sig nämligen att explicita omnämningar av ungdoms-

grupper som på ett eller annat sätt kan hänföras till marginaliserade eller potentiellt exkluderade kategorier faktiskt är få (figur 7).

Det är huvudsakligen i termer av mainstream-kategorierna pojkar och flickor som målgrupper diskuteras.

4.

Den tematiska triaden mellan kategorierna invandrare, förort och fritidsgårdar måste dock ses som det mest intressanta resultatet av målgruppsanalysen. Ett tongivande mönster i diskursen är onekligen att frågor kopplade till invandrarungdomar som grupp, och till förorten som kontext, på olika sätt tas upp i samband med mötesplatsfrågor. En närmare analys av de artiklar som berör begreppen invandrare, förort och fritidsgård ger intrycket att samtliga texter är problemorienterade. Situationen i förorter, eller bland invandrarungdomar, beskrivs ofta som speciellt problematisk. Ofta verkar artiklarna ha uppstått i anslutning till reaktioner kring ökad kriminalitet bland unga, eller ungdomsvåld. Inte sällan sägs bristen på fritidsgårdar, eller resurser inom de befintliga verksamheterna, vara en bakomliggande orsak till den påstådda ökningen av problem inom dessa områden. Dessutom förekommer emellertid texter där fritidsgården – också här på grund av nedskärningar – faktiskt transformerats till en i sig problematisk miljö, som kanske snarare erbjuder en grogrund för våld och kriminalitet – och därför bör undvikas (se det andra citatet).

UNGDOMSVÅLDET. Era fega jävlar! [...] I förorterna måste det finnas skolor som är bra, som kan stimulera, utveckla och uppmuntra alla sina elever, som kan ge dem det självförtroende de behöver för att själva gå vidare. Det måste finnas fungerande fritidsgårdar, med utbildad och bra personal, som vet hur man hanterar problem när de uppkommer (Expressen, 1999-10-14).

På gränsen till brott [...] På fritidsgården är det glasklart vad som fattas: personal. De få som jobbar kvar har inte tid att snacka med ungdomarna längre. De läser upp, ställer sig i fiket och säljer smågodis och chips. Resurserna att bry sig om finns inte, trots att de som kommer dit oftast är de som behöver någon som tar tag i dem. [...] Jamal i åttan går bara till gården på vardagarna om han vill spela pingis eller fotboll. På diskokvällar och helger - nej tack.

– Det är ingen framtid. Man lär sig bara dåliga grejer. Man blir bjuden på cigaretter, kanske hasch, fortsätter Yusuf och Jamal fyller på:

– Till slut är man med på någonting ...

– Lånar pengar och blir skyldig. Som i Bromma ... Jessica går inte heller till gården i den förort där hon bor. Johanna, 14, gör det bara "ytterst sällan".

– När jag var tretton fick jag en kniv upptryckt under hakan när jag var på väg hem (Dagens Nyheter, 2001-02-21).

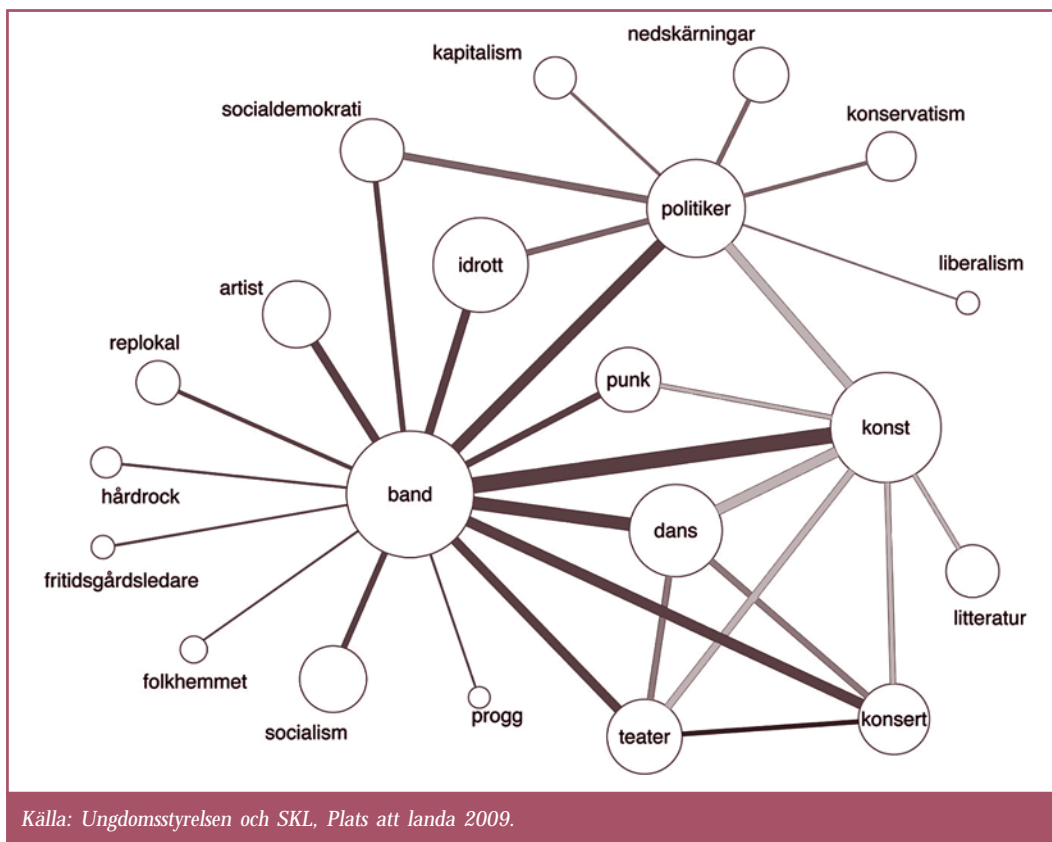
Kulturjournalistiken romantiserar och politiserar

I det här avsnittet presenterar vi analysen av temat kulturjournalistik. Artiklar som ger uttryck för detta finns (figur 5) inom genrererna lokalnyheter, riksnyheter och debatt och är till största delen hämtade från tidningarnas kultursidor eller kulturbilagor. Det rör sig om texter som behandlar fritidsgårdar och andra mötesplatser inom ramen för mer seriös eller i alla fall utförlig rapportering. Som vi nämnde i inledningen är det främst frågor om aktörer, uppdrag och verksamhet som aktualiseras i det här avsnittet.

Det som redovisas i figur 8 är en schematisk bild av den kulturjournalistiska diskursen om fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga. Med utgångspunkt i figuren kan fyra huvudsakliga slutsatser dras:

1.

Den mest framträdande verksamheten i den kulturjournalistiska diskursen om mötesplatser för unga är musik i allmänhet och företeelsen att spela i band i synnerhet. Begrepp som anspelar på musikaliska genrebenämningar och på bandmusicerandets praktik tar den sammantagna huvuddelen av utrymmet i besitt-

Figur 8. Begreppskarta över den kulturjournalistiska delen av mediediskursen om mötesplatser för unga.

ning. De övriga verksamheterna är uppenbart sekundära i förhållande till detta.

Rockig premiär på nya Centralen. Stor glädje i Lomma när efterlängtd fritidsgård slog upp dörrarna. Med ett snärtigt klipp kapade fritidsnämndens ordförande Linda Wahlquist (m) det blågula bandet och invigningsfesten för Lommas stolthet och efterlängtd fritidsgården Centralen startade. Invigningsfesten pågick till midnatt med dundrande musik av lokala rockband, som nu också fått både scen och kanske replokal (Sydsvenskan, 2007-08-25).

2.

Punken förefaller vara den mest signifikanta genre eller musikärelse som kommer till uttryck i materialet, den har kvantitativt ett mycket stort försprång före exempelvis hårdrock och prog, vilka ändå också upptar ett visst utrymme i pressen. När man går igenom materialet kvalitativt får man känslan av att många av de artister som har rötter i punkrörelsen känner sig nöjda och/eller stolta över att nämna fritidsgården när de själva talar om sitt musikaliska ursprung, eller när deras historia skrivs av andra. Inte sällan sker detta i mycket positiva ordalag.

Thåström gör musikal - för Dramaten "Det här kan bli lite farligt" Från Rågsveds ungdomsgård till finkulturens högborg. Nästa år gör punklegenden Joakim Thåström musikaldebut på Kungliga Dramaten i Stockholm (Aftonbladet, 1997-04-03).

3.

Vidare är det intressant att notera de tydliga kopplingarna mellan dessa verksamheter och så pass ideologiskt färgade och tunga begrepp som socialdemokrati, socialism och folkhemmet. Medan övriga ideologibegrepp (konservatism och liberalism) placerar sig på det väntade stället – det vill säga i anslutning till temat politik i figurens högra del – ligger alltså socialism i betydligt närmare anslutning till mötesplatsfrågorna. Detta förklaras delvis av att de punk- och proggartister som kommer till tals inom ramen för den studerade kulturrapporteringen ligger till vänster politiskt sett. Men det kan i viss mån också tolkas som att fritidsgården i kulturpolitiska sammanhang ibland får agera symbol för Välfärdssveriges glansdagar.

Åtta Göteborgstorg i ny bok. Merparten av våra moderna förorter byggdes efter andra världskriget fram till i mitten av 1970-talet. Varje förort hade alltid minst ett torg. De var tänkta litet som ett vardagsrum för invånarna, en plats att samlas på. [...] Här fanns butiker, restauranger, post, hemhjälpcentral, hyreskontor, park och samlingslokaler för hobby, slöjd, gymnastik och samvaro på torget. [...] Sociala argument fick ge vika för en utveckling om hur många människor som krävs för att utgöra kundunderlag för kommersiella intressen. [...] Författarna undrar över torgens sociala betydelse i dag. De har intervjuat boende och personal i butiker, bibliotek, kyrkor, fritidsgårdar, polis och andra verksamheter [...] (Göteborgs-Posten, 2004-06-13).

4.

Oavsett hur man förklarar mönstret som identifierats i den föregående punkten, så blir en mer övergripande slutsats att fritidsgårdsverksamheten – så som den framställs inom kulturjournalistiken – är politiskt och ideologiskt färgad. Vid en närmare genomgång av dessa delar av materialet har vi kunnat konstatera att detta sker på två huvudsakliga sätt:

För det första blir fritidsgården diskursivt sammankopplad med värderingar som i många sammanhang idag framställs som en del av en förgången tid eller tidsanda. Det är därmed långt ifrån självklart att kopplingarna till välfärdsdebatten gör att nödvändigheten av likartad ungdomsverksamhet *idag* uppfattas som lika självklar. Snarare kan det i vissa delar av debatten verka i motsatt riktning, genom att fritidsgårdsverksamhet stämplas som mossig, det vill säga som något som inte förmår tala till unga i dagens ofta påstått föränderliga samhälle. Ibland görs själva fritidsgårdsbegreppet i diskursen till symbol för något gammalt, risigt och nedgången.

För det andra, sker en koppling till verksamheter som inte nödvändigtvis uppfattas som nyttiga för samhället i en bred bemärkelse. I en samhällsdebatt som präglas av ett allt påtagligare tal om bristande resurser och krav på åtstramningar är det förstas inte helt glasklart att ytterligare resurser, till exempelvis replokaler för rockband, framstår som det allra mest rimliga att satsa på. Eventuellt kan man tänka sig att den starka betoningen på verksamheten att spela i band i kulturrapporteringen kan bidra till att fritidsgårdsverksamhet oförtjänt framstår som ensidig och smal.

Dublin, blott i Dublin... [...] Vi traskar upp för den slitna trappan på The Factory och passerar gamla rockfoton med Eric Clapton, Neil Young och en fyllefräsande Shane MacGowan. Längst upp sitter två svartvita livebilder från U2:s nyårskonsert med BB King på Point Depot Theatre 1989. [...] Resten av The Factory påminner mest om en sunkig fritidsgård med trasiga drickaautomater och svampigt plastgolv. Det luktar mögel i hörnen och vid toaletten hänger en riktigt ful plansch på Yngwie Malmsteen (Göteborgs-Posten, 2005-07-29).

Sammanfattningsvis skulle man därför kunna säga att kulturjournalistiken utmärks såväl av en form av romantisering som av en politisering av fritidsgårdar och liknande mötesplatser för unga. Vissa andra mönster i materialet pekar dock mot att dessa två tendenser i viss mån skulle kunna verka negativt genom att de även kopplar samman fritidsgårdar med politiska värderingar som kan anses vara förlegade och en möjligen alltför smal ungdomsverksamhet.

Reportage om aktiviteter och verksamheter

I det här avsnittet analyseras temat verksamhetsreportage. Sådana reportage förekommer (figur 5) inom ramen för såväl lokal- och riks- som utrikesnyheter. Som benämningen anger handlar det om artiklar med beskrivningar av aktiviteter och verksamheter som äger rum i och i anslutning till mötesplatser för unga. Som sagts tidigare är det frågor om målgrupp, uppdrag och – förstås – verksamheter som hanteras i detta avsnitt. Denna typ av nyhetstexter intar en särskild roll vid sidan av den politiska debatten och den kulturjournalistik som diskuterats i de två föregående avsnitten. Verksamhetsreportagen är onekligen de som är minst uppenbart politiska, och som jämförelsevis mest handlar om ordinär nyhetsrapportering.

Man skulle kunna använda en typologi som utvecklats av journalistikforskarna Jan Ekecrantz och Tom Olsson (1994, s.72) för att karaktärisera denna skillnad. Medan den politiska delen av fritidsgårdsdiskursen präglas av artiklar av utspelstyp, och den kulturjournalistiska främst av narrativa och lägesbeskrivande typ, är verksamhetsreportagen tydliga fallbeskrivningar. *Lägesbeskrivningar* handlar om "givna lägen". Journalistisk möda läggs ner på att presentera en situation som konkret och faktisk. Lägesbeskrivningen inriktar sig på en situation här och nu, och det är den stora världens begränsade "tidrum" som är primärt. Ett *utspel* är, till skillnad från en lägesbeskrivning, inte ett konstaterande av en situation utan snarare ett slags inlägg som inleder en längre debatt eller följetong i medierna. *Narrativen* bygger också på närhet och utmärks av sitt dramaturgiska drag. Att allt kommer i rätt och rimlig ordning ger trovärdighet. Den är tids-

orienterad och har ett kronologiskt förlopp som liknar den traditionella berättelsen. *Fallbeskrivningen* bygger på närhet och en fotografisk realism i språket. Den förmedlar något som någon (journalisten) själv har upplevt, och som därför inte ifrågasätts. Den avbildar rumsliga förhållanden. Ett konkret och begränsat tidrum (den lilla världen) står i centrum.

Figur 9 ger en illustration av mönstren inom verksamhetsrapporteringen. Observera att vi nu återigen baserar analysen på det insamlade pressmaterialet som helhet.

Vi kan iaktta tre intressanta mönster :

1.

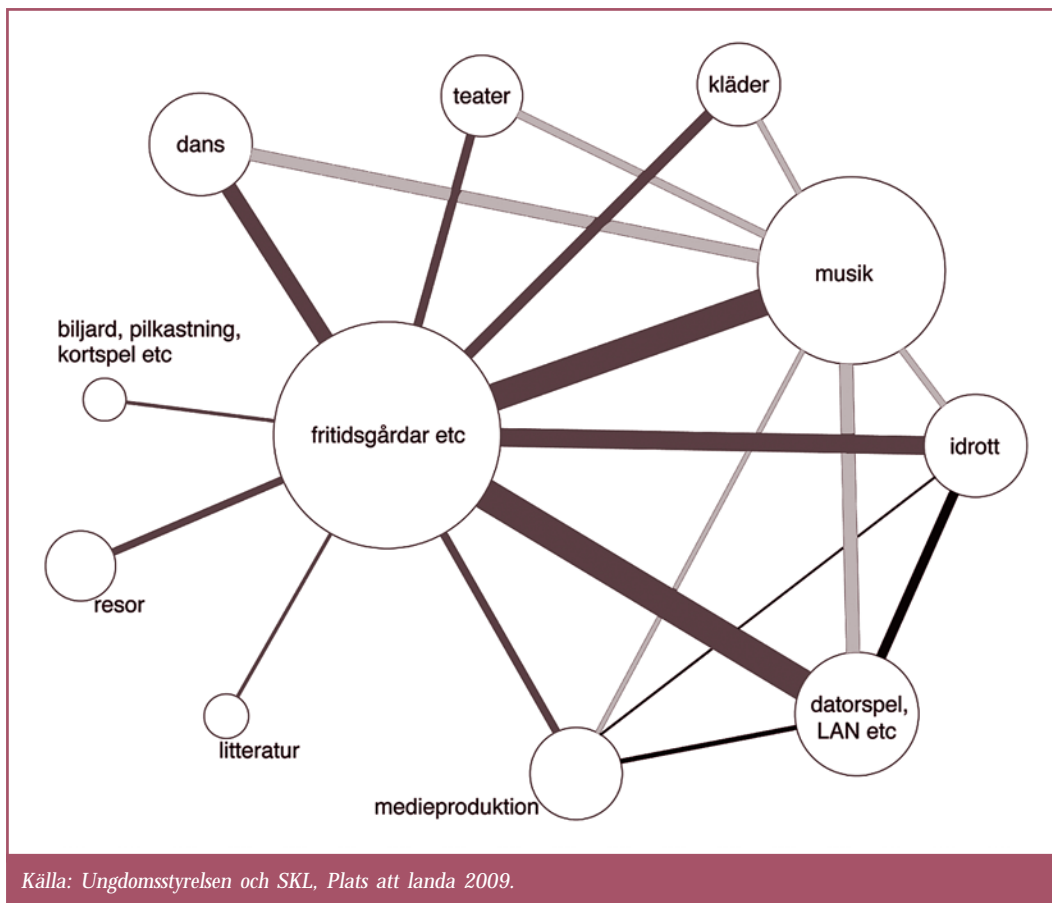
Två typer av verksamheter framträder som så pass dominerande att man får intrycket av att de har ett egenvärde som nyheter. Den första av dessa är musik, vilket ju är föga överraskande i relation till vad som konstaterades i det föregående avsnittet angående musikens centrala roll också inom kulturjournalistiken. Den andra framträdande verksamheten är datorspel och LAN.⁴

2.

Det är iögonfallande att LAN – som de facto utgör en betydande del av kategorin datorspel/ LAN i figuren – är ett så pass tongivande tema, givet att det ändå måste betraktas som en relativt ny typ av verksamhet. Samtidigt måste man förstås ta i beaktande att dess egenskap av ny typ av aktivitet också ger den ett högre nyhetsvärde. Sammantaget kan det konstateras att rapporteringen omkring LAN-träffar är iögonfallande positiva. Det är i stort sett uteslutande välvilliga blickar som riktas mot dessa typer av evenemang. Trots att det handlar om saker som datorspel, fildelning, Coca-cola och godis som

ibland fördöms av vuxensamhället förefaller det snarare vara en respektfull och uppmuntrande inställning som präglar bevakningen. Det man också kan konstatera är att det också i diskursen verkar finnas en viss motsättning mellan traditionell fritidsgårdsverksamhet (sådan som ibland riskerar att stämplas som mossig) och nätverksspelande. Det senare beskrivs ibland som något som fritidsgårdar borde syssla mer med, för att bättre kunna locka dagens unga till

sig. Inte desto mindre finns också bilden av hur datorspelande, när det kontrolleras av kommersiella intressen, kan inverka negativt på ungas självkänsla och ekonomi (se det andra citatet). Men talet om sådana risker finns inte alls närvarande i de reportage där nätverksspelandet är inordnat i offentlighetens ramverk.

Figur 9. Begreppskarta över reportage om aktiviteter och verksamheter på, och i anslutning till, mötesplatser för unga.

Gnäll inte, morsan! – Danemo & Persson: Intressera er för barnens spelande, föräldrar – då kommer era ungdomar att må bättre. [...] Föräldrar är alldeles för negativt inställda till barnens tv- och datorspelande. [...] Det är dags att vi lär av historien och i stället engagerar oss i barnens spelande [...]. [O]nlinespel som World of Warcraft [har] blivit ett nytt sätt att umgås för många unga. Tv- och datorspel har blivit en av de vanligaste fritidsaktiviteterna bland barn och ungdomar i Sverige. Men föräldrars inställning till spel innebär ofta ointresse och oförståelse. [...] Föräldrar borde förstå värdet av att engagera sig även när barnens fritidsintresse är spel. Vi på Goodgame tänker genomföra ett projekt för att kompetensutveckla personalen på fritidsgårdar, och hoppas få kontakt med så många gårdar som möjligt (Aftonbladet, 2007-07-04).

Heron city Del 2: Heron city – himmel och helvete. [...] Å ena sidan älskar de neonljusen och det konstanta larmet. Å andra sidan hatar de stället som får dem att bränna hundralappar utan att tänka. [...]

– ALLTSÅ, KOLLA, Heron city, det är ett rån. Först blir man beroende, sen tröttnar man. Men man vill ändå dit, fattar du? Christer Bojazidis, 15, lutar sig framåt där han sitter i halvmörkret på kaféet i Segeltorps fritidsgård. Runt omkring honom fingras det på mobiler och dragkedjor, en känsla av rastlöshet hänger på trekvart i luften. Det är fredagskväll. De som har råd kommer att dra till Heron lite senare. Så är det för det mesta – och särskilt på lördagar då gården är stängd (Dagens Nyheter, 2003-01-27).

3.

Tre teman – litteratur, resor samt biljard, pilkastning och kortspel – är tematiskt löskopplade från övriga samtidigt som de också är relativt små. Det kan tolkas som att de här aktiviteterna mycket sällan diskuteras som en reguljär del av verksamheten, utan snarare framträder som specifika moment i vissa enskilda artiklar. Den lilla kategorin biljard, pilkastning och kortspel är lite intressant i och med att den förekommer som en delvis negativt laddad stereotyp föreställning om vad unga gör på en fritidsgård.

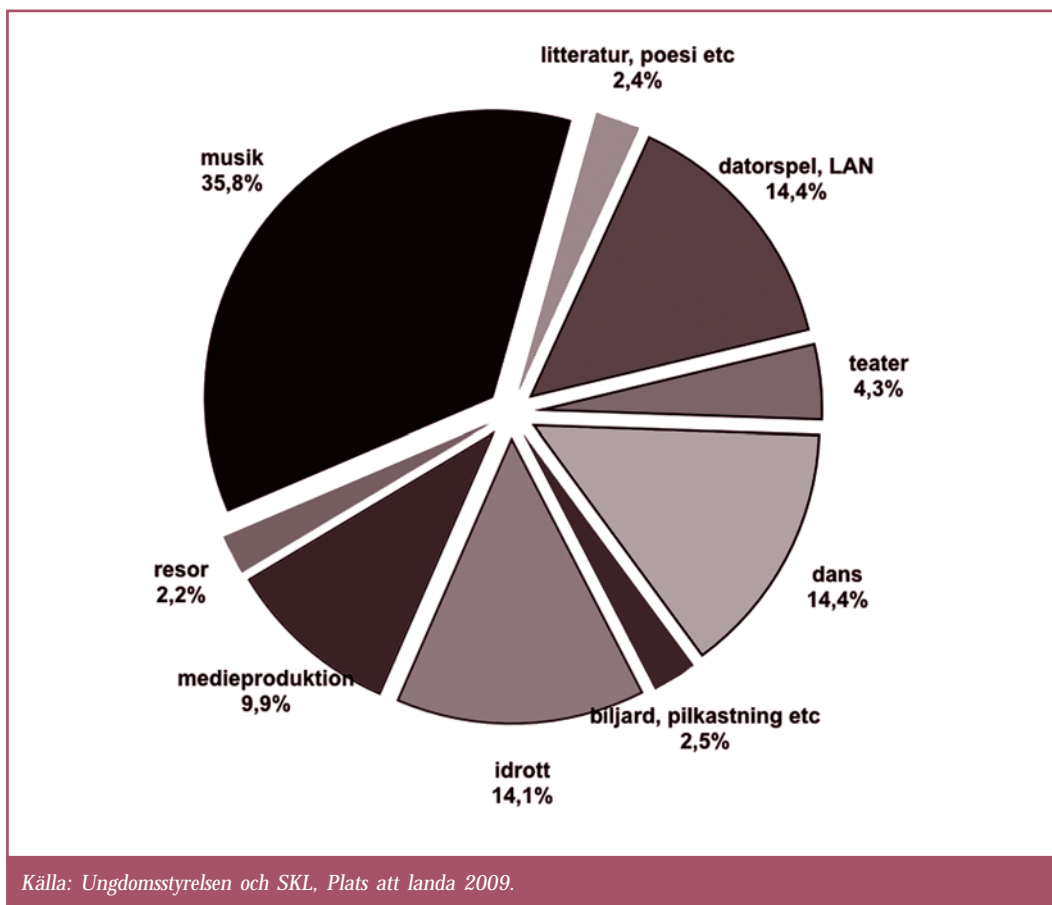
Nya "Lavor" i Stockholm - Nu vill kulturförvaltningen satsa på fler samlingsplatser för unga [...] "Vi har ingen lokal" är snart ett minne blott. Med Lava och Ung08 som förebild lägger kulturförvaltningen fram ett förslag som innebär 132 nya träffpunkter för ungdomar. [...] Namnet träffpunkt används för att markera en skillnad mot gamla tiders fritidsgårdar där fokus ofta låg på biljard och kaffe, även om just fritid och kultur fortfarande är det centrala (Svenska Dagbladet 2005-06-07).

Med tanke på att texterna inom kategorin verksamhetsreportage är förhållandevis neutralt formulerade handlar analysen här främst om att kartlägga vilka aktiviteter som synliggörs, och i vilken omfattning jämfört med andra aktiviteter (figur 10).

En mer analytisk reflektion är att det på den diskursiva nivån uppenbart finns en klyfta mellan texterna inom kategorin politisk debatt och bevakning (där beskrivningar av faktisk verksamhet lyser med sin frånvaro) och texter där faktisk verksamhet beskrivs (i vilka den politiska dimensionen tenderar att saknas). Att den

konkreta verksamheten inte synliggörs samtidigt som "det politiska instrumentet" fritidsgården gör möjligen att det blir svårt att se hur de konkreta verksamheterna faktiskt är politiskt och socialt relevanta. Fritidsgårdsverksamhetens vardag riskerar då att reduceras till förströelse och ungdomskulturell kurios, när den inte explicit formuleras som en del av ett bredare socialpolitiskt relevant arbete.

Figur 10. Utrymme i pressen för olika aktiviteter och verksamheter.

Slutsatser

Utifrån den analys som genomförts i studien kan vissa generella mönster urskiljas. De nyhetsartiklar som har mötesplatser för unga som sitt huvudämne hittas i störst utsträckning inom politisk debatt och bevakning, men förekommer också inom kulturjournalistik och i verksamhetsreportage. Inom den politiska diskursen används fritidsgårdar och liknande mötesplatser dels som patentlösningar på vissa sociala problem, dels som orsak för nedskärningar inom fritidssektorn och som del i orsaksanalyser rörande samma typ av problem. Detta är särskilt tydligt när det handlar om invandrar- och förortsungdomar. Inom kulturdiskursen sker en slags romantisering av ett svunnet Fritidsgårdssverige, som delvis kan verka positivt men som också leder till en risk för att fritidsgårdar stämplas som mossiga eller passé. Inom verksamhetsdiskursen framträder musik och musicerande som en tongivande traditionell ungdomsverksamhet, medan datorspelade – särskilt LAN-träffar och nätverksspelade – i positiva termer utmålas som exempel på framtidens ungdomsverksamhet. De huvudsakliga slutsatserna kan sammanfattas enligt följande:

I vilken omfattning har fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga behandlats i dagspressen och hur detta har förändrats över tid?

- Antalet publicerade artiklar per år om mötesplatser för unga är förhållandevis konstant i de studerade tidningarna under den kartlagda perioden 1995-2007.
- I den mån det finns skillnader i antalet publicerade artiklar följer majoriteten av tidningarna till stor del varandra.
- Den uppmärksamhet som kvällstidningarna ägnar åt fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga tycks variera något mer under perioden än motsvarande uppmärksamhet i morgontidningarna. Det kan dock förklaras av att fritidsgårdar aktualiserats i relation till olyckor och våldsbrott och att det är dessa händelser, snarare än gårdarna som sådana, som intresserat kvällspressen.
- En jämförelse med ett strategiskt urval av andra typer av nyheter visar att mötesplatser för unga är av lågt till medelhögt nyhetsvärde.

I vilka sammanhang har fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga synliggjorts i dagspressen?

- Huvuddelen, 65 procent, av omnämningarna av mötesplatser för unga sker inom genren lokalnyheter.
- Generellt är frågan om fritidsgårdar och liknande mötesplatser konstruerad som en lokal fråga. I medierna framstår frågan som nedprioriterad på riksnivå.

- Omkring 15 procent av mediasamtalet om mötesplatser för unga har en tydlig politisk karaktär, men fritidsgårdar och liknande ingår i större utsträckning som del i miljöbeskrivningar i nyhetstexter som har andra huvudteman.
- Två tredjedelar av de artiklar som faktiskt handlar om mötesplatser för unga hör hemma inom politisk debatt och bevakning, en fjärdedel inom kulturjournalistik och en tiondel inom verksamhetsreportage.

I den fortsatta kvantitativa och kvalitativa analysen har vi kunnat konstatera att:

- I de politiskt orienterade texterna återfinns ytterst sällan beskrivningar av konkreta verksamheter, utan fritidsgårdar förekommer snarare som exempel eller argument. Antingen framställs de som patentlösningar på problem eller så anförs deras nedmontering som orsak till samma problem.
- I materialet saknas huvudsakligen framställningar av fritidsgården som en i sig betydelsefull och formerande arena för kulturella verksamheter i en bredare bemärkelse. Det förefaller snarare som att fritidsgårdar betraktas som passiva rum som vissa specifika kulturyttringar ibland tar i besittning. Detta är anmärkningsvärt, inte minst mot bakgrund av den tydlighet med vilken vissa etablerade, såväl som nyare, kulturformer framställs som mycket centrala dimensioner av fritidsgårdarnas verksamhet. För att närmare analysera och värdera detta förhållande krävs dock ytterligare forskningsinsatser.
- Ingen aktör tycks ha företräde framför någon annan när det gäller utrymme i mediedebatten.
- I de sammanhang då fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga görs till en politisk fråga så sker det oftast i relation till storstads- och förortsmiljöer. Särskilt diskuteras ”invandrarfrågan”, och då genom att situationen bland förortsungdomar generellt – och invandrarungdomar specifikt – är särskilt problematisk. Även här framställs nedskärningar i relation till fritidsgårdar som en betydande orsak.
- I mediebilden av fritidsgårdar och andra mötesplatser för unga finns en klyfta mellan debatterande texter (i vilka beskrivningar av faktisk verksamhet lyser med sin frånvaro) och sådana texter där faktisk verksamhet beskrivs (i vilka den politiska dimensionen tenderar att saknas).
- Bortsett från detta sätts mötesplatsfrågan förvånande sällan i samband med potentiellt svaga grupper av unga.
- Mediebilden av mötesplatsernas brukare innehåller lika delar pojkar och flickor.
- Inom kulturjournalistiken – där temat musik (i första hand punk) är särskilt centralt i de sammanhang som fritidsgårdar och liknande mötesplatser behandlas – finns tendenser till en romantisering.
- I kulturjournalistiska beskrivningar sätts fritidsgårdar ofta i samband med socialdemokratien och folkhemstanken.

- Den romantisering och politisering som påtalats i de två föregående punkterna kan eventuellt leda till att fritidsgårdsverksamhet stämplas som mossig eller ensidig.
- Särskilt påtagligt i de artiklar som rapporterar om konkreta verksamheter är, vid sidan av det förväntade musiktemat, temat LAN (stora sammankomster där unga kopplar ihop sina datorer i nätverk). Den här rapporteringen är påfallande positiv och respektfull, och nätverksspelande får i pressen ofta agera symbol för, eller exempel på, framtidens ungdomsverksamhet.

Avslutningsvis kan vi konstatera att kompletterande forskning vore önskvärd. Framför allt behövs en närmare granskning av hur de olika diskurser som vi identifierat i denna studie utvecklats över tid. Det vore också intressant att studera förändringar i hur olika aktörer kommer till tals under olika tidsperioder och vilka eventuella konsekvenser det får för hur fritidsgårdarnas begränsningar och möjligheter definieras. Vidare behövs mer detaljerad kunskap om hur mötesplatsernas målgrupper och verksamhetsområden identifierats i medierna över tid. För det första gäller det relationen mellan fritidsgårdar och förortsmiljöer med unga som har invandrarbakgrund, för det andra hur nya kulturformer, som exempelvis LAN, positioneras i förhållande till den etablerade verksamheten.

PROGRAM

A close-up photograph of several overlapping leaves with prominent veins, rendered in a monochromatic, sepia-toned style. The word "PROGRAM" is overlaid in white, bold, sans-serif capital letters in the upper left quadrant. The leaves are layered, with some in sharp focus and others blurred in the background, creating a sense of depth. The lighting is soft, highlighting the texture of the leaf surfaces and the intricate patterns of their veins.

Information

Restriktioner kring UNG (Ungas Näringsliv)

Medlem
 Ungas Näringsliv är en ideell förening som består av medlemmar som är 18-29 år gamla och som arbetar inom näringslivet. Medlemskapet är kostnadsfritt och du kan bli medlem när som helst. För mer information om medlemskapet gå till www.ung.nu

Ung
 Ung är en ideell förening som består av medlemmar som är 18-29 år gamla och som arbetar inom näringslivet. Medlemskapet är kostnadsfritt och du kan bli medlem när som helst. För mer information om medlemskapet gå till www.ung.nu

Medlemskap
 Medlemskapet är kostnadsfritt och du kan bli medlem när som helst. För mer information om medlemskapet gå till www.ung.nu

Medlemskap
 Medlemskapet är kostnadsfritt och du kan bli medlem när som helst. För mer information om medlemskapet gå till www.ung.nu

Medlemskap
 Medlemskapet är kostnadsfritt och du kan bli medlem när som helst. För mer information om medlemskapet gå till www.ung.nu

Välkommen på konferens om ungas mötesplatser!

Ungas Näringsliv är en ideell förening som består av medlemmar som är 18-29 år gamla och som arbetar inom näringslivet. Medlemskapet är kostnadsfritt och du kan bli medlem när som helst. För mer information om medlemskapet gå till www.ung.nu

Mer information

Mer information om konferensen hittar du på www.ung.nu

Praktiska frågor

Praktiska frågor hittar du på www.ung.nu

Torsdag 23 oktober

08:00-09:00
 Registrering och frukost

09:00-10:00
 Inledning av konferensen av UNG:s ordförande, Anders Eriksson

10:00-11:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

11:00-12:00
 Lunch

12:00-13:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

13:00-14:00
 Lunch

14:00-15:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

15:00-16:00
 Lunch

16:00-17:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

17:00-18:00
 Lunch

Seminariepass 1 (1A-1D)

1A: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

1B: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

1C: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

1D: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

Seminariepass 2 (2A-2C)

2A: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

2B: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

2C: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet
 Föreläsning av Anders Eriksson, UNG:s ordförande

Freitag 24 oktober

08:00-09:00
 Registrering och frukost

09:00-10:00
 Inledning av konferensen av UNG:s ordförande, Anders Eriksson

10:00-11:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

11:00-12:00
 Lunch

12:00-13:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

13:00-14:00
 Lunch

14:00-15:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

15:00-16:00
 Lunch

16:00-17:00
 Föreläsning: Ungas mötesplatser - en utmaning för näringslivet

17:00-18:00
 Lunch

Torsdag 23 oktober

10.00 Välkommen!

Per Nilsson, som är generaldirektör på Ungdomsstyrelsen och Håkan Sörman som är vd på Sveriges Kommuner och Landsting, hälsar deltagarna välkomna.

10.30 Samtalspanel: Ungdomars mötesplatser

Anders Carlberg, vd för Fryshuset, Sven-Erik Lindestam, socialdemokrat från Söderhamns kommun och Lars Berglund, moderat från Nacka diskuterar hur mötesplatserna vi har i dag kan förnyas och vilka utmaningar som kommunerna står inför.

Samtalsledare: Gabriella Ahlström.

11.15 Mediebilderna av fritidsgårdar

Ragnar Lundström från Umeå universitet presenterar en ny rapport från Ungdomsstyrelsen som har granskat mediebilderna av fritidsgårdar.

12.00 Lunch

13.00 Seminariepass 1

Välj ett seminarium 1A–1D. *(Seminarierna pågår parallellt)*

14.30 Kaffe

15.00–16.30 Seminariepass 2

Välj ett seminarium 2A–2C. *(Seminarierna pågår parallellt)*

18.30 Buffé och happening på Debaser

Ingår i deltagaravgiften.

Fredag 24 oktober

09.00 Summering och reflektion

09.10 Det politiska uppdraget

Madeleine Sjöstedt, folkpartiet, kultur- och idrottsborgarråd, Stockholms stad.

09.30 Meningen med målet

Jan von Heland har jobbat med kvalitetsstyrning i olika kommuner. Han har också skrivit i rapporten *Systematiskt kvalitetsarbete i öppen verksamhet*. Här berättar han om behov av kvalitetsarbete, mål och uppföljning.

10.15 Paus

10.30 Ungas inflytande – medborgardialoger och IT

Kjell-Åke Eriksson, Sveriges Kommuner och Landsting, och Berit Israelsson från Ungdomsstyrelsen presenterar olika nätverksmodeller som kan användas för att ungdomar ska kunna vara med och påverka. Bettan Edberg, Örnsköldsvik och Seth Selleck, Simrishamn presenterar exempel på ungdomsinflytande.

11.30–12.00 Peter Wahlbecks mötesplatser

Av och med Peter Wahlbeck.

Seminariepass 1 (1A-1D)

1A Medborgarplatsen på Södermalm – en scen för unga!

- På klubben Debaser i Stockholm dansar popfolket hela veckan. En representant från Debaser om konsert- och evenemangsverksamheten.
  - Britt-Marie Ingdén-Ringselle från PUNKT Medis ungdomsbibliotek om biblioteket som en mötesplats för unga vuxna.
  - Kajsa Viktorin från Studieförbundet Sensus informerar om deras kreativa verksamhet. De driver bland annat musik- och teaterverksamhet för ungdomar med funktionshinder och olika tjejprojekt.
  - Björns Trädgård och torget Medis – Anna Olsson som är fältassistent om sina upplevelser av två informella mötesplatser där många ungdomar träffas.
- Samtalsledare:** Johan Kellokumpu.

1B Från glada amatörer till utbildade proffs?

Ett seminarium om professionalisering av mötesplatsarenan för ungdomar.

Statsvetaren Hans-Erik Olson presenterar en kartläggning av vilken utbildning olika yrkesgrupper som jobbar på mötesplatser i England, Tyskland, Danmark och Finland har. Han ställer också frågan om professionalisering i relation till de olika ländernas fritids- och ungdomspolitik.

Sociologen Hans Ekbrand analyserar professionaliseringen av fritidsgårdsområdet i Sverige. Studien är inspirerad av Pierre Bourdieu.

De båda forskarna är knutna till Fritidsledarskolorna som genomfört studierna med stöd av Ungdomsstyrelsen.

1C Har kommunala fritidsgårdar spelat ut sin roll?

I Vällingby i Stockholm drivs fritidsgården genom ett företag. Vällingby fritid AB delar med sig av besvikelser och framgångar i arbetet.

Jim Broström berättar om ungdomsarbetet i Piteå där kommunen valt att satsa på helt nya former av mötesplatser.

1D Workshop: Vilken forskning behövs om fritidsgårdar?

Tillsammans med Lisa Ingestad från Fritidsforum och Diana Petterson Svenneke från Kunskapscentrum Skarpnäcks Folkhögskola inbjuds deltagarna att inventera behovet av forskning kring ungdomars mötesplatser.

Seminariepass 2 (2A-2C)

2A Samtalspanel: Mötesplatser med kultur i centrum

Datorspel, musik, film och mode står högt i kurs för många ungdomar och flera mötesplatser är knutpunkter för skapande verksamhet.

- Lars Löfgren, *Eric Ruuth*, Kulturhuset, Höganäs
- Maria Modig, *KulturATOM*, Gunnared
- Mats Ohlander och Helena Höijer *KFUM:s ungdomenshus Kraftverket*, Jönköping

Samtalsledare: Calle Nathanson, Sveriges Kommuner och Landsting.

2B Samtalspanel: Utbildning, jobbcoachning och mötesplats

Ofta diskuteras fritidsverksamhet i termer av göra och vara. I mötet med ungdomar utvecklas verksamheten och nya uppdrag formuleras. För att nå ungdomar i riskzonen måste flera delar av samhället samarbeta. Kan mötesplatser också innehålla verksamhet för utbildning och arbetsmarknad och kan verksamhet för utbildning och arbetsmarknad erbjuda mötesplatser för unga?

- Lone Lindström, Drömmarnas Hus, Malmö
- Angelica Emmoth, Navigatorcenter, Västerås kommun
- Stig-Arne Bäckman, Urkraft, Skellefteå

Samtalsledare: Fredrik Gunnarsson, Sveriges Kommuner och Landsting.

2C Workshop: Om fritidsledarrollen

FoU Väst/G är ett nav för forskning och praktik som har gjort en utvärdering av projekt i Göteborgsregionen som fått pengar av Ungdomsstyrelsen.

I rapporten *Att främja ungdomars kraft* diskuteras fritidsledarrollen, olika teorier och ungdomars läroprocesser i främjande och förebyggande verksamhet. Seminariet bygger på att deltagarna medverkar och kommer också att innehålla en presentation av de viktigaste resultaten i studien.

Samtalsledare: Torbjörn Forkby, forskare, FoU i Väst/GR och Susanne Liljeholm Hansson, projektassistent, FoU i Väst/GR.

REFERENSER OCH NOTER

Referenser

Asp, K. (1986). *Mäktiga massmedier: Studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Akademilitteratur.

Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage.

Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. New York: Hafner.

Berglez, P. & Amná, E. (1999). *Politikens medialisering, Demokrati-utredningens forskarvolym, 99-2988188-3; 3*. Stockholm: Fakta info direkt. Hämtad 1 september 2008 från http://www.demokratitorget.gov.se/pdf/demfo03sou1999_126.pdf.

Bergström, G. & Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Burr, V. (2003). *Social Constructionism*. London: Routledge.

Ekecrantz, J. & Olsson, T. (1994). *Det redigerade samhället: Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnuftets historia*. Stockholm: Carlsson.

Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold.

Fairclough, N. (2001). Critical discourse analysis as a method in social scientific research. I M. Meyer & R. Wodak (Reds.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (ss. 121–138). London: Sage.

- Giddens, A. (2001). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
- Holsti, O. R. (1969). *Content analysis for the social sciences and humanities*. Reading, Mass.: Addison-wesley.
- Jordan T. och Andersson P. (2007). *Fritidsgården – en plats för samhällsbyggande?* Göteborg: Tryggare och mänskligare Göteborg.
- Krippendorff, K. (1980). *Content analysis: An introduction to its methodology*. London: Sage.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985). *Hegemony & socialist strategy*. London: Verso.
- Lindgren, S. (2002). *Modernitetens markörer: Ungdomsbilder i tid och rum*, Akademiska avhandlingar vid Sociologiska institutionen, Umeå universitet, 28. Umeå: Umeå universitet.
- Malovic, S. & Vilovic, G. (2004). *Tabloidization Conquers Quality Press*. In O. Spassov (Ed.), *Quality Press in Southeast Europe*. Sofia: SOEMZ, European University 'Viadrina' (Frankfurt - Oder) and Sofia University 'St. Kliment Ohridski'.
- Murray, C. A. (2003). *Human accomplishment: The pursuit of excellence in the arts and sciences, 800 BC to 1950*. New York: HarperCollins.
- Nooy, W. D., Mrvar, A. & Batagelj, V. (2005). *Exploratory social network analysis with Pajek*. New York: Cambridge University Press.
- Sjölander, A. (2004). *Kärnproblem: opinionsbildning i kärnavfallsdiskursen i Malå*. Umeå: Institutionen för kultur och medier.
- SKL (2006). *Fritidsanläggningar i Sverige, Rapport om anläggningsutveckling 1990–2006*, pdf, SKL.
- Trondman, M. (2003). *Kloka möten – om den praktiska konsten att bemöta barn och ungdomar*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Ungdomsstyrelsen (2008). *Mötesplatser för unga: Aktörerna, vägvalen och politiken*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:2. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2008). *Insatser för unga i riskmiljöer*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:8. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Wimmer, R. D. & Dominick, J. R. (2003). *Mass media research: An introduction*. Belmont: Wadsworth.

Noter

¹ Den tillämpade söksträngen kom, i tekniska termer, att bli: fritidsgård* OR, mötesplats för ung* OR, ungdomens hus OR, träffpunkt för ung* OR, ungdomsgård* OR, öpp* fritidsverksamhet* OR, öpp* ungdomsverksamhet*.

² De har skapats med hjälp av programvaran Pajek, se not 3.

³ Mer detaljerat går metoden ut på att samtliga analyserade artiklar bearbetas i programvaran Bibexcel för att få fram en lista över alla ord som förekommer i dem. I nästa steg används samma programvara för att ta bort alla duplikat (ord som förekom-

mer mer än en gång i en given artikel) i materialet, för att underlätta d en fortsatta analysen. Därefter har ordfrekvenser i materialet som helhet beräknats. Efter detta steg har en kvalitativ analysfas tagit vid, i vilken de begrepp som förekommer i de slutliga schematiska bilderna operationaliserats med hjälp av de olika ord som förekommer i materialet. Ord som pojke, pojkar, poj-karna, ynglingar, ynglingen, unga män, ung man etc. har här hänförs till begreppet pojkar. Därefter har Bibexcel använts för att skapa en lista av samförekomster mellan sådana överordnade begrepp, och det är denna är med hjälp av information från denna lista som programvaran Pajek har instruerats att skapa visualiseringar av analysresultaten.

⁴ Begreppet LAN, eller LAN-party, å syftar sammankomster där dator-användare träffas och kopplar samman datorerna i ett Local Area Network (lokalt nätverk). Detta huvudsakligen för att spela datorspel mot varandra eller fildela. Fenomenet LAN har också till stor del uppmärksamast som en följd av sina sociala aspekter. Detta är events där ungdomar umgås, deltar i olika kringarrangemang, visar upp sina estetiskt modifierade datorer etc. Rekordet för världens största LAN (10 455 datorer) innehas av svenska DreamHack som årligen äger rum i Jönköping.

PLATS ATT LANDA

– om ungas mötesplatser

Hösten 2008 genomförde Sveriges Kommuner och Landsting och Ungdomsstyrelsen en konferens för att stärka utvecklingen och förnyelsen i arbetet med mötesplatser för unga.

Genom erfarenhetsutbyte, debatt och presentation av nya forskningsrön skapades ett forum där förtroendevalda, tjänstemän och forskare kunde mötas och lära av varandra. Plats att landa presenterar innehållet från denna konferens.

Det är vår förhoppning att boken ska stimulera till fortsatt analys och diskussion kring ungas mötesplatser.

Trycksaker från Sveriges Kommuner och Landsting beställs på www.skl.se eller på tfn 020-31 32 30, fax 020-31 32 40.

Rapporten kan också laddas ner från www.skl.se
ISBN 978-91-7164-453-4

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

118 82 stockholm, Besök hornsgatan 20
tfn 08-452 70 00, fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se